

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Helena Dvořáková

Změny volného času dítěte vlivem nástupu
do 1. třídy základní školy

Olomouc 2018

Vedoucí práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

Prohlášení autorky

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne .....

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Pavle Vyhnákové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, její cenné rady a připomínky. Také děkuji za podporu mému příteli, sestře a rodičům.

V Olomouci dne .....

.....

OBSAH

ÚVOD	6
1 DÍTĚ	9
1.1 Potřeby dítěte	9
1.1.1 Potřeba místa.....	9
1.1.2 Potřeba bezpečí a jistoty	10
1.1.3 Potřeba podnětu	11
1.1.4 Potřeba podpory a opory.....	11
1.1.5 Potřeba limitu.....	12
1.1.6 Potřeba identity	12
1.2 Předškolák	12
1.2.1 Psychický vývoj předškoláka.....	13
1.2.2 Sociální vývoj předškoláka	13
1.2.3 Motorický vývoj předškoláka	14
1.3 Školák.....	15
1.3.1 Psychický vývoj školáka.....	15
1.3.2 Sociální vývoj školáka	16
1.3.3 Motorický vývoj školáka	16
1.4 Školní zralost a školní připravenost	17
1.4.1 Školní zralost	18
1.4.2 Školní připravenost	20
Shrnutí kapitoly.....	22
2 VOLNÝ ČAS	23
2.1 Volný čas a jeho funkce	23
2.2 Možnosti trávení volného času.....	28
2.2.1 Školní družiny a školní kluby	29
2.2.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže	30
2.2.3 Základní umělecké školy	31
2.2.4 Nestátní neziskové organizace.....	31
2.2.5 Církev a náboženské společnosti	32
2.3 Hra a zájmová činnost v životě dítěte	32
2.3.1 Hra	32

2.3.2	Zájmová činnost.....	34
	Shrnutí kapitoly.....	35
3	RODINA	37
3.1	Rodina a její funkce	37
3.2	Výchovné styly a výchovné postoje.....	40
3.3	Současná česká rodina a její trendy	42
3.4	Rodina a volný čas	46
	Shrnutí kapitoly.....	49
4	METODOLOGIE VÝZKUMU	51
4.1	Výzkumný cíl, dílčí cíle, cílová skupina výzkumu	51
4.2	Volba výzkumné strategie.....	52
4.3	Formulace výzkumných otázek a hypotéz	53
4.4	Operacionalizace	54
4.5	Metoda sběru dat.....	63
4.6	Etika ve výzkumu, výzkumný vzorek a průběh realizace výzkumu	64
	Shrnutí kapitoly.....	66
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	67
5.1	Aktivity a trávení času dítěte.....	67
5.2	Trávení času rodičů s dítětem	83
5.3	Návštěva zájmových útvarů dítětem	94
6	SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE	105
	ZÁVĚR	110
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	112
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ	116
	SEZNAM TABULEK.....	117
	SEZNAM GRAFŮ	119
	SEZNAM PŘÍLOH.....	121
	ANOTACE	136

ÚVOD

Téma mé diplomové práce s názvem „Změny volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy“ jsem si zvolila kvůli mému kladnému vztahu k dětem předškolního věku. S touto věkovou kategorií pracuji nejraději a považuji za zajímavé zjistit, zda se volný čas dítěte po nástupu do základní školy změní a pokud ano, tak v čem.

Hlavní cíl předložené diplomové práce, jehož bude dosaženo prostřednictvím výzkumu, je zhodnotit, jak se změní volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy. Abych hlavního cíle dosáhla, zvolila jsem si ve výzkumu ještě následující dílčí cíle:

1. Objasnit, v čem se liší aktivity a trávení času u předškoláků a školáků;
2. Vysvětlit rozdíl ve způsobu společně tráveného volného času rodičů s dítětem před vstupem do 1. třídy a po vstupu do povinného vzdělávání;
3. Popsat návštevnost zájmových útvarů u předškoláků a školáků v 1. ročníku základní školy.

V teoretické rovině jsem zvolila tyto dílčí cíle:

1. Na základě odborné literatury popsat, jaké potřeby má dítě; definovat, co je ve vývoji předškoláka a školáka typické; vymezit problematiku volného času;
2. Zpracovat teoretické poznatky tak, aby se pojily k výzkumu práce.

Teoretickou část práce jsem rozdělila do tří kapitol. První kapitola *Dítě* je věnována dítěti a jeho potřebám, které je nutno uspokojit, aby z dítěte vyrostla psychicky zdravá osobnost. V textu pokračuji motorickým, psychickým a sociálním vývojem předškoláka a školáka. Jednotlivé oblasti vývoje dítěte specifikuji pro dané věkové období. Závěr první kapitoly je věnován školní zralosti a školní připravenosti. Oba pojmy definuji a popisují také opak školní zralosti, tedy školní nezralost a nezpůsoblost.

Druhá kapitola nese název *Volný čas*. Zabývá se volným časem a jeho pojmáním z pohledu pozitivního a negativního pojetí. Následně v textu vysvětluji, jak je důležité, aby dítě mělo tzv. průvodce volným časem, který jej ve volném čase povede, bude ho podněcovat a pomáhat mu, aby dítě svůj volný čas využívalo ke svému prospěchu. Popisují také funkce volného času a volnočasová zařízení, která jsem popsala v jednotlivých podkapitolách. Část této kapitoly je věnována i hře, která je v životě dítěte nepostradatelná. Kapitulu zakončuji textem, věnovaným zájmové činnosti.

Poslední kapitola teoretické části se nazývá *Rodina*, ve které popisují rodinu a její funkce, které je potřeba naplňovat. Navazují na výchovné styly a výchovné postoje rodiny a specifikují současnou českou rodinu, současné trendy rodin a také volný čas v rodině.

Po teoretické části následuje část výzkumná, jejímž cílem bylo odpovědět na výzkumnou otázku „Jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?“.

Výzkumnou část jsem rozdělila na tři kapitoly. V první kapitole *Metodologie výzkumu* vymezuji cíle práce, otázky výzkumu a jednotlivé dílčí cíle. Pokračuji popisem cílové skupiny výzkumu, použité výzkumné strategie a stanovuji tři výzkumné hypotézy, které jsem následně operacionalizovala. V závěru kapitoly jsem definovala vybranou metodu sběru dat, což bylo dotazníkové šetření, také etické zásady výzkumu a charakterizovala jsem výzkumný vzorek a popsala průběh výzkumu.

Ve druhé výzkumné kapitole *Analýza a interpretace dat* jsem vyhodnotila získaná data ze tří hledisek:

1. Aktivity a trávení volného času dítěte;
2. Trávení času rodičů s dítětem;
3. Návštěvnost zájmových útvarů dítětem.

Vyhodnocení obsahuje tabulky a grafy, které doplňuji komentářem.

V poslední kapitole *Shrnutí výsledků a diskuze* jsem na závěr shrnula nejdůležitější výsledky výzkumu, vyhodnotila jednotlivé hypotézy a v diskuzi jsem porovnávala vlastní výsledky s výsledky ostatních prací a odborné literatury.

I.
TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ

První kapitolu mé diplomové práce zaměřím na dítě. Výzkumná část práce se zabývá dítětem a způsobem, jak tráví volný čas, proto považuji za důležité seznámit čtenáře nejprve s dítětem samotným.

I když se podle Průchy a kol. (2013, s. 55) dítětem rozumí „*lidský jedinec v životní fázi od narození do období adolescence*“, tak nás v této práci bude zajímat především dítě ve věku 5-7 let.

V textu níže popíšu jednotlivé potřeby, které je nezbytné dítěti uspokojit. Dále v textu definuji psychický, sociální a motorický vývoj předškoláka a školáka. Jednotlivé vývoje lze mezi sebou porovnat. V neposlední řadě věnuji podkapitolu také školní zralosti a připravenosti, které jsou potřebné pro úspěšné zvládnutí povinného vzdělávání.

1.1 Potřeby dítěte

Jak uvádí Svoboda (2014, s. 63), abychom fungovali, je potřeba uspokojit naše biologické potřeby. K tomu, abychom fungovali ve skupině, je nezbytné uspokojit naše základní sociální potřeby.

Zdeněk Matějček ve své knize „*Co děti nejvíce potřebují*“ (2007) zmiňuje, že aby z dítěte vyrostla psychicky zdravá a zdatná osobnost, je nutné uspokojit v pravý čas základní životně důležité psychické potřeby.

Těmito potřebami člověka, které popíšu níže v textu, se zabývá mnoho studií, avšak já budu čerpat od výše zmíněných autorů, Svobody, Matějčka a také od autorky Kimplové. V následujícím textu této podkapitoly tedy propojím sociální a psychické potřeby dítěte, přesněji potřebu místa, potřebu bezpečí a jistoty, potřebu podnětu, potřebu podpory a opory, potřebu limitu a nakonec potřebu identity.

1.1.1 Potřeba místa

Za nejvýznamnější považuje Svoboda (2014, s. 63) potřebu místa. Tato potřeba je uspokojována již v nitroděložním stádiu vývoje. Je naplňována prostorem dělohy, kdy dítě má hranice a limity svého pohybu a životního prostoru. Svoboda ve své knize popisuje

podrobněji i další naplnění této potřeby, avšak nás bude zajímat naplnění potřeby u dítěte již navštěvující mateřskou školu.

Pokud chceme nasycit potřebu místa v domácím prostředí, kde dítě žije, tak dítě potřebuje **fyzický prostor**, kterým je postýlka, místo u stolu a vlastní hrneček. V mateřských školách České republiky je potřeba místa velice kvalitně uspokojována. Každé dítě má vlastní symbol, který označuje jeho prostor v šatně. V koupelně má také svůj symbol, u kterého je zavěšen vlastní ručník a položeny hygienické potřeby. Dále má každé dítě svou postýlku s vlastním pyžamem, své místo u stolu a v některých mateřských školách i vlastní hrneček. Po nástupu do základní školy je bohužel vše jinak. Dítěti zbude pak už jen místo na sezení a je potřeba se s tím umět vypořádat. Pokud dítě nemá dostatečně sycenou potřebu místa, je nejčastějším projevem neschopnost spolupracovat v kolektivu. (Svoboda, 2014, s. 63-65)

1.1.2 Potřeba bezpečí a jistoty

Potřebu bezpečí neboli jistoty uvádí Matějček (2007, s. 9-10) ve své knize hned jako první. Uspokojení této potřeby přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro vnitřní uspořádání jeho osobnosti. Dítě potřebuje mít okolo sebe lidi, kteří mu poskytnou **dostatek lásky**, ochrany a pomoci. Dítě si tak vytváří vztah k osobám prvotních vychovatelů a jde o první citové a sociální vztahy.

Autorka Kimplová (2006, s. 8) definuje ve své publikaci tuto potřebu jako nutnost prvních emocionálních a sociálních vztahů, které přinášejí dítěti pocit životní jistoty, která je podmínkou pro žádoucí vnitřní integraci jeho osobnosti.

Svoboda (2014, s. 68) ve své knize „*Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*“ u této potřeby dále doplňuje možné projevy při jejím nedosycení. Pokud dítě trvaleji prožívá pocity nebezpečí v prostředí rodiny, mateřské školy apod., jsou u něj nejčastěji pozorovány projevy zvýšené podrážděnosti, které ústí v agresivní chování. Také zamlklost spojenou s nižší angažovaností do kolektivních činností, zpomalené rozhodování nebo neustálé stěžování si a vyjadřování nespokojenosti.

1.1.3 Potřeba podnětu

„Přívodem podnětů se organismu umožňuje, aby se „naladil“ na žádoucí úroveň aktivity. Pro člověka to znamená, že se nebude nudit, ani že nebude soustavně podněty přetěžován.“ (Matějček, 2007, s. 37)

Jak podobně uvádí psycholog Svoboda (2014, s. 74), v závěrečných zprávách dětí bylo často psáno „dítě pochází z méně podnětného prostředí“. Dnes se však setkáváme s jiným problémem, a to když dítě pochází z „předpodnětovaného“ prostředí. Jak již uvádím v textu níže, dítě je přirozeně zvědavé a bohužel nedokáže říci, kdy ho podněty zatěžují. Vývoj mu velí všechny podněty přijímat a zpracovávat. Pokud je podnětů hodně, dítě poté reaguje roztěkaně, povrchně a ztrácí schopnost věnovat se podnětům více do hloubky. Není snadné určit, kolik podnětů je pro dítě správně a kolik už ne. Můžeme jen říci, že mnoho podnětů k rozvoji do hloubky nevede.

V publikaci *„Psychologie rodinného soužití“* Kimplová (2006, s. 8) popisuje potřebu podnětu jako důležitou. Uvádí, že tato potřeba určitého množství, proměnlivosti, kvality vnějších podnětů a smyslu v podnětech, jsou **základními podmínkami pro učení**.

I autorka Prokešová (2013, s. 116) popisuje, že dnešní společnost přináší dětem velký příliv informací pomocí médií a počítačů, které není dítě schopno rozumově ani citově adekvátně zpracovat. Dítě vyrůstá v blízkosti techniky, z čehož vyplývá neschopnost vzájemné komunikace, neschopnost sdílení, empatie a prohlubuje se individualismus.

Ve druhé části mé diplomové práce se lze dočíst, jak je to s podněty ve volném čase, tedy se zájmovými útvary dětí a vyplněním jejich volného času, a zda odpovídají výsledky zdravě podnětnému prostředí.

1.1.4 Potřeba podpory a opory

Tato potřeba v sobě zahrnuje **fyzický kontakt**, doteky i pochvalu. Doteky jsou u malých dětí důležité především od matky, která je dítětem chápána jako součást sebe. Poté samozřejmě i doteky ostatních, jako je otec, babička a dědeček. Pochvala upevňuje kladné vztahy a je významná pro sebepojetí a sebedůvěru. Významné je pochválení jedince za konkrétní činnost, především v mateřské škole až druhé třídě základní školy. Taková **pochvala** dokáže snížit potíže, kdy děti po nástupu do školy nezvládají neúspěch. Mnoho dětí v dnešní době má problémy se zvládnutím neúspěchu, jde tedy o děti dostatečně

chválené obecně, ale ne za konkrétní činnost. Takové obecné chválení pak může vést k pocitu výjimečnosti a dítě se může považovat za nejlepšího. (Svoboda, 2014, s. 81-84)

1.1.5 Potřeba limitu

Tato potřeba je podle Svobody (2014, s. 88) nejdůležitější hned po potřebě místa. Limit lze popsat jako něco, co nám v konkrétní chvíli v něčem **brání** a zároveň nás **chrání**. Limit přináší pocit bezpečí a jistoty. Limitem pro naši fyzickou úroveň je například oblečení, které nám brání ve volném pohybu, ale chrání před náhlou změnou teploty. Dalším z mnoha limitů mohou být například zákony společnosti či normy chování. Pro dítě je nejdůležitější limit v podobě zákazu, příkazu, omezení, kdy přesně neví smysl tohoto limitu, ale rozumí přesně tomu, že je to reakce na jeho chování. Pokud rodiče limity nevyžadují, pak má často dítě problémy s dodržováním pravidel nejen psaných, ale i přirozených, jako je norma chování. Dítě vychovávané bez limitů si často velmi těžce nachází kamarády a integruje do kolektivu.

1.1.6 Potřeba identity

Uspokojení této potřeby vede člověka ke zdravému vědomí vlastního já a znamená pozitivní přijetí sebe sama. Toto vědomí je pak podmínkou pro to, aby si člověk mohl osvojit společenské role, stanovit si své hodnoty, cíle a zařadit se do společnosti. (Matějček, 2007, s. 38)

Autorka Kimplová (2006, s. 8), stejně jako Matějček, popisuje u této potřeby, že při jejím uspokojení dochází jedinec k uvědomění **vlastního Já**, vlastní identity. To je pak podmínkou pro osvojení společenských rolí a dalších životních cílů.

1.2 Předškolák

V následující kapitole představím vývoj předškoláka, tedy dítě, kterému je 5 – 6 let a navštěvuje mateřskou školu posledním rokem. V textu popisují psychický, sociální a motorický vývoj, který lze posléze porovnat s vývojem školáka.

1.2.1 Psychický vývoj předškoláka

V knize „*Dítě v předškolním období*“ popisuje autorka vývoj dětské řeči. Pro dítě je typické, že všem dospělým nejprve tyká, neboť je na to zvyklé z domácího prostředí. Ale dítě mezi 5. – 6. rokem života se již učí lidem vykat, především díky vzoru svých rodičů. Také v oblasti poznávacího vývoje dochází k velkému posunu. Dítě dělá závěry o věcech na základě názoru a dokáže pohledem porovnat množství předmětů, například kuličky ve sklenicích apod. (Špaňhelová, 2004, s. 10-11)

O **názorovém myšlení** předškoláka se také zmiňují autoři v knize „*Vývojová psychologie*“. I když se myšlení dítěte přesouvá do fáze názornosti, stále ještě není předškolák schopen logicky myslet po krocích, které se mohou volně v mysli opakovat a současně porovnávat. Dítě sice umí vyvozovat závěry, např. čeho je více a čeho méně, ale tyto úsudky jsou stále vázány na vizuální tvar. (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 86-89) Dítě v pěti letech je schopno soustředit se alespoň po dobu 20 minut. Dokáže klasifikovat předměty, chápe pojmy „stejný tvar“ a „stejná velikost“, umí napočítat do dvaceti a více, některé děti umí již napočítat i do sta. Zná hodnotu mincí, umí je pojmenovat a začíná počítat. Je velice zvědavé a často pokládá otázky, jako jsou proč, co, kde a kdy. Některé děti umí poznat čas na hodinách. **Slovní zásoba** u pětiletých dětí činí okolo 1500 slov a více. Dítě v tomto věku má dobrou paměť, je schopno převyprávět známý příběh z knihy, má smysl pro humor a rádo si vymýšlí vlastní vtipy a říkanky. Dítě ví, v jakém městě bydlí, zná jména rodičů a ví, kdy má narozeniny. Je silně připoutané k domovu a rodině, ale zároveň se stává méně závislé a chce se od rodičů odpoutat. (Allen a Marotz, 2002, s. 118-121)

1.2.2 Sociální vývoj předškoláka

Jak uvádí Allen a Marotz (2002, s. 116-120), pětileté dítě umí již lépe ovládat vlastní chování a prochází obdobím, kdy se pomalu zklidňuje, neprožívá už tak výrazné emoční výkyvy. Dítě v tomto věku je přátelské a jsou pro něj důležití kamarádi. Má rádo společnost a zvyšuje se jeho vlastní sebevědomí. Začíná být spolehlivé, má rádo **práci ve skupině** a je plné nápadů, jak společnou hru obohatit. Objevuje se potřeba po poznávání a objevování nového, to však může vést k neschopnosti předpovídat nebezpečí. Dítě je plné energie a sebedůvěry, obvykle dokáže být štedré a vůči menším dětem a zvířatům se

chová ochranně. Často se dožaduje více pozornosti u učitele než u rodiče, jelikož učitel¹ je teď hlavním zdrojem informací.

Autorka Plevová (in Šimíčková Čížková a kol., 2003, s. 71) popisuje ve své knize u emočního a sociálního vývoje předškoláka, že dítě má radost ze spontánní činnosti a má smysl pro humor. Předškolák začíná mít obavy z nereálných fantastických bytostí a začíná si uvědomovat strach ze smrti a nemoci.

Předškolák by měl v oblasti sociálního vývoje zvládat následující chování: respektovat pravidla, která se odlišují od těch v rodinném prostředí; žít v kolektivu dětí a umět s ostatními vycházet; umět se odpoutat od rodiny; dokázat žít s jinou autoritou a přijímat do svého světa jiné lidi. (Špaňhelová, 2004, s. 12)

1.2.3 Motorický vývoj předškoláka

U dítěte předškolního věku znamená každý rok velký posun vpřed k lepší a dokonalejší **jemné i hrubé motoriky** těla. Pětileté dítě již dokáže velice dobře vnímat prostor. Umí chodit pozpátku, dokáže přejít přes kladinu a je schopno udržet rovnováhu na jedné noze. Dále dokáže skákat přes švihadlo a střídát nohy, umí chytit hozený míč a bez problémů řídit kolo. Dítě se dokáže samo obléct a umýt, učí se zavazovat tkaničky. Jemná motorika dítěte je také již dobře rozvinuta. Dokáže nakreslit písmena a geometrické tvary podle vzoru, zachází dobře s psacími potřebami, s nůžkami a mělo by již mít vyhraněnou laterální. Jednou z hlavních znaků pětiletého dítěte je také výměna mléčných zubů. (Allen a Marotz, 2002, s. 116-118)

Autorka Špaňhelová (2004, s. 9-10) rovněž ve své knize uvádí, že u dítěte v předškolním období dochází k velkému zdokonalení motoriky a k větší hbitosti pohybů. Předškolák již například staví složitější stavby z kostek a Lega. Také jeho **kresba** je vyspělejší, kdy dokáže znázornit jasné proporce lidského těla a detaily jako jsou knoflíky u košile nebo také přesný počet prstů.

Langmeier a Krejčířová (1998, s. 85) označují motorický vývoj dítěte předškolního věku, stejně jako výše zmínění autoři, jako stále se zdokonalující. Dítě v pěti letech dobře utíká, seběhne hbitě i schody, leze po žebříku. Narůstá soběstačnost dítěte při jídle, oblékání, svlékání a toaletě. V oblasti kresby se dítě také zdokonaluje, v pěti letech umí napodobit

---

¹ I když v textu mé práce užívám pro označení autority ve školském prostředí pojem „učitel“, nejde tímto o diskriminaci ženských autorit, kterých je ve školství naopak početní převaha.

čtverec a v šesti letech trojúhelník. Kresba pětiletého dítěte odpovídá předem stanovené představě. Nakreslená postava je detailnější, avšak proporce víceméně nahodilé, zato kresba šestiletého dítěte je již po všech stránkách vyspělejší.

1.3 Školák

Tato kapitola je věnována školákovi a jeho vývoji. Školákem je v této práci označeno dítě, kterému je 6 nebo 7 let, pokud počítáme i s odkladem školní docházky, a navštěvuje základní školu prvním rokem.

1.3.1 Psychický vývoj školáka

Podle autorů Allena a Marotze (2002, s. 130-131), jsou na děti v první třídě kladeny větší nároky než u předškolních dětí. Období přechodu do základní školy je pro děti náročné, avšak oproti předchozímu období, jsou děti mnohem více soběstačné. Na školáky je již spolehnutí, plní jednoduché úkoly ze školy i z domova a mají pod kontrolou sebe i svět okolo nich. V prvních letech školní docházky mají děti velkou snahu dělat vše správně. Mají problém s rozhodováním a někdy se mohou obtížně vypořádávat s nečekanými a neznámými situacemi. Prodlužuje se doba udržení pozornosti, dítě chápe pojmy jako včera, zítra a dnes. Poznává čtyři roční období, umí slabikovat slova, v některých případech plynule číst. Věří nadpřirozeným a magickým jevům. Školák prochází často změnami nálad, je sebestředný a nerad prohrává.

Také u **poznávacích procesů**² dítěte probíhá změna. Svět již školák chápe více realisticky a je méně závislý na svých přáních a okamžitých potřebách. Začíná uvažovat logicky při konkrétních činnostech a na konkrétních předmětech, dokáže rozlišit zvukovou a vizuální podobu slov, což je velice důležitý předpoklad pro psaní, čtení i počítání. Školák má také čím dál bohatší slovní zásobu, v průměru zná 18 633 slov. (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 111-120)

K poznávacím procesům školáka se vyjadřuje i Vágnerová ve své knize „*Základy psychologie*“ (2005, s. 58) ve které popisuje, že si je školák vědom, že celek tvoří části, jejichž vzájemný vztah je pro jeho kvalitu dost podstatný. Dokáže vnímat části odděleně a zároveň ve vztahu k celku.

---

² Do poznávacích procesů lze zahrnout vnímání, představivost, paměť, pozornost a také myšlení (Petrová in Šimíčková Čížková a kol., 2003, s. 94-95).

1.3.2 Sociální vývoj školáka

Čížková (2004, s. 33) ve své publikaci popisuje nástup dítěte do školy jako počátek nové životní fáze. Uvádí, že vstup do povinného vzdělávání je důležitým sociálním mezníkem, který představuje osvojení si nové životní **role školáka**. Tato role se rozvíjí ve dvou směrech. V oblasti poznávání a podávání výkonu a v oblasti sociálního rozvoje na jiné úrovni než v rodině.

Po nástupu dítěte do základní školy se dítě učí hierarchii v novém seskupení třídy. Nejvyšší autoritu představuje pan učitel, proto se mu děti chtějí podobat a usilují o jeho přízeň. V tomto věku je pro dítě velice důležité okolí a dění v něm. Jestliže rodiče doma tráví většinu času u televize, chce také takto trávit čas doma, to samé platí i v prostředí školy. Pro dítě v první třídě je typická zvědavost, **touha po poznání** něčeho nového. Jestliže bude tato potřeba po objevování uspokojena, zajistí si dítě vyšší pozici v hierarchii třídy, tzn. výše k panu učiteli. Často bývá tato potřeba dítěte naplňována až přespříliš, a to přemírou kroužků a zájmových aktivit. Dítě může být díky těmto zájmovým aktivitám učeno, že jeho život bude smysluplný, jestliže bude podávat výkon. Nejčastěji se tento styl výchovy objevuje u rodin, kde uvnitř chybí vzájemné sdělování a komunikace a dochází k porovnávání s ostatními. (Svoboda, 2014, s. 14-15)

Autoři Allen a Marotz (2002, s. 128-129) uvádí ve své knize „*Přehled vývoje dítěte*“, že **hra** je jedním z hlavních činitelů, kteří podněcují sociální vývoj. Hraním si dítě osvojuje všechny možné schopnosti. Šestileté děti si umí ve skupině velice hezky hrát, zvláště když skupina nemá příliš mnoho členů. Jednou z hlavních preferovaných her je hra na role.

Hře, jakožto důležité součásti života dítěte, věnuji více textu ve druhé kapitole mé práce.

1.3.3 Motorický vývoj školáka

Šestileté děti mají stále lepší koordinaci těla. Zvětšuje se jejich síla a pohyby se začínají zpřesňovat. Děti v tomto věku rády vyvíjejí velkou **tělesnou aktivitu**, jako je například běhání, šplhání nebo skákání. Dítě je obratnější, má lepší koordinaci oka a ruky a díky tomu mu jde snadněji jízda na kole, plavání nebo také kopání do míče. Z oblasti výtvarné činnosti ho baví malování a modelování, s pečlivostí píše písmena a čísla. Umí si již i zavázat tkaničky. (Allen a Marotz, 2002, s. 130-131)

Dále dítě **dokáže lépe šetřit silami** a je schopné drobných pohybů, které jsou důležité pro psaní. Koordinuje lépe automatické i volní pohyby a i mimika se stává uměřenější a kontrolovanější. (Langmeier a Krejčířová, 1998, s. 111)

Vývoj motoriky, ale i celkový vývoj těla se u školáka rozvíjí kupředu. Většinou se u školáků setkáváme s velkými individuálními rozdíly, kdy biologický věk nemusí vždy korespondovat s kalendářním a i individuální hmotnostní rozdíly jsou mezi dětmi viditelné. Pohyby školáka jsou, jak jsem již zmínila, úspornější, přesnější a zpřesňuje se také vizuomotorická koordinace. Dítě má z pohybu radost, proto by měl patřit ke každodennímu režimu školáka, neboť při psychickém napětí je pohyb vhodným uvolněním, které vrací dítě do duševní rovnováhy. (Petrová in Šimíčková Čížková a kol., 2003, s. 94)

1.4 Školní zralost a školní připravenost

Již Komenský psal ve svém „Informatoriu školy mateřské“ o tom, kdy je vhodné, aby dítě začalo navštěvovat základní školu. Dnes se vhodná doba pro nástup do školy posuzuje dle školní zralosti a školní připravenosti.

Autorka Tomášová (2012, s. 9) uvádí, že školní zralost a připravenost vyjadřuje stav kvality vývoje dítěte dosažený ke zvládnutí role žáka v 1. třídě základní školy.

Jelikož školní zralost a připravenost spolu úzce souvisejí, někteří autoři tyto pojmy spojují a popisují dohromady, někteří je naopak chápou jako dvě oddělené oblasti. Já zmíněné pojmy v mé práci rozdělují a věnuji text každému zvlášť.

V následující podkapitole nejprve definuji, co je to školní zralost, jaké jsou její složky a jak vypadá zralé dítě a naopak dítě nezralé. Dále popisuji co je to školní připravenost a jak vypadá dítě připravené pro nástup do povinného vzdělávání.

Před již zmíněnými následujícími podkapitolami si dovoluji uvést stručnou definici obou pojmů. Školní zralost zahrnuje tedy tělesný a fyzický vývoj jedince, jeho poznávací funkce, úroveň zralosti jeho osobnosti a také například komunikační dovednosti. Do školní připravenosti lze zahrnout oblast sociální, úroveň vědomostí a dovedností, postoje a hodnoty dítěte, emoční vyspělost nebo i motoriku jedince.

1.4.1 Školní zralost

Školní zralostí můžeme označit dosavadní stupeň vývoje dítěte před nástupem do základní školy. Podle Pedagogického slovníku (2013, s. 304) je školní zralost charakterizována jako „stav dítěte, projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy“.

Autorky Bednářová a Šmardová (2010, s. 2) ve své knize definují školní zralost jako „dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně – sociální), kdy je dítě schopno se bez větších obtíží účastnit výchovně vzdělávacího procesu, nejlépe s radostí a dychtivostí“.

Autorka Klégrová (2003, s. 17-19) uvádí ve své knize „Máme doma prvňáčka“, že dítě by mělo nastoupit do školy připraveno tak, aby jej školní práce nezaskočila a bylo ve škole přiměřeně úspěšné. Naopak, nebude-li dítě na školu dostatečně zralé, bude neúspěšné a ve škole nebude šťastné ani spokojené. Školní zralost popisuje autorka z pohledu pracovní zralosti, kterou definuje jako předpoklad pro zvládnutí pracovních úkolů a nároků kladených na dítě. Tzn. míra schopnosti koncentrovat se na činnost, zda je dítě trpělivé i při méně zábavné práci nebo zdali je dítě schopno úkol dokončit. V souvislosti s pracovní činností lze pozorovat nejen již zmíněnou pozornost, ale také tempo práce, tedy jak rychle zvládne dítě úkol splnit, jak vnímá instrukce apod.

V odborné literatuře bývá nejčastěji školní zralost popsána jako stav dítěte, který zahrnuje jeho **zdravotní, psychickou a sociální způsobilost** začít školní docházku. V souvislosti se školní zralostí se uvádějí její tři složky: fyzická zralost, psychická zralost a zralost sociální. Fyzická a psychická zralost nebývají na stejné úrovni. Role fyzické zralosti spočívá při nástupu do základní školy především ve zvládnutí únavy a tělesné zátěže nebo odolnosti proti infekcím. Úroveň fyzické zralosti posuzuje pediatr v rámci preventivní prohlídky v pěti letech, při které se zohledňuje tělesná výška a váha. (Kropáčková, 2007, s. 11-12)

Kropáčková (2007, s. 12-13) ve své knize uvádí příklady k psychické zralosti, která označuje dosaženou úroveň v oblasti poznávacích procesů. Dítě je dostatečně psychicky zralé, pokud dokáže například rozeznat na obrázku počet či tvar objektů, dokáže rozlišit hlásku na začátku slova, je schopno zapamatovat si delší báseň a záměrně koncentrovat pozornost. Také jestliže je myšlení dítěte odpoutáno od egocentrismu, což znamená, že dítě posuzuje situaci nejen ze svého úhlu pohledu. Pro psychickou zralost je též

charakteristické, má-li dítě bohatou slovní zásobu, správný úchop tužky, nebo když umí kreslit detaily apod.

Jednou z hlavních charakteristik sociální zralosti je přijetí a **plnění role školáka** a spolužáka. Od dítěte, které nastupuje do školy, je předpokládána emoční zralost, tj. aby bylo dítě schopno odpoutat se od rodičů a navázat s vrstevníky a učiteli vztahy. Dítě by mělo být schopno akceptovat novou autoritu – učitele, či řešit jednoduché konflikty. Dnes školní zralost vychází z komplexního psychického vývoje dítěte, zahrnuje nejen biologické zrání, ale také vliv prostředí, které dítě stimuluje a připravuje emočně i sociálně na vstup do základní školy. (Kropáčková, 2007, s. 13)

Autorka Klégrová (2007, s. 20) uvádí, že sociální zralost se vztahuje i na situace neznámé i nepříjemné, například návštěva u doktora. Sociálně zralé dítě by mělo vědět, jak se chovat k ostatním dětem a dospělým lidem, kdy a jak pozdravit a mělo by umět vykat dospělým osobám.

Dále k citové a sociální zralosti Otevřelová (2016, s. 50) doplňuje, že tyto dva typy zralosti jsou základním předpokladem pro učení. Když je dítě radostné a vyrovnané, lépe se pak dokáže soustředit. Vnitřní klid, sebejistota a zájem o poznávání nových věcí a lidí, je dle autorky základním stavebním kamenem pro učení.

Ne vždy je dítě dostatečně zralé pro vstup do povinného vzdělávání, potom je jeho nástup odročen a má tzv. „odklad“, který musí doporučit rodičům pracovník PPP (pedagogicko – psychologická poradna) nebo SPC (speciálně pedagogické centrum). Tuto skutečnost pojmenovává Tomášová (2012, s. 16) jako „**školní nezralost**“. To znamená, že proces zrání byl u dítěte zpomalen nebo dočasně zastaven z určitých důvodů. Vývoj dítěte se může pozastavit například v důsledku nemoci, kdy se může vývoj jedince i dokonce vrátit do předchozího stádia. Můžeme tedy v závěru říci, že u dítěte školně nezralého nebyla doposud dosažena úroveň pro zvládnání požadavků spojených s povinnou školní docházkou.

Autorka Tomášová (2012, s. 16) dále vymezuje pojem „**školní nezpůsobilost**“, který znamená, že proces zrání u dítěte probíhá nepravidelně a dítě nikdy nedosáhne takových kvalit, potřebných pro vzdělávání, které představují normu školní zralosti. Školní nezpůsobilost se může projevit například u dětí výrazně retardovaných, u dětí s nerovnoměrným vývojem v různých složkách osobnosti.

O tom, co je to školní zralost, co ji ovlivňuje a co dělat, když je dítě naopak nezralé, jsem uvedla dostatek informací. Nyní považuji za vhodné zmínit, jak lze poznat, že je dítě na vstup do první třídy zralé.

Abychom zjistili, zda je dítě na vstup do školy zralé, je potřeba, aby příslušný odborník využil některý z mnoha **testů školní zralosti**. „Jiráskův test školní zralosti“ je jeden z nejpoužívanějších testů a spočívá v tom, že dítě plní tři úkoly. Nejprve nakreslí lidskou postavu, pomocí které můžeme zjistit laterality dítěte (zda je pravá či levák), grafomotoriku a celkovou rozumovou úroveň dítěte. Druhým úkolem je napodobit napsanou větu, čímž odborník může zjistit, zda se dítě dokáže soustředit nebo také míru jeho snahy úkol splnit. Posledním úkolem je obkreslení skupiny deseti teček, což prokáže přesnost dítěte a zrakovou koordinaci. Dalším rozšířeným testem je „Edfeldtův reverzní test“, který pomáhá určit stupeň percepčního vnímání dítěte, kdy má dítě od sebe rozpoznat 84 různých párů geometrických tvarů. (Otevřelová, 2016, s. 39)

Na zjišťování školní zralosti či nezralosti dítěte se může podílet mnoho odborníků (pedagog, psycholog, speciální pedagog, logoped, neurolog či pediatr).

1.4.2 Školní připravenost

„Školní připravenost je chápána jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vnitřním vývojovým předpokladům i vnějším výchovným podmínkám. Konkrétně zahrnuje vyspělost psychickou (tzn. rozumovou, sociální, emoční a pracovní, jazykovou, motorickou), podmíněnou biologickým zráním organismu, a vlivy prostředí“ (Kropáčková, 2007, s. 15)

Pedagogický slovník vysvětluje tento pojem jako *„charakteristiky dítěte, které mají vztah k vnějším sociálním činitelům a k procesu učení. Při rozhodování o tom, zda dítě může nastoupit do školy nebo je třeba navrhnout odklad školní docházky, se posuzují všechny aspekty: fyzické, psychické (poznávací, emoční, psychomotorické) a sociální aspekty“*.

Dítě připravené na vstup do školy se vyznačuje například tím, že je **motivováno** ke školní práci, že jeho verbální komunikace je na jisté úrovni nebo také že dítě dokáže respektovat běžné normy chování a dodržovat je. (Kropáčková, 2007, s. 15)

Autorka Tomášová (2016, s. 13) ve své knize *„Mateřskou školou ke školní připravenosti“* popisuje, že úroveň školní připravenosti dítěte ovlivňuje rodina, zázemí rodiny a také sociokulturní prostředí. Tento pojem zahrnuje tedy biologické zrání organismu a oblast osvojených kompetencí, jako jsou vědomostní nebo dovednostní **kompetence**, ale také

návyky, postoje, hodnoty či zájmy, které si dítě před nástupem do povinného vzdělávání z rodiny přejímá. Školní připravenost zahrnuje širší vlivy v souvislosti s přípravou na budoucí **roli žáka**. Školní připravenost a zralost se posuzuje na základě diagnostiky odborníků pedagogicko-psychologické poradny, kteří dále rozhodují o odkladu školní docházky či dalších intervenčních zásazích. Podmínky základní školy, které jsou vymezeny Rámcovým vzdělávacím program pro základní školy (RVP ZV), jsou neměnné a je potřeba, aby je dítě po nástupu do první třídy bylo schopno zvládnout.

V knize „*Školní zralost a připravenost*“ autorka Otevřelová (2016, s. 55) popisuje školní připravenost v souvislosti s výchovou a vlivem vnějšího prostředí, které vývoj předškoláka ovlivňují. Jde o oblast sociálních zkušeností – verbální připravenost dítěte, připravenost na roli žáka, připravenost na zvládnutí norem chování. U dítěte v rámci školní připravenosti můžeme pozorovat jeho řeč, jeho záměrné a nezáměrné činnosti nebo také jeho chování při hře s ostatními. Zaměřujeme se na to, zda je dítě samostatné, zda zvládá sebeobsluhu a jak se celkově emočně a běžně chová a projevuje. Do připravenosti také patří úroveň motorické oblasti a grafomotorika.

Aby dítě tedy zvládlo roli žáka a první třídu v základní škole, je potřeba, aby bylo schopno zaměřit svou pozornost a dokázat se soustředit. Dalším důležitým faktorem pro úspěšné zvládnutí školní docházky je sluchové vnímání a sluchová paměť. Tj. schopnost zapamatovat si informace, které učitel říká, dokázat rozeznat od sebe slova, která se liší hláskou, například drak – mrak, kráva – tráva, nebo také dokázat vnímat rytmus. Zrakové vnímání a zraková paměť je také potřebná dovednost. Dítě si vybírá a zaměřuje zrak na podněty, které jej zaujmou, které jsou nové a výrazné. Dítě by mělo být schopno rozlišit detail a tvary písmen. Dále by se dítě mělo umět orientovat v prostoru a čase. Orientace v makroprostoru (místoprostor, hřiště, škola) je stejně důležitá jako orientace v mikroprostoru (sešit, obrázek, mapa). Vnímání času je pro děti těžké. Předškolák žije přítomným okamžikem. Proto je důležité dbát na to, aby se postupně naučil rozlišovat roční období, posloupnost aktivit, to znamená, které činnosti se dělají postupně od probuzení do usínání, jaký je rozdíl mezi pojmy ráno, dopoledne, odpoledne, večer, včera, dnes, zítra a je také důležité, aby se dítě dokázalo orientovat ve dnech v týdnu. (Otevřelová, 2016, s. 63-97)

Předčíselné představy patří také k důležitým předpokladům pro zvládnutí školní výuky. Tuto oblast je potřeba u dítěte rozvíjet již v mateřské škole, kdy se dítě učí rozeznávat množství předmětů, porovnávat, třídit a seskupovat objekty dle různých kritérií. Zvládnutí těchto předmatematických představ je předpokladem pro úspěšné ovlivnění budoucího

školáka. Důležitou kompetencí dítěte pro budoucí roli školáka, jak jsem již výše zmínila, je řeč. Dítě by mělo dokázat řeči porozumět, být schopno mluvené slovo vnímat nejen obsahově, správně vyslovovat jednotlivá písmena, používat přiměřené tempo řeči aj. Poslední důležitou oblastí je motorika. Dítě by mělo být schopno před nástupem do základní školy ovládat svou hrubou motoriku a koordinovat vlastní pohyby těla, ovládat také jemnou motoriku těla (mluvidla, okohybné svaly, pohyby ruky, tj. schopnost správně držet tužku, kreslit, malovat). (Otevřelová, 2016, s. 99-126)

Shrnutí kapitoly

Text této kapitoly byl věnován na začátku vymezení pojmu „dítě“. Dále jsem v textu popsala potřeby dítěte, které je nutno dítěti uspokojit, aby z něj vyrostla psychicky zdravá a zdatná osobnost. Jednalo se o potřebu místa, bezpečí a jistoty, podnětu, potřebu podpory a opory, limitu a potřebu identity.

Následně jsem text zaměřila na roli předškoláka a školáka, kterým je výzkum této práce věnován. Popsala jsem motorický, psychický a sociální vývoj předškoláka i školáka a navázala na další podkapitolu s názvem školní zralost a připravenost. V této části jsem nejprve vysvětlila pojem „školní zralost“, čím se vyznačuje, a co by mělo dítě před nástupem do 1. třídy základní školy zvládat. Také jsem stručně popsala opak školní zralosti, a to školní nezralost a školní nezpůsobilost. Na závěr jsem objasnila rovněž pojem „školní připravenost“, co ji může ovlivnit a jaké další oblasti jsou důležité pro úspěšné zvládnutí školní docházky v první třídě základního vzdělávání.

2 VOLNÝ ČAS

Jelikož se výzkum práce zabývá volným časem dětí, je důležité, aby v práci byla věnována kapitola samotnému volnému času. Kapitulu jsem rozdělila do čtyř podkapitol.

V první podkapitole definuji pojem volný čas a také jeho dvojí chápání. Dále jsem text zaměřila na volný čas dětí a vysvětlila, jak je důležité, aby někdo dětem jejich volný čas organizoval a řídil. Nakonec podkapitoly popíšu funkce volného času.

Druhá podkapitola pojednává o institucích a zařízeních, kde dítě může trávit svůj volný čas a rozvíjet své zájmy. Nejprve vymezují legislativu vztahující se k volnočasovým zařízením, poté rozdělují institucionální výchovná prostředí a následně jednotlivé instituce specifikují v pěti podkapitolách.

Text poslední podkapitoly je věnován definici a charakteristice hry a zájmové činnosti. Na závěr jsem sepsala krátké shrnutí obsahu celé druhé kapitoly.

2.1 Volný čas a jeho funkce

Objasňováním pojmu volný čas se ve svých publikacích zabývá už dlouho mnoho autorů, přičemž každý jej definuje poněkud odlišně. V následujících řádcích využiji definice několika autorů.

„Volný čas je souhrn činností, které člověk může dělat úplně dobrovolně proto, aby si odpočinul, pobavil se nebo rozvinul své znalosti poté, co se uvolnil od svých pracovních, rodinných a společenských závazků.“ (Dumazedier in Knotová, 2011, s. 28)

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 341)

Volný čas je oblast, která zahrnuje odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání a dobrovolnou veřejně prospěšnou činnost. (Bláha in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 68)

Knotová (2011, s. 32) definuje volný čas jako prostor, který je naplňován aktivitami na základě svobodného rozhodování, činnostmi volenými dle individuálních potřeb, hodnot

a zájmů. Pro volný čas je charakteristická možnost **individuálního plánování** podle toho, kdy má jedinec čas.

Autor Hofbauer (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 10) definuje volný čas jako část lidského života mimo čas pracovní, pod který spadá například návštěva školy či práce, a mimo čas vázaný, do kterého zařazuje biofyziologické potřeby jedince, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění do práce apod. Volný čas je tedy doba, kterou má jedinec pro sebe k dispozici po splnění výše uvedených potřeb a povinností.

V knize „*Pedagogické ovlivňování volného času*“ (2011, s. 68) vymezují autoři několik definic volného času, mezi nimiž uvádí také **pozitivní a negativní pojetí**. Pozitivní pojetí zahrnuje čas nezávislého a svobodného rozhodování pro činnost. U negativního pojetí volného času jej popisují jako čas, zbývající po splnění všech povinností.

Pro pochopení těchto dvou pojetí uvedu následující dvě definice volné času.

Pozitivní chápání volného času uvádí kolektiv autorů jako „*opak nutné práce a povinností, jako dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění*“ (Pávková, Hájek, Hofbauer in Pávková a kol., 2002, s. 15)

Negativní definici volného času vyjadřují autoři v knize „*Sociologie životního stylu*“ jako „*čas, ve kterém člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků plynoucích ze spol. dělby práce nebo z nutnosti zachování svého biofyziologického či rodinného systému*“ (Pácl in Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 144)

Trávení volného času se mezi jednotlivými věkovými kategoriemi lidí liší nejen množstvím, ale i způsobem a volbou volnočasových aktivit. Nás v této práci především zajímá volný čas předškoláků a školáků. Níže v textu popisují, jak na volný čas dětí nahlíží několik autorů.

Každý jedinec vstupuje v průběhu života do různých prostředí, kde se účastní volnočasových aktivit a získává zde praktické zkušenosti. Člověk se tak učí poznávat, vyvažovat i spojovat jejich různé stránky a nacházet možnosti, které podpoří vstup do nových oblastí zájmových aktivit. (Hofbauer in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 7)

Děti mají většinou více volného času než dospělí, přičemž obsah volného času odpovídá individuálním a věkovým zvláštnostem jedince. Volnočasové aktivity dětí bývají pestřejší

než u dospělých. Vykonávání určitých aktivit závisí na míře samostatnosti, věku jedince, jeho psychické a fyzické dospělosti a také na rodinném prostředí a nabídce volného času v místě bydliště. Dnešní děti tráví svůj volný čas v mnoha prostředích jako je domov, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování nebo také na veřejných prostranstvích. Více se této tématice budu věnovat v podkapitole 2.3 Možnosti trávení volného času. (Pávková in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 68)

Hodnota volného času nabývá tehdy, jestliže člověk koná aktivity buď v rodině, nebo v širším společenském prostředí v poměru k pracovním a mimopracovním činnostem. Volný čas je hodnotou, pokud může být využit ku prospěchu člověka. Ti, kteří pečují o volný čas dítěte, jej pokládají za samozřejmost. V nízkém věku dítěte to bývá zpravidla matka nebo otec, kteří vedou dítě ke smysluplnému trávení volného času. Později je to učitel, kdo zadává školákovi úkoly mimo vyučování. Díky tomuto přístupu vznikají u dítěte zájmy, které chce samo realizovat po splnění svých povinností. Volný čas nabývá významu u jedince s jeho dospíváním. V adolescenci a dospělosti umí člověk nakládat se svým volným časem již z vlastní iniciativy. (Řehořková in Spousta a kol., 1998, s. 12)

V dnešní době pronikají zájmové činnosti již do předškolního věku dítěte. Děti mají možnost se účastnit volnočasových aktivit a navštěvovat zájmové útvary již v nízkém věku. Všechny tyto aktivity mají za podpory dospělého člověka velice pozitivní vliv na rozvoj osobnosti, vytváření vztahů k okolí i přípravu na individuální a společenské postavení v rodině a v kolektivu. (Hofbauer in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 29-30)

Pávková, Hájek a Hofbauer (in Pávková a kol., 1999, s. 15-16) uvádějí, že děti ve věku předškoláka a školáka ještě nemají dostatek zkušeností z oblasti volného času. Je proto potřeba, aby byl nějakým způsobem pedagogicky ovlivňován. Vedení ze strany ať už pedagoga nebo rodiče, by mělo být nenásilné a nabízené činnosti by měly být pro dítě zajímavé a dobrovolné. Jak moc lze ovlivnit volný čas dítěte, záleží na mnoha faktorech, například na mentální dospělosti, rodinné výchově, prostředí, zálibách dítěte.

Jak bylo zmíněno, u dětí je velice důležité, aby měly někoho, kdo jim jejich volný čas organizuje a řídí. U předškoláků a školáků jsou to především rodiče, kteří ovlivňují volný čas svých dětí a rozvíjejí jejich zájem o dané činnosti díky nabídnutým aktivitám. Jak rodina může ovlivnit volný čas dítěte a jak ho lze v rodině trávit, popisují v podkapitole 3.4 Rodina a volný čas.

Autorka Knotová (2011, s. 27) se ve své publikaci inspiroje francouzským sociologem Dumazedierem a uvádí následující specifické **charakteristiky volného času**:

1. volný čas osvobozuje člověka od povinností, je svobodnou volbou a závisí na podmínkách, které jsou dány společností a mezilidskými vztahy,
2. pokud volný čas směřuje k určitému cíli, lze jej nazvat časem „polovolným“,
3. volný čas poskytuje jedinci uspokojení, potěšení a radost,
4. díky volného času si člověk uspokojuje své individuální potřeby,
5. volný čas je proměnlivý.

Podle převládajících aktivit rozděluje Dumazedier volnočasové aktivity na činnosti manuální, fyzické, estetické, intelektuální a sociální. (Dumazedier in Knotová, 2011, s. 28)

Autorka Knotová (2011, s. 30) popisuje dle slovenského pedagoga Krystoně volný čas dělí se do tří rovin. První rovinou je rovina individuální, která chápe volný čas jako seberealizaci jedince a uspokojení individuálních zájmů. Druhá rovina sociální se týká prevence sociálně-patologických jevů, přičemž je volný čas jako součást životního způsobu jedince. Poslední rovina se nazývá edukační, do které spadá ve volném čase prostor pro vzdělávání a celkový rozvoj člověka.

Předtím, než v následujícím textu definuji funkce volného času dle různých autorů, kteří je pojímají odlišně, popíšu, jak se zmíněné funkce posuzují ve dvou rovinách.

Funkce volného času lze rozdělit do dvou rovin. První rovina se nazývá *společenská*, do druhé roviny spadají funkce *významné pro člověka*. Všechna známá členění funkcí, které popisují níže, se vztahují ke společnosti nebo k jedinci. Dělení funkcí závisí na tom, jak je samotný autor vnímá. Zda je v centru pozornosti spíše vztah společnosti a volného času, vztah volného času a životního způsobu, nebo zda je volný čas chápán jako prostor pro svobodnou volbu činností člověka. (Knotová, 2011, s. 32)

V následujících řádcích definuji funkce volného času.

Jako první definuji funkce volného času dle autora Opaschowského, kterým se inspiroje i Hofbauer (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 10). Možnosti a funkce volné času vymezuje autor na následujících pět. První funkcí je rekreace, která slouží k uvolnění, relaxaci a odpočinku. Druhá, kompenzační funkce, odstraňuje zklamání a frustraci. Výchova a další vzdělávání jsou třetí funkcí, která dává jedinci příležitost k sociálnímu

učení a vzdělávání. Čtvrtá funkce se nazývá kontemplace, což podporuje jedince v hledání duchovního směru a smyslu života. Poslední funkci, kterou autor ve své publikaci dle Opaschowského uvádí, je komunikační. Ta umožňuje sociální kontakty a partnerství.

Autorka Knotová (2011, s. 33) také ve své knize uvádí funkce dle Opaschowského, avšak specifikuje je trochu odlišně. Třetí funkci nazývá jako enkulturační a edukační. Dále doplňuje v textu další dvě funkce, které pojmenovává jako participační, pod kterou spadají občanské a spolkové aktivity, a funkci konzumní, jež vymezuje spotřebu materiálních statků.

Funkce volného času lze dále rozdělit podle slovenské autorky Kratochvílové (2004, s. 87-88) do následujících pěti:

1. Zdravotně-hygienická funkce je první, kterou Kratochvílová uvádí. Tato funkce se uplatňuje v případě kompenzace pracovní a studijní zátěže. Je velice důležité, aby volný čas existoval nejlépe v každodenním čase. Pro duševní a fyzické zdraví je velmi podstatné, aby člověk měl dostatek možností odpočinku a volného času. Především v dětském věku je důležité, aby dítě mohlo v denním režimu odpočívat, být uvolněné a mít čas na neorganizované spontánní aktivity, jako je hra, kontakt s kamarády, poslouchání hudby atp.
2. Druhou funkci, kterou zastává volný čas, je seberealizace. Umožňuje uspokojení, rozvoj vlastních potřeb, zájmů a schopností v aktivitách dle vlastního výběru.
3. Formativně-výchovná funkce vyjadřuje, že člověk si díky trávení volného času formuje svou osobnost, návyky, postoje, hodnotové orientace. Největší společenský a pedagogický význam je vytvářet vhodné podmínky na seberealizaci a rozvoj osobnosti ve volném čase.
4. Jako čtvrtou uvádí autorka funkci socializační, která slouží k vytváření podmínek pro navazování širších sociálních kontaktů a vztahů ve společnosti. Například na táboře, při hře, v soutěžích, v zájmových útvarech apod.
5. Pátá funkce se nazývá preventivní. Umožňuje předcházet sociálně-patologickým jevům jako je kriminalita, závislostní chování, trestná činnost atp. Společnost i osobní výchova jedince by měla vytvářet podmínky k naplňování všech těchto funkcí.

Spousta (in Čech, 2007 s. 49-50) rozděluje funkce volného času na následujících pět podle dominantního rysu a účinku, přičemž ke každé doplňuje jednotlivé druhy funkce:

1. kompenzačně-rekreační (kompenzační, rekreační, zábavná);
2. terapeutické (relaxační, nefrustrační, psychoterapeutická);
3. formativně-výchovné (socializační, stimulační, kognitivní, vzdělávací, výchovná, humanizační, kulturní);
4. kreativní (komunikativní, informativní, inspirativní, estetická);
5. axiologické (hodnotová, sebereflexivní, autodiagnostická, sebehodnotící).

Poslední dělení funkcí volného času, které chci zmínit, je rozdělení dle Dumazediera. Autor rozlišuje tři funkce, které se navzájem prolínají ve všech činnostech člověka. První je odpočinek (volný čas slouží k zotavení a odstraňuje fyzické a psychické napětí), druhou funkcí je rozptýlení (zábava ve volném čase, únik od monotónní práce) a rozvoj (podpora rozvoje osobnosti člověka prostřednictvím kreativních, kulturních či společenských činností). (Dumazedier in Knotová, 2011, s. 33)

2.2 Možnosti trávení volného času

V následující podkapitole uvedu příklady prostředí, kde může dítě trávit svůj volný čas již od předškolního věku. V dnešní době existuje mnoho institucí a zařízení, které nabízejí dětem různé typy aktivit a činností, které pomohou rozvíjet jejich zájmy a dovednosti.

Vše ohledně fungování, podmínkách vzdělávání ve škole a školských zařízeních je u nás v České republice zakotveno v Zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání neboli ve Školském zákoně, přesněji v paragrafu č. 7, část 4., který popisuje, že „*školské zařízení poskytuje služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťuje ústavní a ochrannou výchovu anebo preventivně výchovnou péči*“. Škol a školských zařízení se také týkají paragrafy č. 8, 12, 28, 29, 32a. (Školský zákon)

Se zájmovým vzděláváním také souvisí vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Všechny možné druhy institucí, zabývající se vzděláváním ve volném čase, zmíním níže v textu.

Institucionální výchovná prostředí lze rozdělit do čtyř skupin (Vyhnálková, 2013, s. 53):

1. výchovné a vzdělávací instituce, které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení;
2. nestátní neziskové organizace, spolky dětí a mládeže;
3. zdravotnická zařízení, zařízení sociálních služeb, zařízení mimo resort školský;
4. volnočasové organizace komerčního principu.

Autorka Knotová (2011, s. 54-55) při rozdělení prostředí zaměřené na volný čas uvádí, že tyto druhy institucí, které vytvářejí podmínky pro výchovu ve volném čase, nabízejí mnoho výchovně-vzdělávacích aktivit. Instituce roztrídí uje na následující:

1. státní instituce (*resort školství* – školní družiny, školní kluby, střediska volného času, domovy dětí a mládeže, základní umělecké školy, jazykové školy; *resort kultury* – muzea, galerie, knihovny, kina, hvězdárny, divadla; *resort zdravotnictví* – lázně, léčebny; sociální resort – nízkoprahové kluby, komunitní centra),
2. neziskové organizace,
3. církve a náboženské společnosti,
4. soukromé komerční organizace (*zájmové aktivity* – vodní svět, sportovní kluby, fitcentra; *společenské aktivity* – herny, kluby, zábavní centra).

Následně specifikuji **jednotlivé typy institucí**, kde dítě může trávit svůj volný čas. Text zaměřím pouze na státní instituce a takové organizace, které se týkají předškoláků a školáků.

2.2.1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny existují většinou při základní škole, někdy mohou být zřízeny jako samostatné zařízení pro děti z více škol. Jsou určeny pro žáky prvního stupně základního vzdělávání, tedy pro děti 1. – 5. třídy. Nejvyšší počet v družině bývá 30 žáků. Školní družinu žáci navštěvují pravidelně, buď ráno před začátkem vyučování, nebo odpoledne po výuce posledního školního předmětu. Pedagogové v družině nabízejí žákům nejen pravidelné, příležitostné nebo spontánní aktivity, ale také odpočinkové činnosti. Družina rovněž školákovi umožňuje přípravu na vyučování, například vypracování domácích

úkolů, procvičování učiva nebo získávání dalších poznatků. (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 146-148)

Školní klub zmíním pouze okrajově, jelikož se přímo netýká věkové skupiny dětí, kterým je věnován výzkum. Je určen pro žáky druhého stupně základní školy. Základem školního klubu jsou zájmové aktivity, které jsou organizovány prostřednictvím kroužků a příležitostných akcí. Žáci školní klub navštěvují buď pravidelně, nebo pouze některé kroužky. (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 149)

Na internetových stránkách MŠMT se lze dočíst o **výzkumu** týkajícího se **školních družin** a školních klubů. Ve školním roce 2015/16 poskytovalo v České republice zájmové vzdělávání 4 020 školních družin. Oproti předešlým letům počet družin i žáků, navštěvující školní družinu, stoupá. Ve školním roce 2016/17 poskytovalo služby 4 045 školních družin. Žáků, kteří navštěvovali družinu, bylo v přepočtu 330 094. Počet zapsaných žáků ve školních družinách stoupl oproti předešlému roku o více než 12 tisíc. (MŠMT, 2017, online)

Počet školních klubů a jejich návštěvníků také s každým rokem stoupá. V roce 2015/16 existovalo 572 klubů a navštěvovalo je 46 980 žáků. O rok později, ve školním roce 2016/17, fungovalo 591 klubů, do kterých bylo zapsáno celkem 47 149 žáků. Ve školním roce 2016/17 pečovalo o žáky ve školních družinách a klubech celkem 15 326 vychovatelů a 2 839 ostatních pedagogických pracovníků. (MŠMT, 2017, online)

2.2.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Tento typ zařízení zaměřující se na volný čas lze rozdělit na **stanice zájmových činností**, které se zaměřují na jednu oblast zájmového vzdělávání a na **dům dětí a mládeže** (dále jen DDM). (Pávková a kol. in Pávková a kol., 1999, 127)

V praxi se lze setkat i s názvem středisko volného času (dále jen SVC), které plní obdobnou funkci jako DDM.

Nabídka zájmových činností je určena pro různé věkové kategorie. Pro děti, mládež i dospělé bez ohledu na etnickou nebo sociální příslušnost. Dominantou těchto zařízení je organizace pravidelných zájmových útvarů. Pořádají také tábory v průběhu prázdnin, příležitostné zájmové a vzdělávací akce nebo například vzdělávací programy pro školy. (Knotová, 2011, s. 57)

Počet středisek volného času i zájemců o toto volnočasové vzdělávání každoročně roste. Ve školním roce 2014/15 fungovalo v České republice 312 SVČ. V roce 2016/17 jich existovalo o několik více, přesněji 321 středisek, přičemž tato zařízení navštěvovalo 296 248 účastníků. (MŠMT, 2017, online)

2.2.3 Základní umělecké školy

Pávková a kol. (1999, s. 152) zmiňují o základních uměleckých školách (dále jen ZUŠ), že dříve se nazývaly lidovými školami. Účast na výuce je dobrovolná a uskutečňuje se v mimoškolní době.

ZUŠ poskytují estetické a umělecké zájmové činnosti. Nabízejí **obory** hudební, taneční, literárně-dramatické nebo výtvarné. Zájmového vzdělávání v ZUŠ se mohou účastnit děti, mládež i dospělí. V rámci ZUŠ se pořádají soutěže, kulturní vystoupení nebo také víkendová soustředění. (Knotová, 2011, s. 59)

2.2.4 Nestátní neziskové organizace

Mezi nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) zahrnujeme občanská sdružení, organizace a hnutí dětí a mládeže. Tento druh institucí vznikl u nás v České republice již dávno a i dodnes mají mezi institucemi volného času velmi důležité postavení. Mezi NNO lze zařadit například **organizace** s názvy Asociace turistických oddílů mládeže (ATOM), Česká táborová unie (ČTU), Skautské hnutí – Český Junák, Pionýr, Folklórní sdružení České republiky (FoS), Hnutí Brontosaurus, Hnutí DUHA, Prázdninová škola Lipnice (PŠL), Asociace pro mládež, vědu a techniku (AMAVET), Young Mens Christian Association (YMCA), Young Womens Christian Association (YWCA), Liga lesní moudrosti – Woodcraft Indians nebo Sokol – Česká obec sokolská. (Knotová in Němec a kol., 2002, s. 31-41)

Všechny tyto výše zmíněné organizace pracují s dětmi a mládeží. Svou aktivitou doplňují a **obohacují výchovně-vzdělávací činnost** rodin, škol a školských zařízení. Umožňují účastníkům rozvíjet své schopnosti, dovednosti, talent a připravují je na život. (Hájek in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 152)

2.2.5 Církev a náboženské společnosti

Aktivity jsou pro různé věkové skupiny pořádány v průběhu školního roku i prázdnin. Činnosti jsou specifikovány pro danou cílovou skupinu. Velkou aktivitu produkují **Saleziánské domy**, které se nazývají střediska mládeže a jsou zařazeny pod střediska volného času do oblasti školských zařízení. Střediska poskytují služby i nevěřícím a dbají na preventivní výchovné působení. Zájemcům nabízejí například výuku náboženství, duchovní cvičení a pravidelnou, příležitostnou i prázdninovou činnost. Další náboženskou společností, která se zabývá volnočasovými a zájmovými aktivitami, je Kolpingovo dílo. (Knotová, 2011, s. 64-65)

2.3 Hra a zájmová činnost v životě dítěte

Níže v textu definuji a charakterizuji hru, která je v životě dítěte velice důležitá a zaujímá nepostradatelné místo při trávení volného času. Poté věnuji text zájmové činnosti, která s hrou úzce souvisí. Také uvedu, v čem zájmová činnost může lidskou osobnost ovlivnit, jaké druhy zájmové činnosti známe a jak se dělí dle jejího obsahu.

2.3.1 Hra

Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 92) definují hru jako „*formu činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický a terapeutický*“.

„*Hra je činnost, která je vykonávána jenom proto, že je libá a že přináší jedinci uspokojení sama o sobě, bez vnějšího uloženého cíle*“. Hra je jednou ze **základních potřeb člověka** ve všech kulturách. S hrou souvisí fantazie člověka, svoboda a umělecké schopnosti. Hru lze u dítěte rozvíjet a podpořit tak, že se zúčastníme hry, kterou dítě navrhlo a nenásilně ji tímto způsobem budeme obohacovat. Pro dítě je důležitá v každém věku, i když už po nástupu do povinného vzdělávání přibude školní práce. Hra je nezbytnou součástí pro zdravý psychický vývoj dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 97)

Hra je většinou činnost **spontánní a dobrovolná**, která velmi intenzivně působí na vývoj každého člověka. Přináší jedinci radostné prožitky, ovlivňuje tělesný i duševní vývoj

a podílí se na utváření estetických a mravních postojů. Pomocí hry se vzděláváme, získáváme vědomosti, dovednosti a návyky. Hra má i své funkce, například odpočinek po škole, začlenění do společnosti nebo sebeuplatnění člověka. Každá hra má svá vnitřní strukturovaná pravidla, má řád a probíhá v daném čase a prostoru. (Knotová in Spousta a kol., 1996, s. 22)

Němec (in Němec a kol., 2002, s. 87-89) popisuje v knize jednotlivé **charakteristické znaky hry**:

1. hra je zábava i poučení,
2. hra je vystupování v rolích,
3. hra je prožívání,
4. hra je smyslem,
5. hra je simulace,
6. hra je poznání a sebepoznání,
7. hra je mravní výzvou,
8. hra je svoboda i řád.

Hra jako prostředek má velice významné místo v oblasti výchovy mimo vyučování. Patří k nejoblíbenějším činnostem dítěte ve volném čase. Vhodně doplňuje vyučování a působí jako relaxace. Hry mohou působit na celkový rozvoj jedince v oblasti biologické, psychické i sociální. Podněcují pohybovou aktivitu a umožňují získávat jedinci nové zkušenosti, poznatky a dovednosti. Hra je doprovázena většinou kladnými emocemi, jako je radost, vzrušení či odreagování. (Pávková, Pavlíková, Hájek in Pávková a kol., 1999, s. 93-94)

Díky hře navozujeme situace, příběhy a role, ve kterých si jedinec nebo skupina rozvíjí své zkušenosti a dovednosti. Do hry řadíme celou řadu aktivit a činností. Hru lze chápat jako jeden z nejideálnějších prostředků vyrovnaného rozvoje osobnosti. Pomocí hry lze rozvíjet všechny vloh, postoje, potřeby nebo také ovlivňovat oblast zájmů. (Hanuš, Chytilová, 2009, s. 114-115)

Dětská hra se vyvíjí v závislosti na věku dítěte, hru dokáže ovlivnit i styl výchovy. Pro hru je velmi vhodné využít i hračku, která dítěti hru dotváří a podněcuje jeho fantazii a tvořivé myšlení. Mezi šestým a jedenáctým rokem života se hra v životě dítěte mění, přestává být hlavní náplní života. Her existuje velké množství a jejich rozdělení není jednoduché. Psychologie rozlišuje hry intuitivní, senzomotorické, intelektuální a kolektivní. Pedagogové dělí hry na dvě hlavní skupiny, které se následně dělí. První skupinou jsou hry

tvořivé, do nichž spadají předmětové, úlohové, dramatizační a konstruktivní hry. Do druhé skupiny – hry s pravidly, se řadí pohybové a intelektuální hry. (Knotová in Spousta a kol., 1996, 23-24)

Jak má dítě trávit svůj volný čas? Především hrou. Někteří rodiče uvažují, zda dítě přihlásit do některého zájmového útvaru, avšak autorka Špaňhelová tvrdí, že u dětí ve věku předškoláka či školáka můžeme jen u malého množství mluvit o nějakém speciálním talentu a předpokládat, že dítě bude v dané oblasti vynikat. Dospělý by měl být pomocníkem ve volném čase dítěte, vymýšlet společně s dítětem hry, zábavu a dokázat mu říci, zda si hraje hezky nebo ne. Při hře bychom neměli dítě do ničeho nutit, ale respektovat jeho individualitu. (Špaňhelová, 2004, s. 49-50)

2.3.2 Zájmová činnost

„Zájmová činnost je pěstování a rozvíjení specifických sklonnů, zájmů a koníčků v zařízeních pro výchovu mimo vyučování, jako součást neformálního vzdělávání.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 377)

Zájmové činnosti jsou aktivity zaměřené na **uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností**. Na rozdíl od zábavy a odpočinku, má zájmová činnost vždy aktivní charakter. Obsahuje volní složku (vůli) a významně formuje osobnost jedince. (Faltýsková in Němec a kol., 2002, s. 23)

Hájek (in Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 165-167) uvádí, že zájem souvisí s celkovým zaměřením osobnosti, většinou je obecně zájem pojímán jako snaha zabývat se předmětem nebo činností. Zájmy nás aktivují a motivují k činnosti směřující k uspokojení zájmu. **Zájmy** jsou úzce spojeny s vlohami a schopnostmi jedince, které podmiňují úspěšné vykonávání činnosti. Zájmové činnosti pozitivně ovlivňují výchovu a vzdělávání jedince. Jsou významnými činiteli v individuálním i společenském rozvoji člověka a lze je nazvat tzv. socializačním prostředkem. **Zájmové činnosti** přinášejí odreagování a pozitivní city, jsou prostředkem relaxace, odpočinku, regenerace sil a duševní i fyzické rekreace. Hájek dále uvádí, že pokud je dítě vedeno k zájmové činnosti již od mala, pak ve starším věku a v dospělosti bude mít zájem nakládat se svým volným časem účelně. Zájmová činnost, stejně jako hra, plní mnoho funkcí, například funkci výchovnou a vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost člověka, působí motivačně a podporuje seberealizaci. Pokud je dítě ne příliš úspěšně ve škole, tak naopak úspěch v zájmové činnosti může tuto skutečnost kompenzovat.

Kolektiv autorů Pávková a kol. (in Pávková a kol., 1999, s. 127-129) v knize specifikují **pojem zájmový útvar**, kterým se obecně označuje volnočasová aktivita neboli zájmová činnost. Pod pojem zájmový útvar lze zařadit pojmenování jako je „kroužek“ (menší zájmový útvar, slouží k vnitřnímu obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru (čtenářský kroužek, rybářský kroužek) nebo „soubor“ (jeho činnost směřuje k veřejné reprezentaci výsledků činností (taneční soubor, pěvecký soubor, divadelní soubor). Dále „klub“ (tento útvar má volnější organizaci, převažují receptivní činnosti (filmový klub), „oddíl“ (ve struktuře DDM má charakter kroužku a zpravidla je součástí většího organizačního celku (turistický oddíl) a také pojmenování „kurz“ (většinou je kratší než jeden rok a jeho činnost směřuje k osvojení si určitých dovedností a znalostí (kurz vaření, počítačový kurz).

Faltýsková (in Němec a kol., 2002, s. 23-24) v knize popisuje, že při aktivní účasti na zájmové činnosti se dítě učí plánovat své aktivity a řešit vzniklé problémy. Dítě si rovněž vytváří dovednost určit si svůj cíl, přemýšlet nad jeho dosažením, postupovat podle předem stanoveného plánu, překonávat překážky a poté hodnotit své vlastní činnosti. Obsah zájmové činnosti se liší dle věku, vyspělosti a předchozí přípravy dítěte. Autorka rozděluje **zájmové činnosti dle obsahu** na následující:

1. vědeckotechnické a vědecké – biologové, modeláři, motoristé,
2. technicko-praktické – vaření,
3. společenskovední – sběratelství, vlastivědné, historické činnosti,
4. přírodovědné – kaktusáři, rybáři, chovatelé zvířat,
5. estetickovýchovné – výtvarné, hudební, literárně-dramatické činnosti,
6. tělovýchovné, sportovní a turisticky zaměřené – atletika, gymnastika, plavání, florbal.

Shrnutí kapitoly

Ve druhé kapitole s názvem Volný čas jsem na úvod definovala, s využitím několika odborných definic, pojem volný čas. Navázala jsem na pozitivní a negativní pojetí volného času a uvedla ke každému jeden příklad. Následně jsem popsala, jak je nahlíženo na volný čas dětí a jakou hodnotu představuje volný čas v životě člověka. Vysvětlila jsem, jak moc je důležité, aby dítě mělo tzv. průvodce volným časem, který mu jej bude organizovat, řídit a plánovat, jelikož dítě na to nemá prozatím předpoklady. Dále jsem charakterizovala volný čas a popsala jeho funkce. Do další podkapitoly jsem zařadila legislativu, která

vymezuje fungování a vzdělávání ve volnočasových zařízeních a institucích v České republice. Rozdělila jsem výchovná institucionální prostředí, která jsem jednotlivě specifikovala. Zmínila jsem školní družinu a školní klub, středisko pro volný čas dětí a mládeže, základní uměleckou školu, nestátní neziskové organizace a náboženská společenství. Na závěr kapitoly jsem definovala hru a vypsala její charakteristické znaky. Objasnila jsem, jaké místo zaujímá hra v životě dítěte a jak příznivě může působit na celkový vývoj osobnosti. Pokračovala jsem zájmovou činností, kterou jsem rovněž definovala, popsala její přínos pro dítě a rozdělila ji na jednotlivé zájmové útvary, jako je kroužek, soubor, klub, oddíl a kurz. Nakonec jsem vymezila dělení zájmové činnosti dle jejího obsahu.

3 RODINA

Následující kapitola pojednává o problematice rodiny. V první podkapitole vymezím na úvod pojem rodina a představím jednotlivé funkce rodiny, které jsou potřebné, aby byly naplňovány. Zároveň zmíním, jak jsou tyto funkce v současných rodinách pozměněny a jaké známe typy rodin dle plnění těchto rodinných funkcí. Poté navážu textem na výchovné styly a problematické výchovné postoje.

V textu jsem také popsala charakteristické znaky dnešní rodiny, jak současné rodiny fungují a také jaké jsou současné trendy v rodině. Rovněž popíšu současnou rodinu a její způsob trávení volného času.

Kapitolu o rodině považuji za důležitou zmínit v mé práci, jelikož vše u dítěte ve věku 5 – 7 let je ovlivněno právě prostřednictvím rodiny. Volný čas dětí, kterého se týká výzkum práce, se rovněž odvíjí od toho, které volnočasové aktivity preferují rodiče, jaký mají postoj k trávení volného času se svými dětmi a které zájmové útvary pro dítě případně zvolí.

3.1 Rodina a její funkce

Pojmem „rodina“ označuje autorka Prokešová (2013, s. 46) ve své knize skupinu osob navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí. Rodinu rozděluje dle uspořádání na „jádrovou“, která je tvořena mužem, ženou a dětmi, a na „rozšířenou“, zahrnující i prarodiče, tety, strýce, bratrance atd.

Rodina je **sociální skupina**, která poskytuje svým členům bezvýhradnou akceptaci jejich lidské existence, ochraňující prostředí, podporu autonomie příslušníka rodiny, zajištění životních potřeb, vzájemnou podporu, východisko a zprostředkující článek při pronikání do makrosociálního prostředí. (Hudecová a kol., 2008, s. 14)

Autor Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 19) definuje současnou českou rodinu jako sociální útvar či skupinu, která prošla a prochází vlastním vývojem v souladu se společensko-politickými a kulturními změnami.

Z právního pohledu o rodině lze hovořit tehdy, jestliže se ženě a muži žijícím spolu narodí dítě. Rodinu netvoří lidé, kteří spolu pouze žijí v jedné domácnosti, netvoří ji ani

manželské bezdětné páry či páry homosexuální. Jestliže spolu žijí páry, do jejichž soužití jeden nebo oba členové přivedli své biologické děti, pořád se nejedná o rodinu v pravém slova smyslu, nýbrž o společenství či sociální skupinu. (Veselá a kol., 2003, s. 11)

Podobně popisuje společenství neboli alternativní rodinné formy soužití, které jsou ovlivněny změnou jejich statusu, také Kraus (in Kraus a kol., 2008, s. 17) jako následující varianty: volné soužití, vícenásobné vztahy, rodiny v rozvodových řízeních, rodiny s jedním rodičem (úmrť, rozvod, mimomanželské dítě), binukleární rodiny (rozvedený či odloučený pár, který se stará o dítě, ale v rozdílné domácnosti), opakovaná manželství, nevlastní rodiny (dítě z předcházejícího vztahu), homosexuální a lesbické rodiny. Důvod, proč ve velké míře tyto formy spolužití vznikají, je vysoká společenská tolerance.

U každé rodiny je zapotřebí, aby plnila určité funkce. Aby rodina dokázala fungovat, je potřebná aktivní přítomnost všech členů. Fungování rodiny je dáno množstvím vnitřních i vnějších faktorů. Prokešová (2013, s. 46) uvádí **pět nejzákladnějších funkcí rodiny**. Mezi ně patří funkce biologicko-reprodukční, sociálně ekonomická, kulturně výchovná, sociálně psychologická a emocionální.

Téměř všechny zmíněné funkce rodiny dále více popisuje Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 40-44) ve své knize „*Životní styl současné české rodiny*“. **Biologicko-reprodukční funkce** je považována za důležitou nejen pro společnost jako celek, ale i pro jedince. Jedinec si díky této funkci uspokojuje své biologické a sexuální potřeby, ale také potřeby pokračování rodu každého jedince. V dnešních rodinách je tato funkce často pozměněna například u manželů, kteří jsou bezdětní z důvodu vlastního rozhodnutí nebo kvůli jejich neplodnosti. Dále u matek, které se rozhodnou vychovávat děti bez partnera, u homosexuálních a lesbických párů nebo také u spolužití rodičů adoptivních, pěstounských či získaných dětí.

Sociálně ekonomická funkce se pojí s faktem, že rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Skrze rodinu je předávána kultura a také smysl pro pracovní úsilí. Rodina hraje velkou roli v tom, jaké si dítě zvolí profesní zaměření a povolání. V neposlední řadě rodina také rozhoduje o tom, jak se využije materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů. V současnosti se projevují poruchy této funkce například vlivem nezaměstnanosti a zvyšování životních nákladů. (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 41-42)

Další funkcí rodiny, kterou Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 42) definuje, je **funkce ochranná** (pečovatelská). Spočívá v zaopatření životních (biologických, zdravotních, hygienických) potřeb všech členů a především dětí. Funkce je například plněna, pokud je nemocný propuštěn z nemocnice dříve a je potřeba se o něj postarat v domácím prostředí, u očkování a zubního vyšetření.

Předposlední funkcí, kterou také autor definuje rozdílně než Prokešová, je **funkce socializačně výchovná**. Tato funkce spočívá v tom, že je dítěti již od narození předáváno mnoho informací, které zpracovává v souladu se svými biologickými, psychickými potřebami a zkušenostmi. Dítě v socializačním procesu uplatňuje svou vůli, přání a orientaci. Dnes dochází často mezi školou a rodinami ke střetu názorů na výchovu dětí. Škola předpokládá, že hlavní výchova a formování osobnosti dítěte by mělo vést z rodiny, avšak rodina si myslí totéž o škole. Především v rámci základního vzdělávání si někteří rodiče myslí, že škola napraví chyby výchovných přístupů rodičů. S funkcí socializačně výchovnou je dnes možné sledovat zvýšené nároky na rodinu nejen po stránce finanční (zabezpečení aktivit ve volném čase), ale také výchovné, kdy se zvyšuje pocit odpovědnosti za úspěšnost dítěte. (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 42-44). S výchovnou funkcí se pojí dále výchovné styly v rodině, kterým se budu věnovat v textu později.

Poslední vymezená funkce, kterou by měla rodina naplňovat, se nazývá **funkce emocionální**. Tato funkce je nezastupitelná. Rodina vytváří pro dítě citové zázemí, dává mu pocit lásky, bezpečí, jistoty, pomoci a podpory. Vlivem rozvodovosti či zaneprázdněnosti tuto funkci některé rodiny naplňují s velkými obtížemi nebo také vůbec. Důsledkem je pak nárůst citově deprivovaných dětí. Selhání této funkce se projevuje různými psychickými poruchami, které mohou vést k rizikovému chování (delikventi, agresori, gambleři, toxikomani atp.). (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 44)

Pokud rodina neplní výše zmíněné funkce, můžeme hovořit o tzv. poruchách funkcí rodiny. Rodinu lze rozdělit do čtyř typů podle toho, zda plní či neplní základní funkce rodiny.

V knize „*Dítě, radost a výchova*“ popisuje Prokešová (2003, s. 97) následující **čtyři typy**.

1. *Eufunkční rodina*³ - z hlediska výše uvedených funkcí zajišťuje optimální tělesný i duševní vývoj dítěte. Autor Matoušek (1993, s. 119-120) popisuje eufunkční rodinu jako takovou, ve které se členové navzájem respektují, mají vymezenou jasnou hierarchii odpovědnosti, rodiče drží při sobě, komunikace mezi členy je živá a aktivní, převládá pozitivní atmosféra, domácí provoz zvládá rodina bez obtíží a o závažnějších záležitostech rozhodují rodiče.

2. *Problémová rodina* - vykazuje poruchy základních funkcí, které ale neohrožují její existenci ani zdravý vývoj dítěte. Autor Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 45) dále u problémové rodiny doplňuje, že se vyskytují již závažnější poruchy v rodině, ale zatím je schopna sama tyto problémy řešit nebo je kompenzovat.

3. *Dysfunkční rodina* - vážné poruchy v rodině poškozují rodinu jako celek a narušují optimální vývoj jedince, může dojít až ke zbavení rodiče jeho rodičovských práv. Matoušek (1993, s. 119) popisuje také poruchy u dysfunkční rodiny. Ve své knize zmiňuje například problémy a zmatky v komunikaci, vysokou stereotypii, nápadné negativní emoční projevy, provoz domácnosti zvládá dysfunkční rodina s obtížemi a objevují se neskrývané projevy zoufalství.

4. *Afunkční rodina* - tato rodina je typická výskytem rodinných poruch, které hrubě narušují existenci a smysl rodinného soužití a dítěti závažným způsobem narušují vývoj. Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 45) afunkční rodinu definuje jako rodinu, která přestává plnit své základní funkce, dítěti rodina škodí, v případě této rodiny je jediným řešením odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do rodiny náhradní popřípadě jinam.

3.2 Výchovné styly a výchovné postoje

Jak jsem již výše uvedla, s funkcí socializačně výchovnou se pojí výchovné styly rodiny. Považuji za důležité tyto styly zmínit, jelikož ovlivňují utváření osobnosti dítěte a další aspekty vývoje.

„Jedním z podstatných znaků rodinné výchovy je trvalost a hloubka citových vztahů mezi dětmi a jejich rodiči, případně těmi, kdo z jakýchkoliv důvodů stojí na místě rodičů.“
(Matějček, 1994, s. 29)

---

³ V odborné literatuře autoři tento typ rodiny pojmenovávají buď jako již zmíněnou „eufunkční“ nebo také jako „funkční“.

V odborné literatuře se nejvíce uvádějí **tři nejznámější styly**, které definují také Langmeier a Krejčířová (1998, s. 255). Jako první uvádějí autoritativní styl. Dítě je při tomto stylu výchovy podřízeno autoritě rodičů, důraz je kladen na poslušnost a plnění příkazů a zákazů dospělého. Dalším stylem je liberální styl. Oproti autoritativnímu stylu je zaměřen na ponechání maximální volnosti dítěte, přičemž jeho aktivita není nijak omezována. Poslední je demokratický styl, který respektuje dítěte jako samostatnou bytost. Dítě má do určité míry právo svobodně rozhodovat, musí se ale zároveň učit odpovědnosti ke druhým lidem. Důraz je kladen na vzájemný rozhovor a pozitivní klima v rodině.

Tyto tři zmíněné styly výchovy dále autorka Kimplová ve své knize „*Základy psychologie manželského a rodinného soužití*“ rozšiřuje a popisuje tak **výchovné postoje**. Stejně jako styly výchovy, tak také výchovné postoje ovlivňují osobnost dítěte. Níže v textu popíšu výchovné postoje, které jsou nesprávné pro zdravou výchovu dítěte, avšak v rodinách bohužel často užívané. Následující řádky, týkající se výchovných postojů, jsem čerpala rovněž z publikace autorky Kimplové (2008, s. 23-25).

1. *Výchova zavrhuující* - tento postoj vzniká v rodině tehdy, kdy je jednomu z rodičů pouhou existencí dítěte připomínán nějaký nezdár či hluboké zklamání. Takové dítě může tyto situace vyvolávat skutečností, že bylo nechtěné, že se narodilo neprovdané matce, nebo že nesplňuje očekávání rodičů. Dítě je často trestáno, utlačováno a zaháněno do postoje vzdoru či pasivity.

2. *Výchova zanedbávající* - s tímto výchovným postojem se lze setkat spíše ve formě skryté, tedy míra zanedbávání je lehká a výběrová (pouze některé vývojové potřeby jsou zanedbány) nebo ve formě velice hrubé a celkové.

3. *Výchova rozmazlující* - u tohoto postoje jsou naopak rodiče nadšení z každého přirozeného projevu dítěte. Rodiče jsou nezdravě citově na dítěti závislí a chtějí, aby dítě zůstalo stále dětsky roztomilé a malé. Tento typ rodičů nedovoluje dítěti osamostatnit se, vše mu ulehčují, nekladou na něj žádné nároky, podřizují se jeho přáním a posluhují mu. Dítěte brzy z rodičů necítí žádnou autoritu a je pro něj obtížné začlenit se k druhým dětem, neboť rodiče mu nedodávají dostatek důvěry a jistoty pro kontakt s cizím okolím.

4. *Výchova úzkostná* - rodiče se bojí, aby si dítě neublížilo, příliš jej ochraňují a brání mu v činnostech, které se jim zdají nebezpečné. Omezují aktivitu dítěte a dítě zažívá frustraci z nenaplněné potřeby - aktivity, volnosti a pohybu. Dítě poté buď protestuje a ve vyšším věku se přidává do part nebo reaguje útlumem a pasivním chováním. Děti těchto rodičů

bývají hodné, ale ve vyšším školním věku mívají problémy s kolektivem, často jsou obětí šikany, neboť svým chováním provokují agresivní chování některých jedinců. Rodiče s tímto výchovným postoje jsou většinou takoví, kteří mají dítě ve vyšším věku, jímž jedno dítě zemřelo, nebo kteří mají tzv. vymodlené dítě.

5. *Výchova perfekcionista* - tento výchovný postoj je typický tím, že se rodiče přespriliš snaží, aby jejich dítě bylo co nejdokonalejší ve všem nebo alespoň v oblasti, která je pro ně důležitá. Rodiče často přenáší na dítě neuspokojenou touhu po úspěchu, které sami nedosáhli. Výsledkem bývá přetížení dítěte a přílišné podněcování.

6. *Výchova protekční* - posledním výchovným postojem, který Kimplová (2008, s. 23-25) popisuje, je výchova protekční. Rodiče se snaží, aby dítě dosáhlo hodnot, které jsou pro ně důležité. Nezáleží jim na způsobu, jak dítě hodnoty dosáhne, důležité je pro ně dostat dítě tam, kam sami chtějí. K tomuto postoji mívají sklon často rodiče, kteří neuspokojili svou vlastní kariéru a kteří si myslí, že už nemají příliš času zabezpečit dítěti budoucnost, nebo také rodiče dětí, kteří jsou jakkoli omezeni a nahrazují si tak pocit viny za pocit prospěchu.

3.3 Současná česká rodina a její trendy

Rodina 21. století se vyznačuje sníženou stabilitou, neboť vliv vnějších činitelů, jako jsou sociální, ekonomické a právní tlaky, působí nepříznivě na její chod. Tato skutečnost nejen u rodin přetrvává, ale dokonce se více prohlubuje. V rodinách dochází k demokratizaci vztahů, kdy vztahy jsou spíše na úrovni partnerské než na úrovni autorit. Dochází ke **ztrátě rodičovské autority** a vzájemné úcty. Zároveň žijí děti a rodiče společně déle než kdysi, což je ovlivněno potřebou profesionalizace mladého člověka před zahájením pracovního života. (Prokešová, 2013, s. 48)

„Rodina jako subsystém společnosti prošla a prochází změnami, které jsou nutnými adaptacemi, aby mohla dále přežít jako životaschopná instituce ve složitosti moderní doby.“ (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 16)

Proměny současné rodiny popisuje autor Singly (1999, s. 87) v knize *„Sociologie současné rodiny“* v několika následujících bodech. Mezi ně řadí snížení počtu sňatků, snížení počtu porodů a také nárůst mimomanželských porodů, nárůst počtu rozvodů a rozchodů, nárůst neúplných rodin s jedním rodičem.

Kimplová (2008, s. 44) uvádí, že mezi největší **trendy současné rodiny** patří tendence odkládání sňatku a rození dětí, tendence zakládat rodinu neformálně či bez sňatku, zvýšená

rozvodovost, tendence omezovat počet dětí v rodině a prodlužování doby, kdy děti a rodiče žijí spolu.

Níže v textu více popíšu jednotlivé trendy současné rodiny a také to, jak dnešní rodiny fungují. Díky zmíněným trendům lze charakterizovat stav dnešních rodin, proto považuji za důležité je v práci zmínit.

Mezi první trend současných rodin bych zařadila dle Krause (in Kraus a kol., 2015, s. 27-28) **uzavírání sňatků**. Došlo k velkému poklesu, přitom hranice sňatečnosti se zvýšila a posunula se u mužů z věku 24 na 29 let a u žen z 21 let na 27. Zároveň sílí trend partnerského soužití, kdy poměrně dost párů sňatek ani neuzavře. Děti se rodí mimo manželství, přičemž je dnes takových narozených dětí již přes 40 %. Narůstá počet párů, které žijí v nemanželském svazku, přičemž tato volná soužití vedou častěji k rozpadu než manželství. Roste počet mladých lidí, kteří vnímají rodinu jako omezování osobní svobody. Problémem současných rodin je kolize mezi láskou, rodinou a svobodou.

Jak popisuje autorka Kimplová (2008, s. 36), v dnešní době se můžeme setkat dále se skutečností, kdy ženy **odkládají mateřství** do pozdějšího věku. Od 90. let se přesunula věková hranice porodnosti z věkové skupiny 20-24 let na 25-29. Mladí muži se stávají otci později, zhruba ve věku 28-30 let. S tím došlo i k výraznému poklesu porodnosti, ale, jak už jsem zmínila, zároveň k nárůstu porodnosti v nemanželském vztahu. V rodinách ubývá dětí, avšak stále je v průměru převládající rodina se dvěma dětmi, především u žen s vyšším vzděláním.

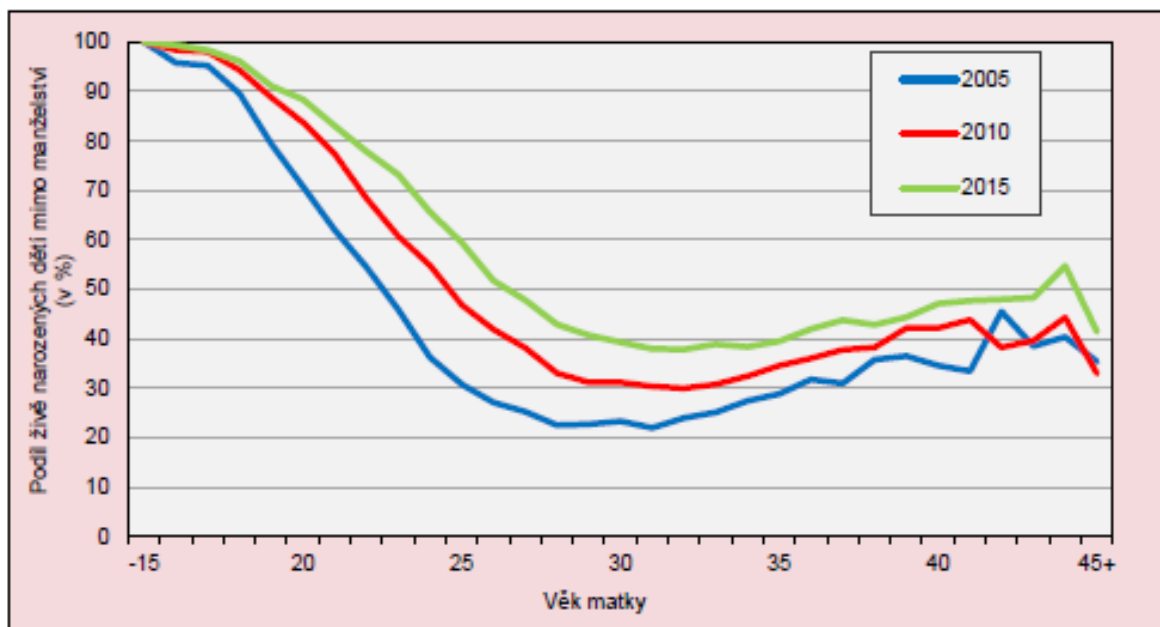
Je tedy nějaký rozdíl v přístupu k dítěti, pokud má žena a muž dítě v dřívějším nebo pozdějším věku?

Matějček (1994, s. 129-131) uvádí nejčastější výchovné způsoby **starších rodičů**, mezi které zařazuje například zvýšenou úzkostnost vůči nebezpečím, tendence zveličovat nemoci dítěte, omezování aktivity dítěte tak, aby si neublížilo, potřeba ujišťovat své vychovatelské úspěšnosti pomocí nadměrné výkonnosti ve škole či v některé oblasti (sport, kultura).

K této problematice se vyjadřuje i autorka Kimplová (2008, s. 40-42), která potvrzuje, že starší a mladší rodiče se liší především v interakcích se svým dítětem. Starší matky jsou na projevy dítěte citlivější, více než mladší matky zapojují své děti do organizovaných aktivit (volnočasové aktivity, kroužky). Starší rodiče mívají se svými dětmi více verbálních aktivit než fyzických. Vyšším věkem pro mateřství uvádí autorka věk matky okolo 35 let výše, u otců věk přibližně o 10 let starší, tedy 45 let a výš.

Pomocí následujícího grafu nahlédneme do již zmiňovaného trendu - mimomanželských dětí.

Graf č. 1: Podíl živě narozených dětí mimo manželství podle věku matky v letech 2005, 2010 a 2015

Zdroj: Český statistický úřad (2016, online), upraveno

V grafu č. 1 lze vidět, že přibližně od 29. roku matky s každým rokem přibývá počet narozených mimomanželských dětí.

Proč se situace s odkládáním mateřství v současnosti děje?

Dnes je často dítě v rodině vnímáno jako bariéra v profesním růstu, překážka v seberealizaci u obou rodičů. Pro srovnání autor uvádí některé země, ve kterých také nastala změna v přístupu k dětem. Například v Itálii, která byla vždy orientována na dítě, se rozmohl názor, že rodičovská role je příliš složitá a je tak jednodušší žít bez dítěte, bez odpovědnosti a mít tak život snadnější. Výsledkem je nárůst bezdětných párů. Tato situace se rozšířila i do Ameriky, kde děti nemá již každá pátá žena. U nás také narostl počet bezdětných žen. (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 27-28)

V dnešní době odkládají ženy mateřství především kvůli profesní pozici a kariéře. Ženy pracující ve školství, výzkumu či vědě mají problém s rozhodnutím kdy mít dítě, neboť přestávky v kariéře jsou považovány za brzdu profesního rozvoje. Mezi další důvody odložení mateřství lze zařadit například ztrátu osobní svobody, strach z přemíry pozornosti na dítě a odklonu od manžela, obava z toho, abych byl dobrým rodičem. Rozhodnutí, zda

a kdy mít děti ovlivňuje nejen profesní zaměření a kariéra ženy, ale také psychologické a sociální tlaky. Co se týče psychologických tlaků, tak mezi ně by se dalo zařadit tvrzení, že mateřství je většinou považováno za samozřejmou součást životního plánu. Studie dokazují, že počet žen, které vědomě nechtějí děti mít, je přibližně 5 %. Na druhé straně stoupá počet žen, které chtějí dítě, ale kvůli problémům s plodností jej mít nemohou. Mezi sociální tlaky lze zahrnout očekávání rodiny a nejbližšího okolí či přátel. (Kimplová, 2008, s. 36-40)

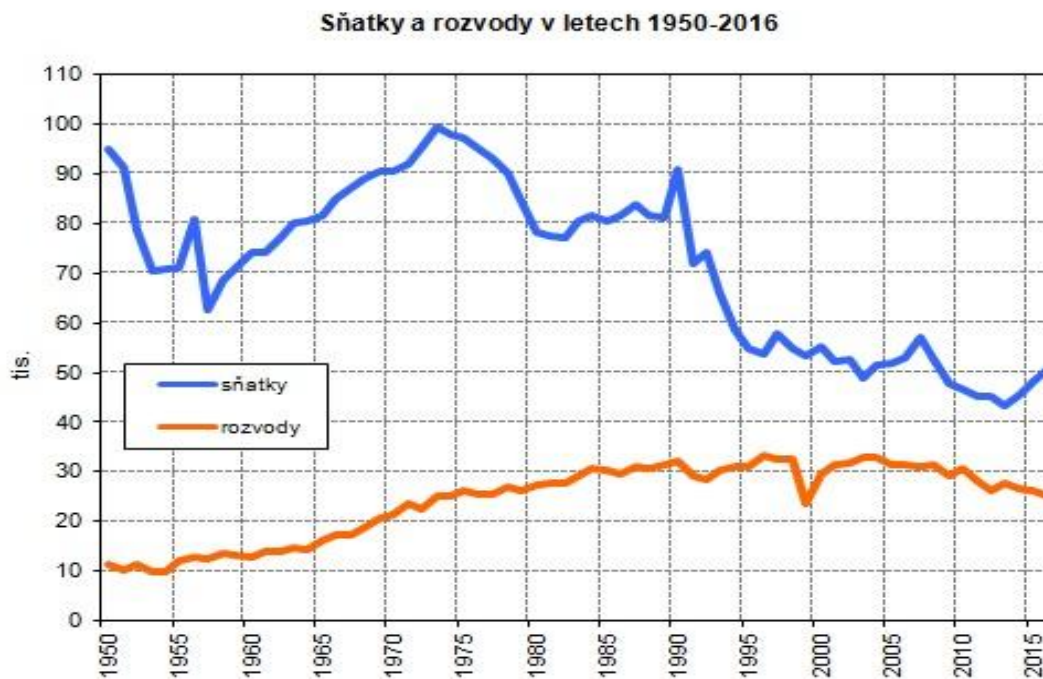
Dalším z trendů současných rodin, který jsem již zmínila výše, bývá častý **rozvod** či **rozchod partnerů**. Počet rozvedených rodin stále roste, množství přesáhlo již 50 %. Jak uvádí Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 28-30), rozvod bývá zátěží nejen pro rodiče, ale i pro děti. Tak velká zátěž se na dítěti nemusí projevit ihned, avšak klidně až okolo puberty nebo na počátku dospělosti. V České republice žije v neúplné rodině téměř 27 % dětí. Většinou se předpokládá, že rozvod přispěje ke zlepšení vztahů mezi rodiči, avšak realita je jiná a převážně přetrvává mezi rodiči stres a napětí. Rodiče po rozvodu bydlí každý jinde, rozhoduje se, kdy a kde bude dítě bydlet a žít. Podle studií bylo prokázáno, že většina dětí, které žijí s jedním rodičem (nejčastěji s matkou), vykazují ve škole zhoršené výsledky, střety se zákonem nebo jsou náchylnější k rizikovému chování.

Pro bližší představu o této problematice přikládám níže graf, ve kterém jsou zaznačeny sňatky a rozvody v letech 1950 – 2016. Než přejdeme ke grafu, nejprve vysvětlím, proč v dnešní době dochází k pozdějším sňatkům a četným rozvodům manželství.

Mluvíme-li o sňatcích, tak byly zjištěny následující rozdíly: lidé z vyšších společenských tříd se žení a vdávají později než páry z nižších tříd. Velký vliv má především delší školní docházka (převážně vysoká škola) nebo také vysoká úroveň antikoncepce, která vylučuje sňatky pro otěhotnění ženy. (Možný, 2008, s. 100)

Autor zmiňuje i různá fakta o předpokladech pro rozvod. Ženy, které se vdávají před dosažením 19 let, se rozvádějí dvakrát častěji než ty, které se vdají mezi 20. a 24. rokem života. Dále platí, že bezdětná manželství se snadněji rozvádějí, manželé se v průměru rozvádějí mezi třetím až pátým rokem trvání, poté až mezi desátým až dvanáctým rokem od svatby. Čím déle pak manželství trvá, tím pravděpodobněji bude trvat dále. Mezi další fakta autor uvádí, že městské populace se rozvádějí častěji než ty venkovské, a že děti z rozvedených rodin mají o něco zvýšenou pravděpodobnost vlastního rozvodu. (Možný, 2008, s. 223- 226)

Graf č. 2: Sňatky a rozvody v letech 1950-2016

Zdroj: Český statistický ústav (2017, online)

Graf č. 2 ukazuje, že zatímco postupně sňatků ubývá, rozvodů přibývá.

Pro fungování rodiny je zásadní komunikace. Je potřebné, aby si členové rodiny uměli naslouchat a aby komunikaci uměli zároveň emočně doprovodit. Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje pozitivní klima rodiny, je společné prožívání zálib a volného času. (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 33-34)

3.4 Rodina a volný čas

V této poslední a zároveň nejkratší části třetí kapitoly, věnuji text rodině a volnému času. Co je to volný čas, jaké jsou jeho funkce a možnosti trávení, jsem popsala detailně již ve druhé kapitole. Nyní využiji teoretických poznatků a výzkumů z oblasti rodiny a jejího způsobu trávení volného času a popíšu danou problematiku.

Věnovat dítěti dostatek společného času a naplnit dny společnými prožitky je nesmírně důležité. Dítě se při společných činnostech učí, jak svět funguje, od rodičů přejímá všechny jejich způsoby chování, sleduje, co rodiče dělají a učí se nápodobou. Tak, jak rodiče věci řeší a dělají, tak stejně je bude dělat i jejich dítě. Nejde pouze o výlety, spousty kroužků, akcí a volnočasových aktivit, ale jde především o sdílení. I pouhé povídání si s dítětem je

velice podstatné a je potřebné, aby rodiče uměli dítě nejen poslouchat, ale i naslouchat mu. (Otevřelová, 2016, s. 21-22)

Autorka Žumárová (in Kraus a kol., 2015, s. 138-139) uvádí, že volný čas je běžnou součástí života, ale zároveň je v každé rodině specifický. Významnou roli hraje v rodině to, jak umí s volným časem rodina naložit. V posledních letech podle výzkumu došlo k velkým proměnám v oblasti množství volného času a druhu preferovaných aktivit a možností.

Volba rodinného životního stylu a aktivit ve volném čase je ovlivněna mnoha faktory. Každá rodina volí pro volný čas jiné aktivity, které jsou v současné době ve velké míře ovlivněny médii, zda rodina žije na venkově či ve městě, ekonomickými možnostmi rodiny, individuálními zájmy rodičů nebo také jestli je rodina úplná či neúplná. (Kraus in Kraus a kol., 2015, s. 116)

Zmíněné **faktory**, kterými rodina ovlivňuje volný čas svých členů, vymezuje Střelec (in Spousta a kol., 1994, s. 110-111) celkem tři. Mezi první faktory vymezuje *ekonomické a materiální faktory*, do kterých spadá například nezaměstnanost rodičů, materiální a finanční prostředky ovlivňující realizaci volnočasových aktivit nebo také zařazení rodiny do struktury společnosti podle ekonomické úrovně. Jako další faktor popisuje *psychologické podmínky*, kterým je struktura rodiny, její vnitřní stabilita a emocionální atmosféra. Posledním faktorem je podle autora *kulturní stránka rodinného prostředí*, tento faktor definuje jako kulturní úroveň rodiny, vzdělání rodičů či hodnotovou orientaci rodiny.

Sociální a ekonomická situace rodiny výrazně ovlivňuje možnosti dítěte pro využívání nabídek volného času. Jinou překážkou pro realizaci aktivit ve volném čase, může být nedostatek kapacity ve volnočasovém zařízení, malá informovanost o nabídce v místě bydliště nebo neznalost možností dítěte. (Faltýsková in Němec a kol., 2002, s. 23)

Autor Kraus (in Kraus a kol., 2015, s. 156) rozděluje ve své knize „*Životní styl současné české rodiny*“ **volný čas** v rodině na **aktivní a pasivní**. Mezi aktivní trávení volného času zařazuje činnosti, na kterých se členové rodiny podílejí přímo a ovlivňují jeho průběh a výsledek. Zde řadí aktivity, jako jsou stolní hry, hra na hudební nástroj, sportovní aktivity nebo poznávací činnosti. Pasivními volnočasovými aktivitami označuje takové aktivity, na kterých se členové podílejí nepřímou a jejichž průběh nemohou ovlivnit. Například sledování televize, návštěva kina, divadla či setkání s přáteli.

Rodina svým způsobem **trávení volného času** naplňuje nejen funkci zábavnou – tedy naplnit nějak efektivně a smysluplně volný čas dítěte, ale i výchovnou. Rodiče se podílejí na volném čase dětí jako organizátoři, vychovatelé a spoluvůrci. Mají velký vliv na výběr volnočasové aktivity dětí, kdy je nejen mohou v dané činnosti podpořit, ale také udržet motivované. Rodiče jsou, oproti ostatním dospělým, součástí realizace volného času dětí dlouhodobě. Pozitivní a aktivní přístup rodiče je důležitý pro výběr volnočasové aktivity dítěte v pozdějším věku a je proto podstatné, jakým činnostem se ve volném čase věnují nejen rodiče, ale i rodina společně. (Žumárová in Kraus a kol., 2015, s. 152)

V průběhu posledních dvaceti let došlo k velkým změnám v trávení volnočasových aktivit rodinami. V dnešní době má vysoké postavení společné sledování televize, mobilního přístroje, počítače a samozřejmě používání Internetu. Viditelný pokles lze vidět u aktivit, jako jsou čtení nebo návštěva divadla. Sportovní a pohybové aktivity zaujímají ve srovnání se sledování televize zadní místa. (Žumárová in Kraus a kol., 2015, s. 157)

Pro představu, které volnočasové aktivity provozují rodiny nejčastěji, přikládám následující tabulku.

Tabulka č. 1: Nejčastěji provozované volnočasové aktivity rodin

Volnočasové aktivity	%	zvolilo % respondentů z celku
procházky, výlety	87,9	53,1
sledování TV	86,2	57,5
stolní hry	77,1	8,6
návštěva kina	75,3	27,2
návštěva divadla	73,3	23,0
práce na zahradě	63,8	49,1
návštěvy, vyprávění	56,1	26,9
sportování	55,6	36,4
návštěva koncertů	55,4	16,2
provozování hudby	47,0	12,0
poslech hudby – doma	43,2	30,9
zájmové kroužky	35,7	5,1
nemá žádné	30,6	2,6
návštěva zábavních podniků, restaurací, aj.	30,1	22,3
kutilství	25,8	18,4
ruční práce	13,5	24,3
četba	10,8	56,9

Zdroj: Žumárová in Kraus a kol., 2015, s. 157-158, upraveno

Shrnutí kapitoly

V poslední kapitole teoretické části jste se mohli dočíst o problematice týkající se rodiny. Na úvod jsem vymezila pojem „rodina“, jakožto sociální skupina, která je pro dítě nepostradatelná. Následně jsem navázala na pět základních funkcí, které by měla rodina naplňovat, aby došlo ke správnému vývoji dítěte a naplnění potřeb všech členů rodiny. Podle míry naplnění těchto funkcí jsem dále zmínila čtyři typy rodin, které rozdělujeme na eufunkční, problémovou, dysfunkční, afunkční a vysvětlila jsem, proč je plnění základních funkcí v dnešních rodinách pozmeněno či dokonce nenaplňováno vůbec. V další podkapitole jsem text věnovala výchovným stylům a výchovným postojům, které jsou považovány za problematické a nesprávné. Zaměřila jsem se na současné rodiny, jejich charakteristiku a současné trendy, kterými jsou například odkládání mateřství, zvýšení počtu mimomanželských dětí nebo vysoká rozvodovost. Zmínila jsem také i důvody, kvůli kterým vznikají trendy současných rodin. Do textu jsem přiložila grafy, znázorňující dva ze zmíněných trendů. Konec kapitoly jsem věnovala rodině a volnému času. Popsala jsem, kterými faktory ovlivňuje rodina volný čas svých členů, dále jsem vysvětlila, jaký je rozdíl mezi aktivně a pasivně tráveným volným časem nebo také jaké aktivity převážně dnešní rodiny ve volném čase provozují. Pro bližší představu jsem přiložila tabulku, týkající se volnočasových aktivit rodin.

II.

VÝZKUMNÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Do první části práce, která byla založena na studiu literatury, jsem shrnula teoretické koncepty související s výzkumem.

V kapitole Metodologie výzkumu nejprve popíšu výzkumný cíl, dílčí cíle a cílovou skupinu výzkumu. Dále představím zvolenou výzkumnou strategii (kvantitativní), výzkumné otázky, hypotézy, operacionalizaci, metodu sběru dat. Na závěr kapitoly uvedu etické zásady, které byly při výzkumu dodrženy, charakterizují výzkumný vzorek a popíšu průběh realizace výzkumu.

4.1 Výzkumný cíl, dílčí cíle, cílová skupina výzkumu

Po vyhodnocení získaných dat bych měla být schopna odpovědět na **hlavní výzkumnou otázku**: Jak se změni způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?

Hlavním cílem výzkumu je odpovědět na tuto otázku. Cíl zní: Zhodnotit, jak se změni volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy.

Abych dosáhla výzkumného cíle, zvolila jsem si několik **dílčích cílů**:

1. Objasnit, v čem se liší aktivity a trávení času u předškoláků a školáků;
2. Vysvětlit rozdíl ve způsobu společně tráveného volného času rodičů s dítětem před vstupem do 1. třídy a po vstupu do povinného vzdělávání;
3. Popsat návštěvnost zájmových útvarů u předškoláků a školáků v 1. ročníku základní školy.

Cílovou skupinu výzkumu je možné rozdělit na předmět a objekt. Předmětem výzkumu je volný čas předškoláků a školáků, objektem výzkumu jsou rodiče těchto dětí. Jak jsem postupovala při výběru výzkumného vzorku a realizaci výzkumu, popisuji v podkapitole 4.6 Etika ve výzkumu, charakteristika výzkumného vzorku a průběh realizace výzkumu.

Na začátku, než jsem se rozhodla tomuto výzkumnému tématu věnovat, jsem potřebovala zjistit, zda již někdo tímto tématem nezabýval. Mnoho studentů se ve svých bakalářských a diplomových pracích zabývá tematikou volného času. Velké množství studentských prací se týká volného času a dětí předškolního věku. Avšak většinou se jedná o obecná témata,

jako je analýza aktivit, které dělají děti předškolního věku ve volném čase, případně v mladším školním věku. Dále se studenti často věnují tomu, že popisují nabídku volnočasových aktivit ve vybraných městech či regionech České republiky. Nejpodobnější témata, která byla zpracována studentkami Jitkou Bačákovou a Romanou Sedmerovou, se týkají volného času v rodině s dětmi předškolního věku a ve výzkumu se zabývají tím, které volnočasové aktivity rodiče volí nejčastěji a zda je tento společný čas pro rodinu dostačující. Další práce se zabývají například tím, co si rodiče myslí o volném času svých dětí, jaký mají předškolní děti životní styl atp.

Na základě analýzy studentských prací a literatury mohu vyvodit, že prozatím nebyla podobnému tématu věnována badatelská pozornost. Výzkumu na zvolené téma se chci věnovat, jelikož považuji za zajímavé zjistit, zda se způsob trávení volného času dětí po přechodu do povinného vzdělávání v něčem změní či naopak.

4.2 Volba výzkumné strategie

Pro realizaci výzkumu jsem zvolila kvantitativní výzkumnou strategii.

Pedagogický slovník (2013, s. 140) u pojmu kvantitativní výzkum uvádí, že cílem výzkumu je objasňování jevů na základě vědecké teorie a ověřování hypotéz.

Podstatou kvantitativního šetření je změřit u skupiny lidí proměnné a zjistit, jaké jsou mezi nimi vztahy. (Punch, 2008, s. 73)

Kvantitativní šetření vyžaduje silnou standardizaci, díky čemuž má vysokou reliabilitu. Za reliabilní lze považovat takový výzkum, který nám při opakované aplikaci dává shodné výsledky, pokud se ovšem stav pozorovaného objektu nezmění. Také je potřeba, aby měření ve výzkumu bylo validní. Pojmem „validní“ můžeme označit takové měření, které skutečně měří to, co jsme předpokládali. (Disman, 2000, s. 62)

Disman (2000, s. 80) uvádí, že strategie kvantitativního výzkumu umožňuje získat informace od mnoha jedinců, ale v omezeném rozsahu. Hovoříme zde o silné redukci počtu pozorovaných proměnných a sledovaných vztahů mezi nimi.

Kvantitativní výzkumná strategie využívá metodu dedukce, která vychází z teorie nebo z obecně formulovaného problému, který je přeložen do jazyka hypotéz. Na základě získaných dat dojde k přijetí nebo zamítnutí hypotézy. (Disman, 2000, s. 76)

Model deduktivního postupu, který ve své práci využiji, popisuje Hendl (2016, s. 42) v následujících krocích: teorie → hypotéza → operacionalizace → měření (sběr dat pomocí dotazníku) → testování hypotézy (přijetí/zamítnutí).

Podle Dismana (2000, s. 76) je kvantitativní strategie výzkumu prosté testování hypotéz, jehož výstupem je buď přijetí, nebo zamítnutí hypotézy.

4.3 Formulace výzkumných otázek a hypotéz

Již výše zmíněná hlavní výzkumná otázka zní: Jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?

Abych mohla na tuto otázku odpovědět, bylo zapotřebí sestavit vedlejší výzkumné otázky (VVO):

- **VVO1:** Jak se liší aktivity a trávení času u dětí před vstupem do 1. třídy a po vstupu do základní školy?
- **VVO2:** Jak se liší společně trávený čas rodičů s dítětem před vstupem do základní školy a po vstupu do základní školy?
- **VVO3:** V čem se liší návštěvnost zájmových útvarů dětí před vstupem do základní školy a po nástupu do základní školy?

Jak již bylo řečeno, podstatou kvantitativní výzkumné strategie je testování hypotéz. *Pedagogický slovník* (2003, s. 77) definuje hypotézu jako tvrzení o předpokládaném či pravděpodobném zjištění, ke kterému se má ve zkoumané oblasti dospět. Formulace hypotéz je nezbytnou součástí rozvoje každého výzkumu.

Ve výzkumu budu testovat níže uvedené hypotézy.

- Nulová hypotéza (0H): Způsob trávení volného času je rozdílný u dětí navštěvujících poslední rok mateřskou školu a u dětí navštěvujících 1. třídu základní školy.
- Vedlejší hypotézy (VH):
  - **VH 1:** Aktivity a trávení času se u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu.

- **VH2a:** Rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu tráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy.
- **VH2b:** Rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu hodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy.
- **VH 3:** Děti v 1. ročníku základní školy navštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy.

4.4 Operacionalizace

Pojmy uvedené v hypotézách je zapotřebí operacionalizovat, tedy převést je na empiricky sledovatelné indikátory

Pojem operacionalizace (též operační definice) vymezuje Gavora (2000, s. 49) jako proces, ve kterém se hypotézy převádějí do zjistitelných, měřitelných souvislostí.

Následně uvedu, podle kterých kritérií budou jednotlivé pojmy měřeny.

OH: Způsob trávení volného času je rozdílný u dětí navštěvující poslední rok mateřské školy a u dětí navštěvující 1. třídu základní školy.

Operacionalizace pojmu „způsob trávení volného času“.

Změnu budu zkoumat z hlediska:

1. aktivit a trávení času dítěte,
2. trávení času rodičů s dítětem,
3. návštěv zájmových útvarů dítětem.

Tato hlediska rozeberu v rámci operacionalizace vedlejších hypotéz.

VH1: Operacionalizace pojmu „aktivity a trávení času dítěte“.

Aktivity a trávení času dítěte budu zkoumat z hlediska:

1. docházky do vzdělávací instituce,
2. odchodu ze vzdělávací instituce,
3. režimu spánku dítěte,
4. režimu probouzení dítěte,
5. nejčastější aktivity dítěte po příchodu domů ze vzdělávací instituce,

6. běžného dne dítěte v průběhu týdne,
7. běžného víkendu dítěte,
8. přípravy do školy v průběhu týdne,
9. přípravy do školy o víkendu,
10. změny volného času dítěte.

Před tím, než budu zkoumat výše uvedená hlediska, respondent odpoví na otázku, jejíž odpověď poslouží jako důležitá informace na začátku výzkumného šetření. S touto informací budu nadále pracovat při vyhodnocování dat.

Otázka: Jakého pohlaví je vaše dítě?

- chlapec
- děvče

1. Docházka do vzdělávací instituce.

Indikátor: Čas příchodu do vzdělávací instituce.

Otázka: Uveďte, v kolik hodin běžně dochází Vaše dítě do vzdělávací instituce?

Hodnoty indikátoru:

- v 6:45 hodin
- v 7:00 hodin
- v 7:30 hodin
- v 8:00 hodin
- v 8:30 hodin
- v 9:00 hodin
- jiná odpověď (uveďte)

2. Odchod ze vzdělávací instituce.

Indikátor: Čas odchodu ze vzdělávací instituce.

Otázka: V kolik hodin je dítě běžně ze vzdělávací instituce vyzvedáváno? Uveďte.

Hodnoty indikátoru:

- v 12:00 hodin
- v 12:15 hodin
- v 14:00 hodin
- v 14:30 hodin

- v 15:00 hodin
- v 15:30 hodin
- v 16:00 hodin
- v 16:30 hodin
- jiná odpověď (uved'te)

3. Režim spánku dítěte.

Indikátor: Čas, ve kterém chodí dítě spát.

Otázka: V kolik hodin chodí Vaše dítě běžně spát? Uved'te.

Hodnoty indikátoru:

- v 19:00 hodin
- v 19:30 hodin
- v 20:00 hodin
- v 20:30 hodin
- v 21:00 hodin
- v 21:30 hodin
- v 22:00 hodin
- jiná odpověď (uved'te)

4. Režim probouzení dítěte.

Indikátor: Čas, ve kterém se dítě probouzí.

Otázka: V kolik hodin se Vaše dítě běžně probouzí?

Hodnoty indikátoru:

- v 5:00 hodin
- v 5:30 hodin
- v 6:00 hodin
- v 6:30 hodin
- v 7:00 hodin
- v 7:30 hodin
- v 8:00 hodin
- v 8:30 hodin
- jiná odpověď (uved'te)

5. Nejčastější aktivity dítěte po příchodu domů ze vzdělávací instituce.

Indikátor: Aktivita označená respondentem.

Otázka: Jakou aktivitu nejčastěji dělá Vaše dítě po příchodu ze vzdělávací instituce?

Hodnoty indikátoru:

- dítě si hraje doma s hračkami
- dítě se dívá na televizi
- dítě hraje na tabletu
- jeden z rodičů si s dítětem doma hraje
- dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády
- dítě jde ven s rodiči (např. vycházka, zmrzlina, prolézačky)
- dítě jde s rodiči na výlet
- dítě jde do kroužku
- dítě jde spát
- jiná možnost (doplňte)

Četnost indikátoru:

- Nikdy
- Výjimečně (několikrát za rok)
- Občas (několikrát za měsíc)
- Často (několikrát za týden)
- Denně

6. Běžný den dítěte v průběhu týdne.

Indikátor: Popis dne respondentem.

Otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte v průběhu týdne? V bodech popište nebo zvolte některou z možností.

Hodnoty indikátoru: (otevřená odpověď respondenta)

7. Běžný víkend dítěte.

Indikátor: Běžný den dítěte o víkendu.

Otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte o víkendu?

Hodnoty indikátoru: (otevřená odpověď respondenta)

8. Příprava do školy v průběhu týdne.

Indikátor: Čas, věnovaný přípravě do školy přes týden.

Otázka: Kolik času věnujete denně se svým dítětem přípravě do školy v průběhu týdne?

Hodnoty indikátoru:

- 20 minut
- 30 minut
- 45 minut
- 1 hodina
- 1,5 hodiny
- jiná možnost (uved'te)

9. Příprava do školy o víkendu.

Indikátor: Čas, věnovaný přípravě do školy o víkendu.

Otázka: Kolik času věnujete se svým dítětem přípravě do školy celkem o víkendu?

Hodnoty indikátoru:

- 20 minut
- 30 minut
- 45 minut
- 1 hodina
- 1,5 hodiny
- jiná možnost (uved'te)

10. Změna volného času dítěte.

Indikátor: Subjektivní odpověď respondenta.

Otázka: Vnímáte, že se volný čas Vašeho dítěte po nástupu z mateřské školy do základní školy změnil?

Hodnoty indikátoru:

- ano
- ne
- jiná odpověď

VH2: Operacionalizace pojmu „trávení času rodičů s dítětem“

Trávení času rodičů s dítětem budu zkoumat z hlediska:

1. běžných aktivit rodičů s dítětem (VH2a)
2. spokojenosti rodiče s množstvím společně tráveného volného času (VH2b)

1. Běžné aktivity rodičů s dítětem.

Indikátor: Společné aktivity rodičů s dítětem.

Otázka: Jaké aktivity běžně společně s dítětem provozujete?

Hodnoty indikátoru:

- společné výlety (uved'te)
- návštěva příbuzných
- společné sportovní aktivity (uved'te)
- společné procházky
- společné hraní s hračkami doma
- společné sledování televize
- jiná možnost (uved'te)

Četnost indikátoru:

- Nikdy
- Výjimečně (několikrát za rok)
- Občas (několikrát za měsíc)
- Často (několikrát za týden)
- Denně

2. Spokojenost rodiče s množstvím společně tráveného volného času.

Indikátor: Subjektivní odpověď respondenta.

Otázka: Jsem spokojen/a s množstvím času, který trávím se svým dítětem. Odpovězte a uveďte důvod Vaší odpovědi.

Hodnoty indikátoru: (5 = nejvíce, 1 = nejméně)

5

4

3

2

1

silně souhlasím – souhlasím – ani souhlasím, ani nesouhlasím – nesouhlasím – silně nesouhlasím

VH3: Operacionalizace pojmu „návštěva zájmových útvarů“.

Návštěvu zájmových útvarů budu zkoumat z hlediska:

1. návštěvy zájmových útvarů
2. frekvence návštěvy a délky trvání zájmového útvaru
3. typu navštěvovaného zájmového zařízení
4. důvodu přihlášení dítěte do zájmového útvaru
5. důvodu nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru
6. názoru rodiče na nabídku volnočasových aktivit
7. názoru na nabídku volnočasových aktivit pro děvčata a chlapce
8. dostupnosti volnočasových aktivit v rámci místa a financí

1. Návštěva zájmových útvarů.

Indikátor: Navštěvovaný zájmový útvar.

Otázka: Navštěvuje Vaše dítě některý zájmový útvar (kroužek)? Odpovězte a uveďte typ kroužku.

Hodnoty indikátoru:

- ano, dítě navštěvuje 1 kroužek
- ano, dítě navštěvuje 2 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 3 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 4 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 5 kroužků,
- ano, dítě navštěvuje 6 kroužků
- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uveďte)

Typ indikátoru:

- 1. kroužek =
- 2. kroužek =
- 3. kroužek =
- 4. kroužek =
- 5. kroužek =
- 6. kroužek =
- jiná odpověď (uveďte)

2. Frekvence návštěvy a délka trvání zájmového útvaru.

Indikátor: Četnost a délka návštěvy zájmového útvaru.

Otázka: Kolikrát v týdnu navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar a jak dlouho trvá?

Hodnoty indikátoru:

- dítě navštěvuje 1. kroužek ..... týdně, od ..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 2. kroužek ..... týdně, od .....do.....hodin
- dítě navštěvuje 3. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 4. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 5 kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uveďte)

3. Typ navštěvovaného zájmového zařízení.

Indikátor: Místo navštěvovaného zájmového útvaru.

Otázka: V jakém zařízení navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar?

Hodnoty indikátoru:

- DDM (Dům dětí a mládeže) / SVČ (Středisko volného času)
- ZUŠ (Základní umělecká škola)
- Sokol
- Skaut
- V rámci vzdělávací instituce (MŠ – mateřská škola, ZŠ – základní škola)
- Jiná organizace (uveďte)

4. Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru.

Indikátor: Subjektivní názor respondenta.

Otázka: Z jakého důvodu jste dítě přihlásil/a do zájmového útvaru?

Hodnoty indikátoru:

- chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo
- dítě mělo zájem samo

- chci, aby se dítě rozvíjelo v mnou vybrané oblasti
- dlouhá pracovní doba a nutnost zaopatřit dítě v době po odchodu z MŠ či ZŠ
- jiná odpověď (uveďte)

5. Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru.

Indikátor: Subjektivní odpověď respondenta.

Otázka: Z jakého důvodu jste dítě nepřihlásil/a do zájmového útvaru?

Hodnoty indikátoru:

- jsem schopen dítěti zajistit kvalitní rozvoj ve vybrané oblasti i sám
- mám na dítě dostatek času
- jsem proti, dávat dítě do zájmových útvarů
- dítě nemá zájem
- z finančního hlediska
- jiná odpověď (uveďte)

6. Názor rodiče na nabídku volnočasových aktivit.

Indikátor: Subjektivní odpověď respondenta.

Otázka: Myslím si, že pro mé dítě je nabídka volnočasových aktivit dostatečná.

Hodnoty indikátoru:

5   4   3   2   1
silně souhlasím – souhlasím – ani souhlasím, ani nesouhlasím – nesouhlasím – silně nesouhlasím

7. Názor na nabídku volnočasových aktivit pro děvčata a chlapce.

Indikátor: Odpověď respondenta.

Otázka: Vnímáte, že pro děvčata a chlapce je nabídka volnočasových aktivit odlišná?

Hodnoty indikátoru:

- ano
- ne

8. Dostupnost volnočasových aktivit v rámci místa a financí.

Indikátor: Odpověď respondenta.

Otázka: Zvolená volnočasová aktivita je pro nás dostupná z hlediska místa/financí.

Hodnoty indikátoru:

- z hlediska místa   5   4   3   2   1
- z hlediska financí   5   4   3   2   1
- jiná odpověď (uveďte)

4.5 Metoda sběru dat

Ke sběru informací byla ve výzkumu využita metoda dotazníkového šetření. Tuto metodu jsem si zvolila především proto, že mým cílem bylo získat odpovědi respondentů ve dvou obdobích. Dalším stěžejním důvodem, proč jsem si tuto techniku zvolila, bylo, že jsem potřebovala získat dostatek potřebných dat k vyhodnocení výzkumného šetření, což dotazníky umožňují.

Autoři Průcha, Walterová a Mareš definují v knize „*Pedagogický slovník*“ (2013, s. 58) pojem dotazník jako „*výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek předkládaný v písemné formě.*“

Kladené otázky v dotazníku se mohou vztahovat buď k vnějším jevům, jako jsou například názory učitele, nebo k jevům vnitřním, mezi které lze zahrnout citové stavy, postoje nebo motivy. (Gavora in Chráska, 2007, s. 163)

Autor Gavora (2000, s. 99) dále uvádí, že dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů. Díky dotazníku lze získat velké množství informací při malé investici času.

Disman (2000, s. 141) ve své knize uvádí, že sběr dat formou dotazníku má své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří, jak jsem výše zmínila, umožnění snadného získání informací od velkého počtu jedinců v krátkém čase a možnost anonymity při vyplňování otázek. Mezi nevýhody autor řadí vysoké nároky na ochotu dotazovaného nebo také to, že respondent může vynechat některé otázky.

Velice přehledně popisuje dotazníkové šetření i Linderová, Scholz a Munduch (2016, s. 49-50), kteří popisují rovněž výhody a nevýhody dotazníku, jeho použití a potřebnou strukturu.

Dotazníky jsem vytvořila z otázek získaných pomocí operacionalizace. Znění dotazníků je k nahlédnutí v přílohách č. 1 a č. 2.

4.6 Etika ve výzkumu, výzkumný vzorek a průběh realizace výzkumu

Předtím, než přejdu k samotné charakteristice výzkumného vzorku, věnuji následující text **etickým zásadám**, které byly při realizaci výzkumu dodrženy.

Jak uvádí Gavora ve své elektronické učebnici s názvem „*Elektronická učebnice pedagogického výzkumu*“ (2010), je velice důležité, aby každý výzkumník, který pracuje s lidmi a publikuje o lidech, respektoval etické zásady výzkumu.

Při realizaci výzkumu jsem dodržela tyto etické zásady (Gavora, 2010):

1. dobrovolná účast subjektů ve výzkumu,
2. informování o výzkumu,
3. neublížení,
4. požadování pouze takových informací, které nejsou proti etice,
5. zachování důvěrnosti informací o účastnících výzkumu.

Dobrovolné účasti jedinců ve výzkumu jsem dosáhla tak, že jsem dotazníky rozdala pouze do mateřských škol, které se chtěly na mém výzkumu podílet a spolupracovat při získávání dat. Většina ředitelů/lek mateřských škol neměla s ponecháním dotazníků v jejich mateřské škole problém. V některých mateřských školách jsem byla při prosbě rozdat rodičům dětí dotazníky odmítnuta, což jsem respektovala. Rovněž rodiče dětí, kteří mi dotazníky vyplnili, měli možnost svobodné volby. Dotazníky mi vyplnili pouze ti, kteří byli ochotni věnovat svůj čas pro vyplnění dotazníku.

Při vyplňování byli rodiče v horní části dotazníku informováni o další potřebné spolupráci, která již probíhala prostřednictvím vyplňování elektronického dotazníku. Také jsem v dotazníku uvedla potřebný čas pro vyplnění a informace, čeho se dotazník a výzkum týkal.

Dotazník byl sestaven tak, aby respondent po vyplnění neměl pocit únavy či frustrace. Obsahoval otázky, které byly kladeny v souladu s etickými normami a netýkaly se nevhodných témat.

V neposlední řadě bych zmínila, že všechna data a informace získané prostřednictvím vyplněných dotazníků uvádím v práci jako anonymní. Nikde nezveřejňuji získané e-mailové adresy, ani poskytnutá jména respondentů či adresy mateřských škol, kteří při výzkumu spolupracovali. Všem účastníkům výzkumu je zajištěná naprostá anonymita.

Při výběru výzkumného vzorku jsem využila metodu dobrovolnosti. Rodič, který se chtěl na výzkumu podílet, dobrovolně vyplnil dotazník poskytnutý učitelkou v mateřské škole. Výzkumný vzorek tvořili rodiče dětí předškoláků a následně školáků. Jeden z rodičů dítěte vyplnil vždy dva dotazníky (viz příloha). Výzkumný vzorek tvořilo celkem 88 rodičů. Vzorek byl vybrán náhodně. Do běžných státních mateřských škol jsem osobně roznesla dotazníky s prosbou o předání rodičům předškoláků. Spolupráce byla navázána s mateřskými školami v Ostravě a okolí. Na výzkumu se podílelo 12 mateřských škol z těchto lokalit: Poruba, Svinov, Martinov, Výškovice, Zábřeh, Přívoz.

První dotazníkové šetření jsem realizovala v červnu 2017, kdy jsem osobně do mateřských škol rozdala celkem 245 tištěných dotazníků. Předání dotazníků jsem konzultovala vždy s ředitelem/kou mateřské školy. Při předávání jsem pokaždé upozornila, že dotazníky jsou určeny pouze pro rodiče předškoláků, čímž jsem se vyhnula vyplnění nepotřebnými respondenty. Abych motivovala rodiče k vyplnění, ke každému dotazníku jsem věnovala pro jejich dítě drobnou sladkou pochutinu, kterou i s dotazníkem vždy předala učitelka. V dohodnutém termínu, většinou o jeden až dva týdny později, jsem následně dotazníky v mateřských školách osobně vyzvedla. Celkem se mi vrátilo vyplněných 88 dotazníků.

Abych měla přehled, kolika chlapců a dívek se dohromady výzkum týkal, položila jsem rodičům v dotazníku tuto první otázku: „Jakého pohlaví je vaše dítě?“.

Tabulka č. 2: Počet chlapců a dívek ve výzkumu

Pohlaví dítěte	Počet odpovědí	Procenta
chlapec	52	59,1 %
dívka	36	40,9 %
Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Díky odpovědím jsem zjistila, že na výzkumu se podíleli rodiče 88 dětí, z nichž bylo 52 chlapců a 36 děvčat. Chlapci tvořili 59,1 % a děvčata 40,9 %.

Druhé dotazníkové šetření bylo realizováno v období listopad 2017 až březen 2018. Dotazníky jsem tentokrát přeposlala rodičům prostřednictvím osobních e-mailů, které mi uvedli v prvním tištěném dotazníku. Elektronické dotazníky jsem vytvořila pomocí internetové stránky www.vypln.cz. Dotazníky byly téměř shodné, přičemž dotazník ve

druhém kole šetření byl doplněn o některé nové otázky. Celkem jsem od respondentů získala 176 vyplněných dotazníků.

Shrnutí kapitoly

V kapitole Metodologie výzkumu jsem na začátku uvedla hlavní výzkumnou otázku, která zní: „Jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?“. Cíl výzkumu: „Zhodnotit, jak se změní volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy.“, by měl odpovědět na tuto hlavní otázku výzkumu. Vypsala jsem i tři dílčí cíle výzkumu, díky kterým bych měla dosáhnout hlavního výzkumného cíle. Do textu jsem zahrнула i popis cílové skupiny, která s výzkumem souvisí. Dále jsem obhájila, proč jsem se rozhodla tomuto tématu věnovat a zda mu byla věnována nějaká badatelská pozornost. Po analýze studentských prací a literatury jsem mohla prohlásit, že stejné téma prozatím nikdo nezkoumal. Popsala jsem zvolenou výzkumnou strategii, kterou jsem definovala s pomocí odborné literatury. Poté jsem vypsala tři výzkumné otázky a tři hypotézy, které jsem převedla do měřitelné podoby, tedy provedla jejich operacionalizaci. Následně jsem popsala techniku sběru dat, čímž je dotazníkové šetření. Na závěr kapitoly jsem sepsala etické zásady, které byly ve výzkumu dodrženy, charakterizovala jsem výzkumný vzorek a popsala průběh realizace výzkumu.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Poslední kapitolu věnuji analýze a interpretaci dat získaných z dotazníků. Všechny otázky z dotazníků v textu popíšu, k většině vytvořím tabulky, k některým otázkám i grafy nebo kontingenční tabulku. Získaná data z otázek obou dotazníků, které spolu souvisejí, vyhodnotím a porovnáám mezi sebou. Dle stanovených hypotéz jsem rozdělila výsledky výzkumu do tří podkapitol.

5.1 Aktivity a trávení času dítěte

Výzkumná otázka: Jak se liší aktivity a trávení času u dětí před vstupem do 1. třídy a po vstupu do základní školy?

Hypotéza (VH1): Aktivity a trávení času se u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu.

1. Docházka do vzdělávací instituce

1. dotazník - otázka č. 2: Uved'te, v kolik hodin Vaše dítě běžně dochází do vzdělávací instituce?

2. Odchod ze vzdělávací instituce

1. dotazník – otázka č. 3: V kolik hodin je Vaše dítě běžně ze vzdělávací instituce vyzvedáváno?

Následující tabulka se týká docházky do mateřské školy a odchodu domů. Rodiče odpovídali, kdy dítě navštěvující poslední rok mateřskou školu přichází do vzdělávací instituce a kdy z ní odchází. Z výsledků vyplývá, že do mateřské školy docházelo nejvíce dětí v 8:00 hodin, druhá nejčastější odpověď byla 7:30 hodin. Nejméně dětí přichází do mateřské školy v 6:15 hodin ráno.

Nejčastěji bývají děti vyzvedávány z MŠ rodiči či jiným dospělým v 15:30 hodin. Druhou nejpočetnější odpovědí bylo, že dítě odchází z MŠ v 16:00 hodin odpoledne.

Tabulka č. 3: Čas, ve který dítě dochází do vzdělávací instituce (MŠ)

Čas příchodu do MŠ	Počet odpovědí	Procenta	Čas odchodu z MŠ	Počet odpovědí	Procenta
6:00 hodin	3	3,4 %	12:00 hodin	2	2,3 %
6:15 hodin	1	1,1 %	12:15-12:30 hodin	8	9,1 %
6:45 hodin	7	8 %	14:00 hodin	1	1,1 %
7:00 hodin	16	18,2 %	14:30 hodin	3	3,4 %
7:30 hodin	22	25 %	14:45 hodin	8	9,1 %
7:45 hodin	2	2,3 %	15:00 hodin	17	19,3 %
8:00 hodin	25	28,4 %	15:30 hodin	26	29,5 %
8:30 hodin	12	13,6 %	16:00 hodin	20	22,7 %
9:00 hodin	0	0 %	16:15-16:30 hodin	3	3,4 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Jestliže převedu nejčastější odpovědi na procenta, pak lze z tabulky č. 3 vyčíst, že v 8:00 hodin ráno nejčastěji přichází do mateřské školy přesně 28,4 % dětí, přičemž 29,5 % dětí odchází z mateřské školy domů nejčastěji v 15:30 hodin.

2. dotazník – otázka č. 4: V kolik hodin Vaše dítě odvádíte/chodí do školy či školní družiny a v kolik hodin odchází domů?

Ve druhém dotazníku jsem položila rodičům stejnou otázku, avšak ve čtvrtém pořadí, která obsahovala dvě odpovědi. Rodiče nejprve odpovídali, v kolik hodin přichází dítě do školy. Pokud zvolili odpověď dříve než v 7:50 a 8:00 hodin, lze předpokládat, že dítě tráví před vyučováním čas ve školní družině. Pokud u druhé odpovědi rodiče uvedli, že dítě tráví čas ve škole i po 12. hodině, což je nejvyšší možná doba vyučování v první třídě základní školy (viz Školský zákon, paragraf 26, část 2.), lze prohlásit, že dítě tráví tento odpolední čas ve školní družině.

Nejčastěji děti přicházejí v 1. ročníku do základní školy v 7:25 – 7:30 hodin. Nejčastěji děti odcházejí nebo jsou odváděny ze školy či školní družiny v 15:00 hodin, což nasvědčuje, že mnoho dětí tráví čas po vyučování ještě 3 hodiny ve školní družině.

Tabulka č. 4: Čas, ve který dítě dochází do vzdělávací instituce (ZŠ)

Čas příchodu do ZŠ/školní družiny	Počet odpovědí	Procenta	Čas odchodu ze ZŠ/školní družiny	Počet odpovědí	Procenta
6:00 hodin	2	2,3 %	12:00 hodin	9	10,2 %
6:15 hodin	1	1,1 %	12:15 hodin	5	5,7 %
6:30 hodin	1	1,1 %	13:00 hodin	3	3,4 %
6:45 – 6:50 hodin	3	3,4 %	14:00 hodin	9	10,2 %
7:00 hodin	15	17 %	14:45 hodin	8	9,1 %
7:15 hodin	1	1,1 %	15:00 hodin	19	21,6 %
7:25 - 7:30 hodin	24	27,3 %	15:30 hodin	9	10,2 %
7:35 – 7:40 hodin	10	11,4 %	15:45 hodin	6	6,8 %
7:45 - 7:50 hodin	8	9,1 %	16:00 hodin	13	14,8 %
8:00 hodin	23	26,1 %	16:30 hodin	7	8 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky převedené na procenta ukazují, že 27,3 % dětí dochází do školy nebo školní družiny v 7:25 – 7:30 hodin. Nejvíce dětí z výzkumu, přesněji 21,6 %, odchází ze školy či školní družiny v 15:00 hodin.

Při porovnání obou výsledků mohou potvrdit, že dítě stráví ve školní družině denně přibližně necelé 3,5 hodiny. Ve vyučování stráví 4 hodiny. Při sečtení odpovědí od 15:00 hodin do 16:30 hodin lze konstatovat, že 61,4 % dětí z výzkumu, tráví ve vzdělávací instituci přibližně 7,5 hodin času.

3. Režim spánku dítěte

1. dotazník – 4. otázka: V kolik hodin chodí Vaše dítě běžně spát?

2. dotazník – 2. otázka: V kolik hodin chodí Vaše dítě běžně spát?

Z tabulky č. 5 lze vyčíst odpovědi na výše uvedené otázky, vztahující se k času, ve který chodí spát předškolák a školák. Děti navštěvující posledním rokem mateřskou školu chodí nejčastěji spát ve 21:00 hodin. Po přechodu do 1. třídy základní školy se spánkový režim u dětí v podstatě nezměnil. Nejčastější čas, ve kterém školáci chodí spát, je stále ve 21:00 hodin. Druhá nejčastější odpověď u předškoláků i školáků, byla 20:00 hodin.

Tabulka č. 5: Čas, ve kterém dítě chodí běžně spát

Režim spánku předškoláka (MŠ)	Počet odpovědí	Procenta	Režim spánku školáka (ZŠ)	Počet odpovědí	Procenta
19:00 hodin	2	2,3 %	19:00 hodin	3	3,4 %
19:30 hodin	8	9,1 %	19:30 hodin	8	9,1 %
20:00 hodin	24	27,3 %	20:00 hodin	24	27,3 %
20:30 hodin	22	25 %	20:30 hodin	20	22,7 %
21:00 hodin	27	30,7 %	21:00 hodin	28	31,8 %
21:30 hodin	4	4,5 %	21:30 hodin	4	4,5 %
22:00 hodin	1	1,1 %	22:00 hodin	1	1,1 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Převedu-li výsledky na procenta, pak se dozvídám, že 30,7 % předškoláků a 31,8 % školáků chodí nejčastěji spát ve 21:00 hodin večer.

4. Režim probouzení dítěte.

1. dotazník – 5. otázka: V kolik hodin se Vaše dítě běžně probouzí?

2. dotazník – 3. otázka: V kolik hodin se Vaše dítě běžně probouzí?

Z následující tabulky lze vidět, v kolik se dítě v roli předškoláka a školáka probouzí. Předškoláci se nejčastěji probouzí v 6:30 hodin. Školáci se probouzejí také nejčastěji v 6:30 hodin. U školáků je již potřeba, aby stihli vyučování, které začíná v 8:00, někdy už v 7:55 hodin.

Tabulka č. 6: Čas, ve kterém se dítě probouzí

Režim vstávání předškoláka (MŠ)	Počet odpovědí	Procenta	Režim vstávání školáka (ZŠ)	Počet odpovědí	Procenta
5:00 hodin	2	2,3 %	5:00 hodin	0	0 %
5:30 hodin	5	5,7 %	5:30 hodin	6	6,8 %
6:00 hodin	18	20,5 %	6:00 hodin	14	15,9 %
6:30 hodin	26	29,5 %	6:30 hodin	35	39,8 %
7:00 hodin	22	25 %	7:00 hodin	27	30,7 %
7:30 hodin	13	14,8 %	7:15 hodin	2	2,3 %
8:00 hodin	1	1,1 %	7:30 hodin	4	4,5 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Procentuální výsledek ukazuje, že 29,5 % předškoláků a 39,8 % školáků, se probouzí ve stejnou dobu, a to v 6:30 hodin ráno.

5. Nejčastější aktivity dítěte po příchodu domů ze vzdělávací instituce.

1. dotazník – 6. otázka: Jakou aktivitu nejčastěji dělá Vaše dítě po příchodu ze vzdělávací instituce?

2. dotazník – 5. otázka: Jakou aktivitu nejčastěji dělá Vaše dítě po příchodu ze vzdělávací instituce?

Tabulka č. 7: Nejčastější aktivity po příchodu domů z MŠ a ZŠ

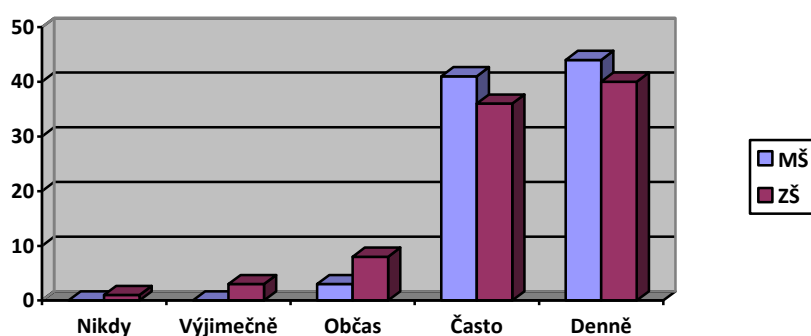
AKTIVITA DÍTĚTE	ČETNOST AKTIVITY									
	Nikdy		Výjimečně (několikrát za rok)		Občas (několikrát za měsíc)		Často (několikrát za týden)		Denně	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
Dítě si hraje doma s hračkami / se sourozenci	0	1	0	3	3	8	41	36	44	40
Dítě se dívá na televizi	5	11	6	10	28	18	28	23	21	26
Dítě hraje na tabletu	36	33	17	11	18	21	14	15	3	8
Jeden z rodičů si s dítětem doma hraje	0	5	0	5	38	26	35	40	15	12
Dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády	22	15	6	6	25	29	30	29	5	9
Dítě jde ven s rodiči (např. procházka, zmrzlina, prolézačky)	1	1	3	4	13	19	53	47	18	17
Dítě jde s rodiči na výlet	3	6	19	20	53	52	13	10	0	0
Dítě jde do kroužku	24	20	5	4	9	6	49	55	1	3
Dítě jde spát	71	70	10	9	0	1	0	1	7	7
Dítě si píše úkoly a připravuje se na další den ve škole	/	0	/	1	/	5	/	25	/	57

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky vidíme, kolik dětí a jak často dělají dané aktivity po příchodu ze vzdělávací instituce. Tabulka obsahuje data z prvního i druhého dotazníkového šetření, tedy zaznamenává aktivity předškoláků i školáků.

Pro přehlednost přidávám dále níže grafy, pojící se ke každé aktivitě zadané v tabulce číslo 6. Každý graf se váže na jednu aktivitu, který obsahuje porovnání ve volbě aktivit po příchodu z instituce v roli předškoláka (MŠ) a školáka (ZŠ).

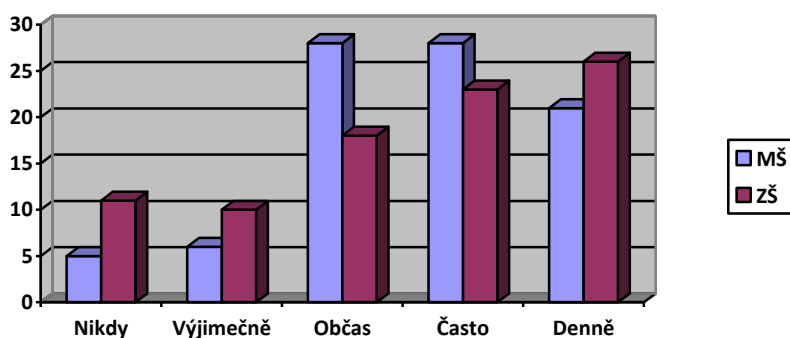
Graf č. 3: Aktivita 1 - dítě si hraje s hračkami/se sourozenci

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu č. 3 lze vidět rozdíly ve hraní si s hračkami/sourozenci u předškoláků a školáků po příchodu domů. Předškoláci i školáci si nejvíce hrají s hračkami každý den.

Graf č. 4: Aktivita 2 – dítě se dívá na televizi

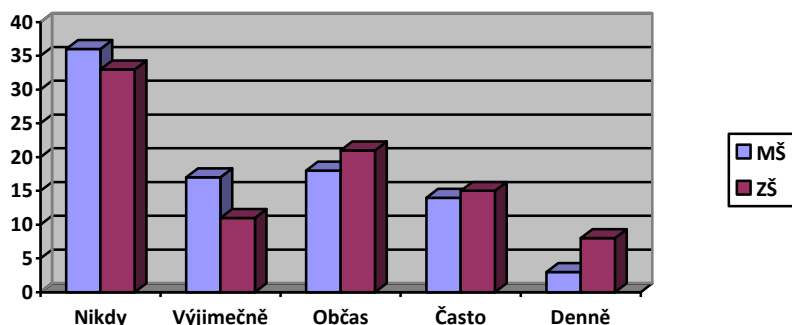

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 4 zobrazuje, jak často se předškoláci a školáci dívají na televizi po příchodu ze vzdělávací instituce. Se vstupem na základní školu přibývá dětí, které se na televizi dívají denně.

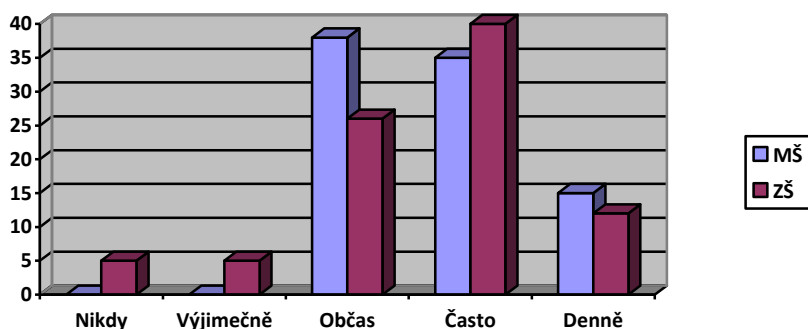
Graf č. 5: Aktivita 3 – dítě hraje na tabletu

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu č. 5 lze pozorovat, jak často hrají předškoláci a školáci na tabletu po příchodu domů z MŠ či ZŠ. Většina dětí z výzkumu po příchodu domu na tabletu nehraje.

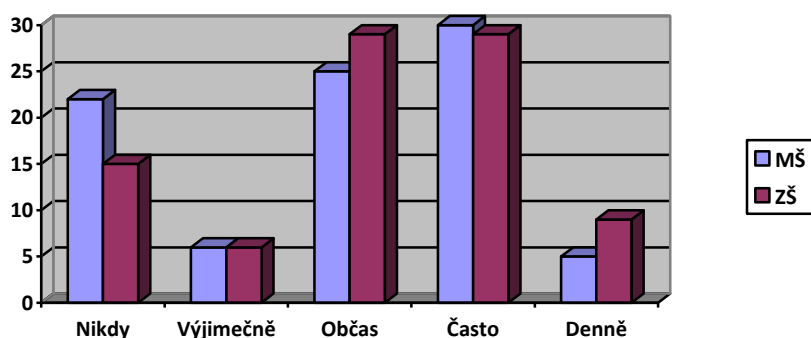
Graf č. 6: Aktivita 4 – jeden z rodičů si s dítětem hraje doma

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 6 znázorňuje, v jaké frekvenci si rodiče hrají s dítětem po příchodu domů. U této aktivity jsem vyzorovala největší početní změny.

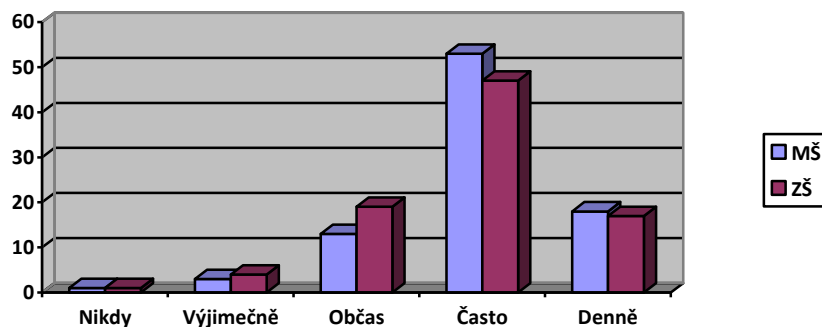
Graf č. 7: Aktivita 5 – dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády

Zdroj: vlastní výzkum

Jak často jde dítě po příchodu ze vzdělávací instituce ven, znázorňuje graf č. 7. Nejčastějšími odpověďmi bylo, že dítě jde ven často nebo občas.

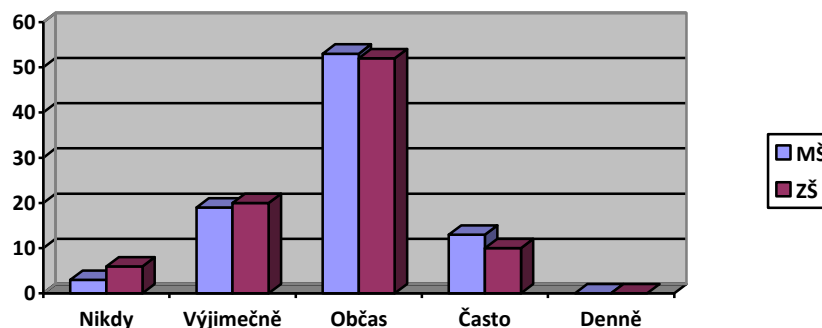
Graf č. 8: Aktivita 6 – dítě jde ven s rodiči (např. procházka, zmrzlina, prolézačky)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 8 značí četnost procházek předškoláka a školáka s rodiči po vyzvednutí ze vzdělávací instituce. Rodiče jdou s dítětem na procházku několikrát za týden, i když dítě navštěvuje MŠ nebo ZŠ.

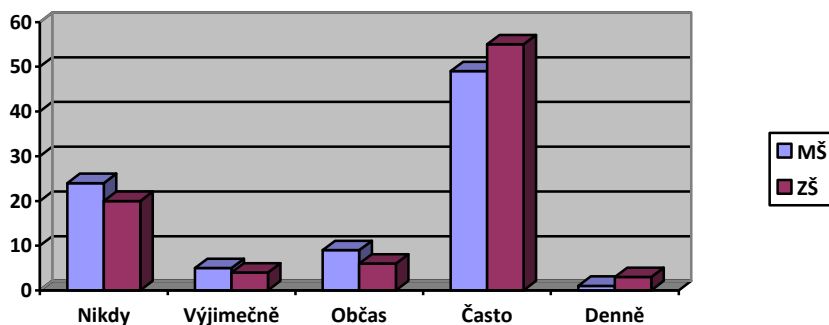
Graf č. 9: Aktivita 7 – dítě jde s rodiči na výlet

Zdroj: vlastní výzkum

Četnost výletů rodičů s dítětem jsem zaznačila do grafu č. 9. Rodiče v obou dotaznících nejčastěji odpověděli, že s dítětem jdou na výlet občas, tedy několikrát za měsíc.

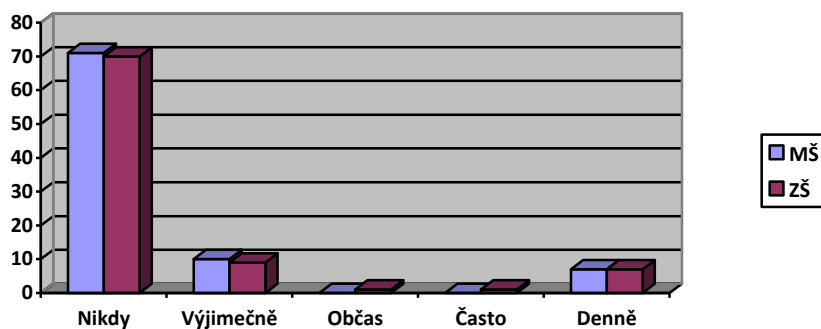
Graf č. 10: Aktivita 8 – dítě jde do kroužku

Zdroj: vlastní výzkum

Prostřednictvím grafu č. 10 lze vidět, jak často dítě navštěvuje zájmový útvar (kroužek) po příchodu ze vzdělávací instituce. Nejvíce dětí navštěvuje kroužek několikrát za týden.

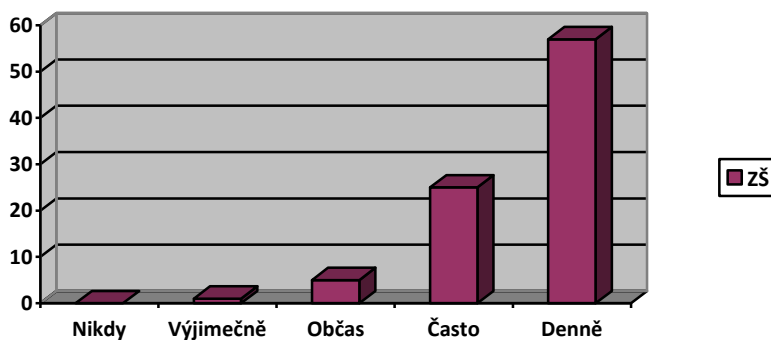
Graf č. 11: Aktivita 9 – dítě jde spát

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 11 obsahuje vyhodnocená data, týkající se frekvence spánku dítěte po příchodu domů z MŠ či ZŠ. Velká většina dětí nejde po příchodu domů nikdy spát.

Graf č. 12: Aktivita 10 – dítě si píše úkoly a připravuje se na další den ve škole

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední, graf č. 12, se týká pouze výsledku u školáků. Je v něm zaznačeno, jak často se dítě připravuje v pracovních dnech na další den ve škole. Z grafu lze vidět, že většina dětí z výzkumu se připravuje na další den ve škole denně. Druhá nejčastější odpověď byla, že se dítě připravuje často (několikrát za týden).

Rozdíly ve frekvenci trávení jednotlivých aktivit jsou u většiny dětí pouze patrné. Všechny výše uvedené aktivity dítěte jsem proto vyhodnotila a zaznamenala v následujících jednotlivých tabulkách pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. K těmto aktivitám se pojí 1. vedlejší hypotéza. U jednotlivých tabulek uvedu obecnou ($VH1_0$) a alternativní ($VH1_A$) hypotézu. Rovněž uvedu vždy vypočítanou kritickou hodnotu testového kritéria (χ^2) a kritickou hodnotu testového kritéria na hladině významnosti 0,05 ($\chi^2_{0,05}(4)$).

Tabulka č. 8: Kontingenční tabulka – dítě si hraje doma s hračkami/se sourozenci

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (0,5)	0 (1,5)	3 (5,5)	41 (38,5)	44 (42)	88
ZŠ	1 (0,5)	3 (1,5)	8 (5,5)	36 (38,5)	40 (42)	88
Σ	1	3	11	77	84	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH1₀: Mezi četnostmi odpovědí, že si dítě hraje doma s hračkami/se sourozenci po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH1_A: Mezi četnostmi odpovědí, že si dítě hraje doma s hračkami/se sourozenci po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 6,786$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťuji, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout $VH1_0$ a odmítnout $VH1_A$.

Tabulka č. 9: Kontingenční tabulka – dítě se dívá na televizi

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	5 (8)	6 (8)	28 (23)	28 (25,5)	21 (23,5)	88
ZŠ	11 (8)	10 (8)	18 (23)	23 (25,5)	26 (23,5)	88
Σ	16	16	46	51	47	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH1₀: Mezi četnostmi odpovědí, že se dítě dívá na televizi po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH1_A: Mezi četnostmi odpovědí, že se dítě dívá na televizi po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 6,442$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Tabulka č. 10: Kontingenční tabulka – dítě hraje na tabletu

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	36 (33)	17 (14)	18 (19,5)	14 (14,5)	3 (5,5)	88
ZŠ	33 (33)	11 (14)	21 (19,5)	15 (14,5)	8 (5,5)	88
Σ	66	28	39	29	11	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH_{10} : Mezi četnostmi odpovědí, že dítě hraje na tabletu po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A} : Mezi četnostmi odpovědí, že dítě hraje na tabletu po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 2,674$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Tabulka č. 11: Kontingenční tabulka – jeden z rodičů si s dítětem doma hraje

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (2,5)	0 (2,5)	38 (32)	35 (37,5)	15 (13,5)	88
ZŠ	5 (2,5)	5 (2,5)	26 (32)	40 (37,5)	12 (13,5)	88
Σ	5	5	64	75	27	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH_{10} : Mezi četnostmi odpovědí, že si jeden z rodičů s dítětem doma hraje po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A} : Mezi četnostmi odpovědí, že si jeden z rodičů s dítětem doma hraje po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 12,914$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je vyšší a proto lze přijmout VH_{1A} a odmítnout VH_{10} .

Tabulka č. 12: Kontingenční tabulka – dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	22 (18,5)	6 (6)	25 (27)	30 (29,5)	5 (7)	88
ZŠ	15 (18,5)	6 (6)	29 (27)	29 (29,5)	9 (7)	88
Σ	37	12	54	59	14	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH₁₀: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A}: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 2,778$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Tabulka č. 13: Kontingenční tabulka – dítě jde ven s rodiči

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	1 (1)	3 (3,5)	13 (16)	53 (50)	18 (17,5)	88
ZŠ	1 (1)	4 (3,5)	19 (16)	47 (50)	17 (17,5)	88
Σ	2	7	32	100	35	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH₁₀: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jeden ven s rodiči po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A}: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jeden ven s rodiči po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 1,654$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Tabulka č. 14: Kontingenční tabulka – dítě jde s rodiči na výlet

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	3 (4,5)	19 (19,5)	53 (52,5)	13 (11,5)	0 (0)	88
ZŠ	6 (4,5)	20 (19,5)	52 (52,5)	10 (11,5)	0 (0)	88
Σ	9	39	105	23	0	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH₁₀: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde s rodiči na výlet po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A}: Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde s rodiči na výlet po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 1,422$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Tabulka č. 15: Kontingenční tabulka – dítě jde do kroužku

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	24 (22)	5 (4,5)	9 (7,5)	49 (52)	1 (2)	88
ZŠ	20 (22)	4 (4,5)	6 (7,5)	55 (52)	3 (2)	88
Σ	44	9	15	104	4	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH_{10} : Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde do kroužku po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH_{1A} : Mezi četnostmi odpovědí, že dítě jde do kroužku po příchodu ze vzdělávací instituce a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 2,418$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{10} a odmítnout VH_{1A} .

Po statistickém vyhodnocení všech aktivit, které dítě realizuje po příchodu ze vzdělávací instituce, pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku mohou přijmout vedlejší hypotézu č. 1 (VH_1). Hypotéza zněla: „Aktivity a trávení času se u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu“.

Z vyhodnocení vyplývá, že aktivity a trávení času se u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu pouze u aktivity, kdy si jeden z rodičů hraje s dítětem doma po příchodu ze vzdělávací instituce. Z hlediska ostatních aktivit, které dítě dělá po příchodu MŠ či ZŠ, hypotézu přijmout nemohu.

6. Běžný den dítěte v průběhu týdne.

1. dotazník – 7. otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte v průběhu týdne?

2. dotazník – 6. otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte v průběhu týdne?

Odpovědi z obou otázek shrnu níže v textu. Většina respondentů popsala běžný den dítěte v průběhu pracovního týdne podobně. Mezi běžným týdnem předškoláka a školáka není

příliš velký rozdíl. Nejprve popíšu odpovědi z 1. dotazníku, tedy běžný týden dítěte z mateřské školy.

Nejčastěji respondenti shrnuli běžný týden svého dítěte do těchto bodů:

1. budíček,
2. snídaně,
3. ranní hygiena a oblékání,
4. odchod do mateřské školy,
5. pobyt v mateřské škole,
6. vyzvednutí dítěte z mateřské školy,
7. pobyt s dítětem venku nebo odchod do zájmového útvaru,
8. večerní hygiena, večeře,
9. pohádka, ukládání ke spánku.

Někteří respondenti se svými odpověďmi mírně lišili, považují za důležité tyto příklady uvést. Respondenti doplnili výše uvedené shrnutí dne o další aktivity: po příchodu domů z MŠ si dítě hraje se sestrou; dítě cvičí odpoledne na klavír; dítě jde odpoledne do logopedie; po příchodu domů s dítětem provozují rukodělné práce; dítě se večer modlí.

Ve druhém kole dotazníkového šetření odpovídali rodiče na tuto otázku podobně.

Den svého dítěte shrnuli do těchto bodů:

1. snídaně,
2. odchod do školní družiny,
3. pobyt ve vyučování,
4. pobyt ve školní družině,
5. vyzvednutí dítěte ze školní družiny, procházka,
6. svačina, televize,
7. odpolední aktivity, odchod do zájmového útvaru,
8. příprava do školy,
9. večeře, večerníček, spánek.

Několik respondentů doplnilo toto nejčastější shrnutí dne školáka o pár dalších možností: dítě jde ze školní družiny ihned do zájmového útvaru; dítě navštěvuje kroužek v rámci školní družiny; dítě píše úkoly ihned po příchodu domů; dítě se po příchodu domů dívá na televizi nebo hraje na tabletu; dítě si odpoledne hraje doma.

7. Běžný víkend dítěte.

1. dotazník – 10. otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte o víkendu?

2. dotazník – 8. otázka: Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte o víkendu?

U těchto otázek měli respondenti popsat stručně v bodech běžný víkend svého dítěte.

Nejčastější odpovědi rodičů předškoláků vypadaly následovně:

1. budíček (nechávám dítě vyspat déle),
2. snídaně, ranní hygiena,
3. program venku (hry venku s vrstevníky, společné sportovní aktivity, celodenní výlet, návštěva příbuzných, víkendové akce pro rodiny s dětmi, procházka, kolo),
4. večerní hygiena, večeře,
5. pohádka, spánek.

Mezi ojedinělé odpovědi patřily tyto: společná snídaně, kdy se dítě zapojuje do přípravy; po obědě si dítě hraje doma; v neděli ráno jdeme do kostela; u snídaně se dítě dívá na televizi nebo tablet; odpoledne s dítětem vypracovávám úkoly pro předškoláky nebo si dítě maluje; s dítětem jdeme odpoledne do kina nebo na bazén; dítě se o víkendu nikdy nedívá na televizi; dítě hraje odpoledne na počítači a pouští si zajímavosti na Youtube; hrajeme spolu deskové hry; o víkendu jedeme na zahradu; všichni uklízíme v domě a společně pečeme; společně jdeme na nákup; večer čtu dítěti pohádku.

Rodiče školáků odpovídali na tuto otázku nejčastěji takto:

1. dítě vstává o víkendu později,
2. u snídaně sleduje v televizi pohádky,
3. dítě si hraje doma nebo venku,
4. odpoledne jdeme na procházku, výlet, kolo, provozujeme sportovní aktivitu nebo jdeme na návštěvu k prarodičům,
5. k večeru sleduje dítě televizi,
6. večeře, hygiena,
7. příprava ke spánku.

Jak lze vidět, struktura dne se u dítěte po nástupu do základní školy příliš nezměnila. Rodiče realizují téměř stejný rozvrh aktivit.

8. Příprava do školy v průběhu týdne.

2. dotazník – 18. otázka: Kolik času věnujete denně se svým dítětem přípravě do školy v průběhu týdne?

9. Příprava do školy o víkendu.

2. dotazník – 19. otázka: Kolik času věnujete se svým dítětem přípravě do školy celkem o víkendu?

Pro lepší přehlednost jsem sjednotila dvě výše uvedené otázky do tabulky č. 8. Tabulka zaznamenává přípravu do školy v průběhu pracovních dní a o víkendu. Rodiče odpovídali, kolik času přípravě do školy s dítětem věnují. V průběhu pracovního týdne se přípravě do školy věnují děti s rodiči průměrně 20 minut. Tato nejčastější odpověď byla zvolena 35 rodiči. Druhá nejčastější odpověď byla 30 minutová příprava. O víkendu se nejvíce dětí s rodiči věnují školním povinnostem 30 minut nebo 45 minut.

Tabulka č. 16: Příprava do školy

Příprava do školy v průběhu týdne	Počet odpovědí	Procenta	Příprava do školy o víkendu	Počet odpovědí	Procenta
10 minut	3	3,4 %	0 minut	4	4,5 %
15 minut	5	5,7 %	10 – 15 minut	1	1,1 %
20 minut	35	39,8 %	20 - 25 minut	16	18,2 %
30 minut	27	30,7 %	30 minut	38	43,2 %
45 minut	11	12,5 %	45 minut	20	22,7 %
1 hodina	3	3,4 %	1 hodina	5	5,7 %
1,5 hodiny	3	3,4 %	1,5 hodiny	2	2,3 %
1 – 2 hodiny	1	1,1 %	2 - 3 hodiny	2	2,3 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Procentuální výsledek dat v tabulce značí, že 39,8 % dětí se učí a připravuje na další den ve škole po dobu 20 minut, o víkendu přípravě věnuje 43,2 % dětí celkem 30 minut.

10. Změna volného času dítěte.

2. dotazník – 20. otázka: Vnímáte, že se volný čas Vašeho dítěte po nástupu z mateřské školy do základní školy změnil?

V dotazníku jsem se rodičů zeptala, zda si myslí, že se volný čas jejich dítěte změnil nebo ne. Na tuto otázku mi odpovědělo 54 rodičů, že změnu vidí. Zbývajících 34 rodičů odpovědělo, že ne. Ti rodiče, kteří odpověděli „ano“ dále uvedli důvod. Změnu vyjádřili rodiče nejčastěji těmito odůvodněními: přibyla příprava do školy a domácí úkoly; větší nabídka různých kroužků v ZŠ; na první místo se posunula škola a až poté aktivity; některé činnosti provozuje dítě i s jinými členy rodiny; dítě má méně času na aktivity, které by chtělo; častější návštěva kroužků a sportu (fotbal, tenis); přibyl jeden nebo více kroužků, které dítě navštěvuje; změna zájmů, dítě si více čte; nenavštěvuje už žádný kroužek; dítě si méně hraje; dítě je déle v ZŠ.

Tabulka č. 17: Náзор na změnu volného času dítěte

Volný čas dítěte se změnil po nástupu do základní školy	Počet odpovědí	Procenta
Ano	54	61,36 %
Ne	34	38,64 %
Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Pokud převedu výsledek na procenta, lze z tabulky vyčíst, že 61,63 % rodičů odpovědělo, že zaznamenali změnu ve volném čase svého dítěte a 38,64 % rodičů odpovědělo, že změnu nevidí.

5.2 Trávení času rodičů s dítětem

Výzkumná otázka: Jak se liší společně trávený volný čas rodičů s dítětem před vstupem do základní školy a po vstupu do základní školy?

Hypotéza (VH2a): Rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu tráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy.

Hypotéza (VH2b): Rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu hodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy.

1. Běžné aktivity rodičů s dítětem. (VH2a)

1. dotazník – 8. otázka: Jaké aktivity běžně společně s dítětem provozujete?

2. dotazník – 7. otázka: Jaké aktivity běžně společně s dítětem provozujete?

Následující tabulka zaznamenává běžné aktivity rodičů s dítětem. Do tabulky jsem zahrnula odpovědi rodičů předškoláků i školáků. Poslední aktivita „příprava na vyučování“ se týkala v dotazníku pouze dětí v 1. ročníku základní školy. Rodiče měli v dotazníku k dispozici prostor na vyjádření se ke společným výletům a sportovním aktivitám. Nejčastějšími odpověďmi, které rodiče uvedli, byly následující:

1. společné výlety: ZOO, příroda, výlety na kole, bazén, Dinopark, návštěva hradu, akce ve městě (například muzejní noc), lanová centra, stanování, hory, dovolená, farma, svět techniky, kino, vláčky, divadlo, chata, výlety do lesa, zámky, muzea, sbírání hřibů, výlet vlakem, dětská centra, statek, rybaření, jeskyně, výstavy,
2. sportovní aktivity: fotbal, basket, kolo, brusle, koloběžka, minigolf, hory, míčové hry, lyže, lední brusle, hokej, házení diskem, sáňkování, turistika, posilování, tenis, skateboard, badminton.

Rodiče měli možnost zvolit také „jinou možnost“ a dopsat aktivity, které jsem do dotazníku nezahrnula. Jako jinou možnost uvedli následující aktivity: jdeme na hřiště, cukrárna, návštěva přátel a rodiny, koupaliště, hraní společenských her, dítě doprovází rodiče při povinnostech (nákupy, vyřizování, doprovod starších dětí), hraní pexesa a s hračkami.

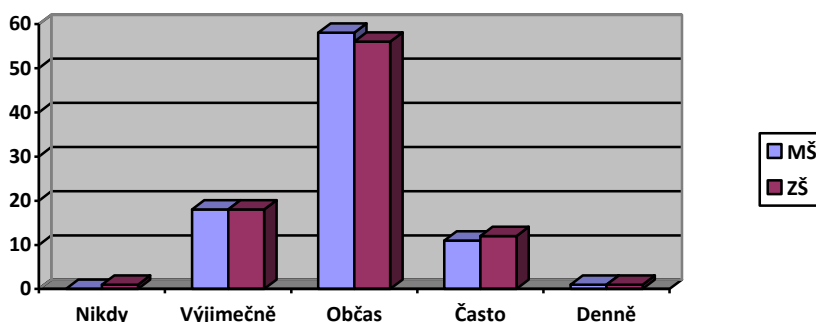
Tabulka č. 18: Běžné aktivity rodičů s dítětem

SPOLEČNÉ AKTIVITY	ČETNOST AKTIVIT									
	Nikdy		Výjimečně (několikrát za rok)		Občas (několikrát za měsíc)		Často (několikrát za týden)		Denně	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
Společné výlety	0	1	18	18	58	56	11	12	1	1
Návštěva příbuzných	0	1	16	19	53	52	18	15	1	1
Společné sportovní aktivity	3	5	7	8	37	33	35	36	6	6
Společné procházky	0	1	2	2	29	30	45	48	10	7
Společné hraní s hračkami doma	0	2	5	6	31	28	32	35	20	17
Společné sledování televize	4	7	12	11	34	25	27	31	11	14
Příprava na vyučování	/	1	/	0	/	3	/	27	/	57
Jiná možnost	0	0	1	0	0	0	2	0	1	0

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky vidíme, kolik rodičů jak často provozuje běžně s dítětem jednotlivé typy aktivit. Pro přehlednost přidávám dále níže grafy, pojící se ke každé aktivitě zadané v tabulce číslo 9. Každý graf se váže na jednu aktivitu, který obsahuje porovnání volby aktivit u rodičů s předškoláky (MŠ) a školáky (ZŠ).

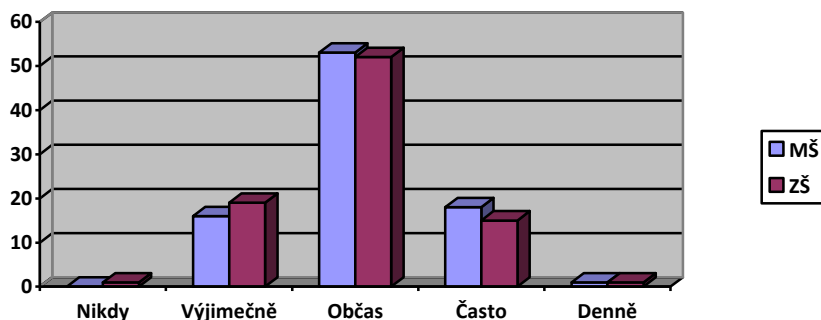
Graf č. 13: Společná aktivita 1 – společné výlety

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu č. 13 lze vidět frekvenci společných výletů. Nejvíce rodičů s dětmi jezdí na společné výlety „občas“, tedy několikrát za měsíc.

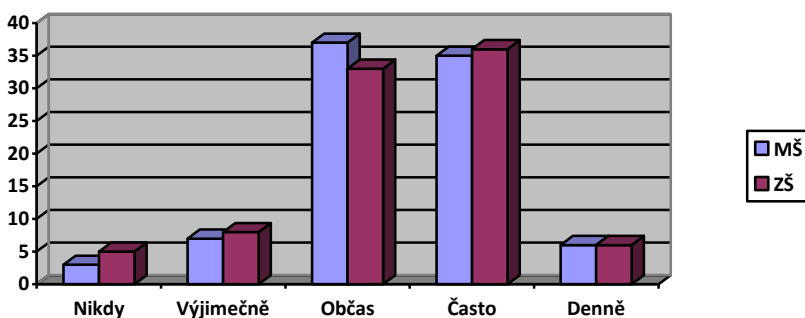
Graf č. 14: Společná aktivita 2 – návštěva příbuzných

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 14 zaznamenává, jak často navštěvují rodiče s dětmi své příbuzné. Nejčastěji navštěvují společně rodiče s dětmi své příbuzné několikrát za měsíc.

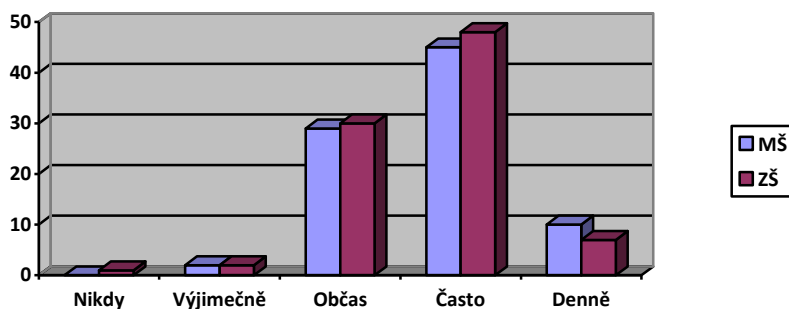
Graf č. 15: Společná aktivita 3 – společné sportovní aktivity

Zdroj: vlastní výzkum

Frekvence společných sportovních aktivit je zaznamenána v grafu č. 15. Rodiče s předškoláky provozují nejčastěji sportovní aktivity několikrát za měsíc nebo za týden. Rodiče se školáky provozují sportovní aktivity nejčastěji několikrát za týden a za měsíc.

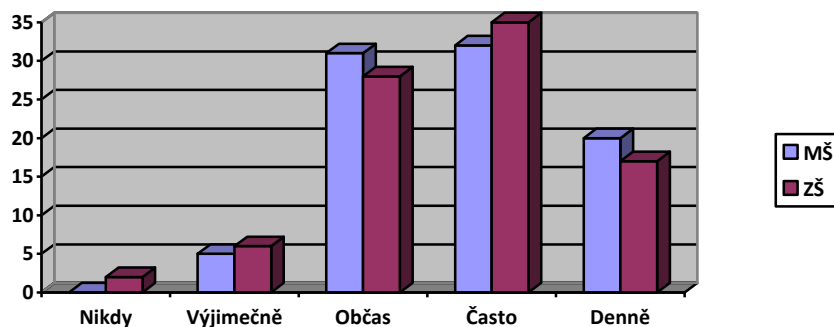
Graf č. 16: Společná aktivita 4 – společné procházky

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 16 značí, jak často chodí rodiče s dětmi z MŠ a ZŠ na procházky, nejčastěji několikrát za týden nebo několikrát za měsíc.

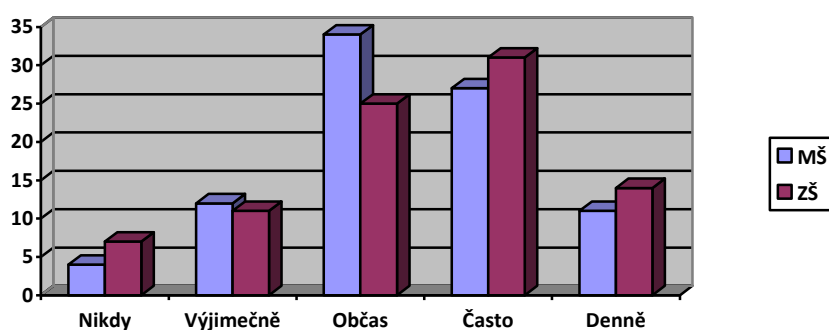
Graf č. 17: Společná aktivita 5 – společné hraní s hračkami doma

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu č. 17 lze vidět, že rodiče u této aktivity zvolili nejčastěji odpověď „často“, což znamená, že si rodiče s dětmi a hračkami doma hrají nejvíce několikrát za týden.

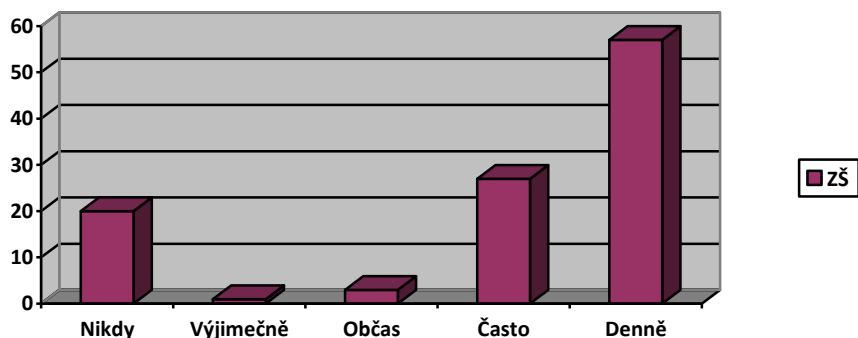
Graf č. 18: Společná aktivita 6 – společné sledování televize

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 18 zaznamenává volbu frekvence u aktivity, týkající se společného sledování televize. U této aktivity došlo v porovnání mezi MŠ a ZŠ k největší změně. Rodiče s předškoláky sledují televizi nejčastěji několikrát za měsíc nebo za týden. Rodiče společně se školáky sledují televizi nejvíce několikrát za týden nebo za měsíc.

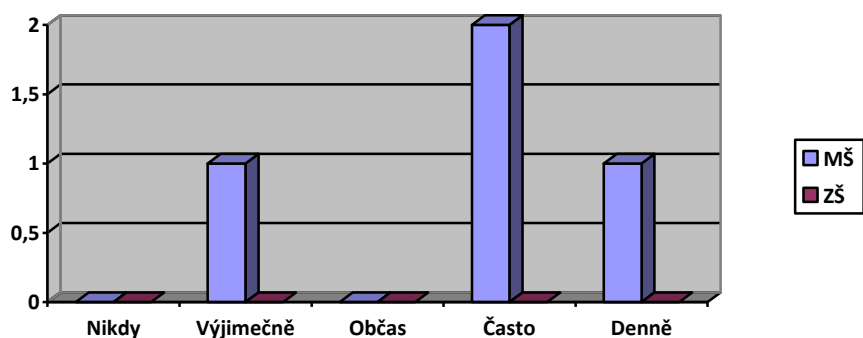
Graf č. 19: Společná aktivita 7 – příprava na vyučování

Zdroj: vlastní výzkum

Aktivita „příprava na vyučování“ se týkala pouze rodičů dětí navštěvující 1. rokem základní školu. Z grafu č. 19 vyplývá, že většina rodičů se připravuje se svým dítěte na vyučování každý den.

Graf č. 20: Společná aktivita 8 – jiná možnost

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 20 značí, že jinou možnost doplnilo v dotazníku pouze pár rodičů. Odpovědi rodičů jsem popsala již na straně 83.

Odpovědi na frekvenci společně trávených jednotlivých aktivit jsou u většiny aktivit podobné. Všechny výše uvedené aktivity dítěte jsem proto vyhodnotila a zaznamenala v následujících jednotlivých tabulkách pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. K těmto aktivitám se pojí hypotéza VH2a. U jednotlivých tabulek uvedu obecnou (VH2a₀) a alternativní (VH2a_A) hypotézu. Rovněž uvedu vždy vypočítanou kritickou hodnotu testového kritéria (χ^2) a kritickou hodnotu testového kritéria na hladině významnosti 0,05 ($\chi^2_{0,05}(4)$).

Tabulka č. 19: Kontingenční tabulka – společné výlety

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (0,5)	18 (18)	58 (57)	11 (11,5)	1 (1)	88
ZŠ	1 (0,5)	18 (18)	56 (57)	12 (11,5)	1 (1)	88
Σ	1	36	114	23	2	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče jezdí běžně s dítětem na výlet a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče jezdí běžně s dítětem na výlet a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 1,076$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH2a₀ a odmítnout VH2a_A.

Tabulka č. 20: Kontingenční tabulka – návštěva příbuzných

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (0,5)	16 (17,5)	53 (52,5)	18 (16,5)	1 (1)	88
ZŠ	1 (0,5)	19 (17,5)	52 (52,5)	15 (16,5)	1 (1)	88
Σ	1	35	105	33	2	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem běžně navštěvují příbuzné a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem běžně navštěvují příbuzné a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 1,536$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH2a₀ a odmítnout VH2a_A.

Tabulka č. 21: Kontingenční tabulka – společné sportovní aktivity

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	3 (4)	7 (7,5)	37 (35)	35 (35,5)	6 (6)	88
ZŠ	5 (4)	8 (7,5)	33 (35)	36 (35,5)	6 (6)	88
Σ	8	15	70	71	12	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem provozují sportovní aktivity a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem provozují sportovní aktivity a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 0,808$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout $VH2a_0$ a odmítnout $VH2a_A$.

Tabulka č. 22: Kontingenční tabulka – společné procházky

	Nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (0,5)	2 (2)	29 (29,5)	45 (46,5)	10 (8,5)	88
ZŠ	1 (0,5)	2 (2)	30 (29,5)	48 (46,5)	7 (8,5)	88
Σ	1	4	59	93	17	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče chodí s dítětem běžně na procházky a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, rodiče chodí s dítětem běžně na procházky a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 1,64$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout $VH2a_0$ a odmítnout $VH2a_A$.

Tabulka č. 23: Kontingenční tabulka – společné hraní s hračkami doma

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	0 (1)	5 (5,5)	31 (29,5)	32 (33,5)	20 (13,5)	88
ZŠ	2 (1)	6 (5,5)	28 (29,5)	35 (33,5)	17 (13,5)	88
Σ	2	11	59	67	27	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že si rodiče a dítě hrají společně s hračkami a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, že si rodiče a dítě hrají společně s hračkami a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 5,504$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout $VH2a_0$ a odmítnout $VH2a_A$.

Tabulka č. 24: Kontingenční tabulka – společné sledování televize

	nikdy	výjimečně	občas	často	denně	Σ
MŠ	4 (5,5)	12 (11,5)	34 (29,5)	27 (29)	11 (12,5)	88
ZŠ	7 (5,5)	11 (11,5)	25 (29,5)	31 (29)	14 (12,5)	88
Σ	11	22	59	58	24	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2a₀: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem společně sledují televizi a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2a_A: Mezi četnostmi odpovědí, že rodiče s dítětem společně sledují televizi a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 2,866$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťují, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH2a₀ a odmítnout VH2a_A.

Po statistickém vyhodnocení všech aktivit, které rodiče s dítětem běžně provozují, jsem pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku zjistila, že vedlejší hypotézu č. 2a (VH2a) je nutno odmítnout. Hypotéza zněla: „Rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu tráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy“. Z vyhodnocení vyplývá, že rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu netráví čas odlišně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy.

2. Spokojenost rodiče s množstvím společně tráveného volného času. (VH2b)

1. dotazník – 9. otázka: Jsem spokojen/a s množstvím času, které trávím se svým dítětem.

2. dotazník – 9. otázka: Jsem spokojen/a s množstvím času, které trávím se svým dítětem.

V následující tabulce je zaznačena spokojenost rodičů s množstvím volného času, který tráví společně se svým dítětem z MŠ i ZŠ. Všechny důvody rodičů k jednotlivým možnostem odpovědí, které byly uvedené v obou dotaznících, uvádím níže pod tabulkou.

Rodiče předškoláků odpovídali následovně: 39 rodičů odpovědělo, že „souhlasí“ se společným volným časem. Druhá nejčastější odpověď byla „ani souhlasím, ani nesouhlasím“, kdy takto odpovědělo 24 rodičů. Nikdo z rodičů neodpověděl, že „silně nesouhlasí“.

U dětí v první třídě základní školy odpovídali rodiče podobně. Nejvyšší počet odpovědí (31 odpovědí) získala možnost „souhlasím“. Dále nejvíce rodičů opět odpovídalo, že

s volným časem „ani souhlasím, ani nesouhlasím“. Avšak u „silně nesouhlasím“ odpověděl tentokrát jeden rodič.

Tabulka č. 25: Spokojenost rodičů

Hodnota	Možnost odpovědi	Počet odpovědí	
		MŠ	ZŠ
5	silně souhlasím	18	19
4	souhlasím	39	31
3	ani souhlasím, ani nesouhlasím	24	28
2	nesouhlasím	7	9
1	silně nesouhlasím	0	1
	Celkem	88	88

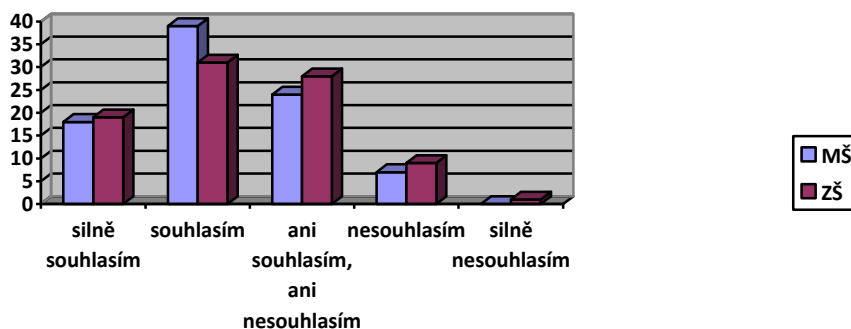
Zdroj: vlastní výzkum

Níže uvedu příklady, které rodiče uvedli jako zdůvodnění svých odpovědí.

- **silně souhlasím** – jsem na mateřské a mám na dítě dostatek času; jsme spolu s dítětem neustále; mám kvůli dětem částečný úvazek a věnuji se jim naplno,
- **souhlasím** – trávím s dítětem čas pořád; mám pocit, že čas vyhovuje mě i dítěti; občas pracovní vytížení; jsem na rodičovské dovolené a času je dost, ale musí se umět mezi mé dvě děti rozdělit; mám na dítě dostatek času díky dobré pracovní době; vždy mám pro dítě vyhrazený čas, většinou 1 hodinu denně pouze pro ni, kdy si spolu hrajeme a povídáme; dítě dělá sport, který jej baví a pro rodiče je to časově náročné; jsem na mateřské dovolené a mám tak dostatek času; práce mi umožňuje odpoledne trávit se synem, je naše priorita; musím se věnovat i jinému sourozenci, se kterým se učím denně 30-60 minut; mohlo by být více času, ale práce neumožňuje,
- **ani souhlasím, ani nesouhlasím** – nejde vždy se naplno dítěti věnovat kvůli práci a mladšímu sourozenci; pracovní vytížení; mohlo by být více času; péče o domácnost, nákupy, úklid, příprava jídla zabírá společný čas,
- **nesouhlasím** – pracovní vytížení; starost o 2 mladší sourozence,
- **silně nesouhlasím** – velké pracovní vytížení.

Pro názornou představu, jaký mají rodiče názor na společně trávený volný čas se svým dítětem, přikládám níže graf č. 21.

Graf č. 21: Spokojenost se společně tráveným volným časem

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 21 ukazuje, jak jsou rodiče dětí z MŠ a ZŠ spokojeni se společně tráveným volným časem. Nejvíce rodičů předškoláků i školáků odpovědělo, že „souhlasí“. Druhá nejčastější odpověď byla „ani souhlasím, ani nesouhlasím“.

Spokojenost rodičů s množstvím času, které tráví se svým dítětem, níže vyhodnocuji a zaznamenávám v následující tabulce pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. Ke spokojenosti rodičů se pojí hypotéza VH2b. Pod tabulkou č. 25 uvedu obecnou (VH2b₀) a alternativní (VH2b_A) hypotézu. Rovněž uvedu vždy vypočítanou kritickou hodnotu testového kritéria (χ^2) a kritickou hodnotu testového kritéria na hladině významnosti 0,05 ($\chi^2_{0,05}(4)$).

Tabulka č. 26: Kontingenční tabulka – spokojenost rodičů

	Silně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlasím, ani nesouhlasím	Nesouhlasím	Silně souhlasím	Σ
MŠ	18 (18,5)	39 (35)	24 (26)	7 (8)	0 (0,5)	88
ZŠ	19 (18,5)	31 (35)	28 (26)	9 (8)	1 (0,5)	88
Σ	37	70	52	16	1	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH2b₀: Mezi četnostmi odpovědí, jak moc je rodič spokojen s množstvím času, který tráví s dítětem a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH2b_A: Mezi četnostmi odpovědí, jak moc je rodič spokojen s množstvím času, který tráví s dítětem a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 2,496$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťuji, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout $VH2b_0$ a odmítnout $VH2b_A$.

Po statistickém vyhodnocení spokojenosti rodičů s časem, který tráví s dítětem, s využitím testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku jsem zjistila, že vedlejší hypotézu č. 2b ($VH2b$) je nutno odmítnout. Hypotéza zněla: „Rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu hodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy“. Z vyhodnocení vyplývá, že rodiče dítěte, které navštěvuje mateřskou školu nebo 1. ročník základní školy, hodnotí společně trávený volný čas z hlediska spokojenosti stejně.

5.3 Návštěva zájmových útvarů dítětem

Výzkumná otázka: V čem se liší návštěvnost zájmových útvarů dětí před vstupem do základní školy a po nástupu do základní školy?

Hypotéza ($VH3$): Děti v 1. ročníku základní školy navštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy.

1. Návštěva zájmových útvarů.

1. dotazník - 11. otázka: Navštěvuje Vaše dítě některý zájmový útvar (kroužek)?
Odpovězte a uveďte typ kroužku.

2. dotazník - 10. otázka: Navštěvuje Vaše dítě některý zájmový útvar (kroužek)?
Odpovězte a uveďte typ kroužku.

Tabulka č. 13 obsahuje informace o tom, kolik předškoláků a školáků navštěvuje kroužků. Pro přehlednost jsem opět do tabulky zahrnula data z obou dotazníků. Z výsledků se lze dozvědět, že dítě v roli předškoláka navštěvuje nejčastěji 1 kroužek. Tuto možnost zvolilo 33 rodičů. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že dítě navštěvuje 2 kroužky. Co se týče školáků, tak ti průměrně navštěvují 2 kroužky nebo 1 kroužek.

Tabulka č. 27: Počet kroužků, které dítě navštěvuje

Návštěva kroužků u předškoláků	Počet odpovědí	Procenta	Návštěva kroužků u školáků	Počet odpovědí	Procenta
0 kroužků	22	25 %	0 kroužků	17	19,3 %
1 kroužek	33	36,4 %	1 kroužek	26	29,5 %
2 kroužky	24	27,3 %	2 kroužky	31	35,2 %
3 kroužky	7	8 %	3 kroužky	10	11,4 %
4 kroužky	2	2,3 %	4 kroužky	4	4,5 %
Celkem	88	100 %	Celkem	88	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky č. 26 vyplývá, že 36,4 % dětí navštěvuje v posledním roce mateřské školy 1 kroužek. Dále 35,2 % školáků navštěvuje v 1. třídě základní školy 2 kroužky.

U těchto otázek měli rodiče za úkol dále doplnit, o jaký typ kroužku se jedná. Odpovědi byly převážně podobné, až na některé výjimky. Jelikož druhů sportů bylo velké množství, níže jednotlivé sporty kategorizují do jednotlivých skupin dle jejich charakteru.

1. Sportovní kroužky – fotbal, horolezectví, plavání, pohybové činnosti, gymnastika, karate, judo, atletika, golf, cvičení pro děti, kung-fu, tenis, hokej, lyže, tanečky, sbor dobrovolných hasičů, mažoretky,
2. Hudební kroužky – zpěv, flétna, housle, klavír,
3. Výtvarné kroužky – keramika, výtvarné činnosti,
4. Jazykové kroužky – angličtina,
5. Vzdělávací kroužky – Montessori klub, náboženství, přírodovědný kroužek, turistický oddíl.

Z odpovědí lze vidět, že rodiče preferují zájmové útvary sportovního zaměření.

Níže popíšu kroužky, které do dotazníku uvedli rodiče školáků. Opět je rozdělím do několika kategorií.

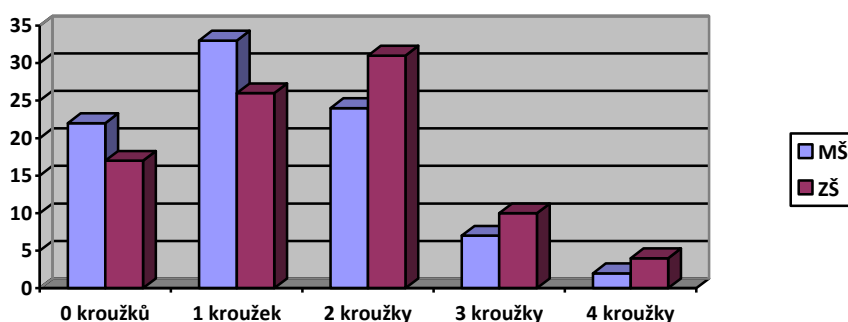
1. Sportovní kroužky – tanečky, atletika, pohybové činnosti, aikido, judo, bojové umění, plavání, trampolíny, fotbal, umělecké plavání, zumba, lukostřelba, hokej, tenis, karate, lyžování, mažoretky, sbor dobrovolných hasičů,
2. Hudební kroužky – klavír, flétna, housle, sbor,
3. Výtvarné kroužky – výtvarné činnosti, keramika, vyšívání,
4. Jazykové kroužky – angličtina,

5. Vzdělávací kroužky – turistický oddíl, vědecké pokusy, robotika, náboženství, přírodovědný kroužek, chovatelský kroužek, i-pad kroužek, kuchařský kroužek, dramatický kroužek, happy ponny.

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že u školáků převažují sportovní, ale i vzdělávací zájmové útvary.

Pro přehlednost přidám níže graf, pojící se k tabulce č. 26.

Graf č. 22: Návštěvnost zájmových útvarů

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 22 znázorňuje počet zájmových útvarů u předškoláků a školáků. Předškoláci navštěvují převážně 1 kroužek, školáci navštěvují převážně 2 kroužky.

Výše popsaná data, týkající se kroužků předškoláků a školáků, vyhodnocuji a zaznamenávám níže v následující tabulce pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. K počtu zájmových útvarů u dětí se vztahuje vedlejší hypotéza VH3. Pod tabulkou č. 27 uvedu obecnou (VH3₀) a alternativní (VH3_A) hypotézu. Také uvedu vždy vypočítanou kritickou hodnotu testového kritéria (χ^2) a kritickou hodnotu testového kritéria na hladině významnosti 0,05 ($\chi^2_{0,05}(4)$).

Tabulka č. 28: Kontingenční tabulka – počet kroužků

	0 kroužků	1 kroužek	2 kroužky	3 kroužky	4 kroužky	Σ
MŠ	22 (19,5)	33 (29,5)	24 (27,5)	7 (8,5)	2 (3)	88
ZŠ	17 (19,5)	26 (29,5)	31 (27,5)	10 (8,5)	4 (3)	88
Σ	39	59	55	17	6	176

Zdroj: vlastní výzkum

VH3₀: Mezi četnostmi odpovědí, týkajícími se počtu navštěvovaných kroužků dítěte a typem vzdělávací instituce není závislost.

VH3_A: Mezi četnostmi odpovědí, týkajícími se počtu navštěvovaných kroužků dítěte a typem vzdělávací instituce je závislost.

$$\chi^2 = 3,554$$

$$\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$$

Po srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria zjišťuji, že vypočítaná hodnota je nižší a proto lze přijmout VH_{3_0} a odmítnout VH_{3_A} .

Po statistickém vyhodnocení počtu zájmových útvarů dětí z výzkumu s využitím testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku jsem zjistila, že vedlejší hypotézu č. 3 (VH_3) je nutno odmítnout. Hypotéza zněla: „Děti v 1. ročníku základní školy navštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy“. Z vyhodnocení vyplývá, že školáci nenavštěvují více zájmových útvarů než předškoláci.

2. Frekvence návštěvy a délka trvání zájmového útvaru.

1. dotazník – 12. otázka: Kolikrát v týdnu navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar a jak dlouho trvá?

2. dotazník – 12. otázka: Kolikrát v týdnu navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar a jak dlouho trvá?

Jelikož odpovědi na tuto otázku u předškoláků i školáků byly téměř shodné, rozhodla jsem se data vyhodnotit současně. Většina rodičů odpověděla, že jejich dítě navštěvuje jeden kroužek 1x týdně. Některé kroužky však vyžadují častější docházku (například sport) a proto je děti navštěvují dokonce 2x týdně, v některých případech i 3x týdně. Při porovnání lze ale prohlásit, že většinu zájmových kroužků navštěvují děti jedenkrát týdně. U stejné otázky zároveň rodiče uváděli, jak dlouho kroužky jejich dětí trvají. Nejčastější odpovědí bylo 45 minut – 1 hodina. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že zájmový útvar trvá mezi 1,5 – 2 hodinami. V některých případech trvaly kroužky i déle, obvykle však maximálně 2,5 hodiny.

3. Typ navštěvovaného zájmového zařízení.

1. dotazník – 13. otázka: V jakém zařízení navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar?

2. dotazník – 11. otázka: V jakém zařízení navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar?

K těmto otázkám se pojí tabulka č. 15, která značí volbu zájmového zařízení. Rodiče mohli u těchto otázek volit více odpovědí. Nejčastěji odpovídali, že předškoláci navštěvují zájmový útvar v rámci vzdělávací instituce (27 dětí), tedy mateřské školy

a prostřednictvím sportovních klubů (22 dětí). Třetí nejčastější odpovědí bylo, že děti navštěvují zájmový útvar v DDM či SVČ. Tuto odpověď zvolilo 17 rodičů.

V tabulce jsem zaznamenala rovněž i data, týkající se školáků. Rodiče zvolili ve 32 případech, že jejich děti navštěvují kroužek v rámci ZŠ, 26 rodičů zvolilo možnost sportovní kluby a 23 rodičů DDM/SVČ. Počty odpovědí u jednotlivých volnočasových zařízení se liší, avšak stále zůstává jako nejčastěji volená odpověď „v rámci MŠ“ a „v rámci ZŠ“.

Tabulka č. 29: Volnočasová zařízení a instituce

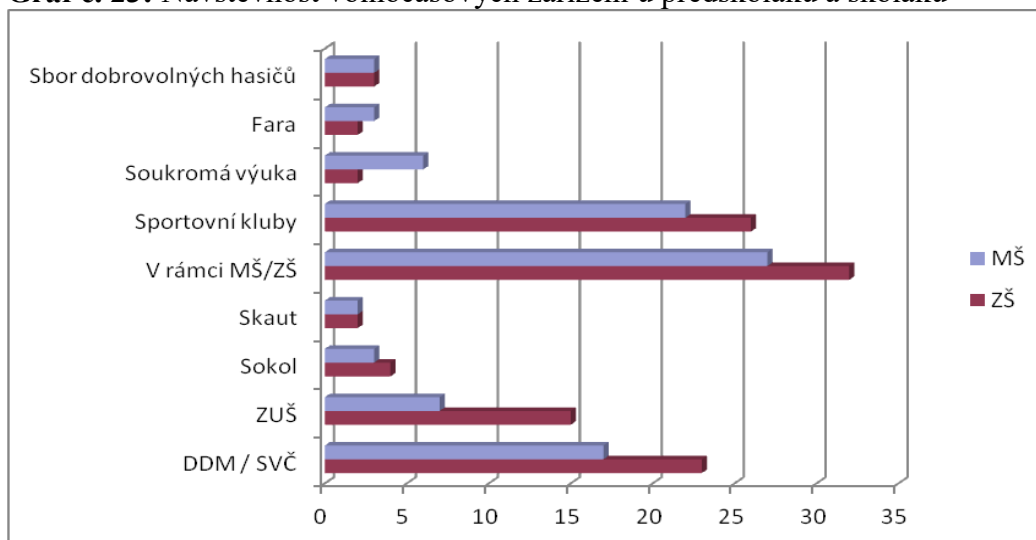
Návštěva volnočasového zařízení u předškoláků (MŠ)	Počet odpovědí	Procenta	Návštěva volnočasového zařízení u školáků (ZŠ)	Počet odpovědí	Procenta
DDM / SVČ	17	18,9 %	DDM /SVČ	23	21,1 %
ZUŠ	7	7,8 %	ZUŠ	15	13,8 %
Sokol	3	3,3	Sokol	4	3,7 %
Skaut	2	2,2 %	Skaut	2	1,8 %
V rámci MŠ	27	30 %	V rámci ZŠ	32	29,4 %
Sportovní kluby	22	24,4 %	Sportovní kluby	26	23,9 %
Soukromá výuka	6	6,7 %	Soukromá výuka	2	1,8 %
Fara	3	3,3 %	Fara	2	1,8 %
Sbor dobrovolných hasičů	3	3,3 %	Sbor dobrovolných hasičů	3	2,8 %
Celkem	90	100 %	Celkem	109	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Díky možnosti zvolit více odpovědí, se počty odpovědí navýšily. V tomto případě zvolilo 88 rodičů předškoláků dohromady 90 možností a 88 rodičů školáků celkem 109 možností. Plný počet procent (100 %) tentokrát počítám z těchto vyšších počtů odpovědí. Podíváme-li se na procentuální výsledky, lze zjistit, že 30 % dětí navštěvuje v předškolním věku zájmové útvary v rámci MŠ a při sportovních klubech 24,4 % dětí. Dále 18,9 % předškoláků navštěvuje zájmový útvar v DDM nebo SVČ. Nejméně dětí (2,2 %) navštěvuje Skauta. Školáků (29,4 %) navštěvuje kroužek v rámci ZŠ a 23,9 % školáků se věnuje sportu ve sportovním klubu. Nejméně dětí navštěvuje zájmový útvar v rámci fary (1,8 %), Skautu (1,8 %) a u soukromého subjektu (1,8 %).

Níže přidávám graf, který poslouží k lepší orientaci v návštěvě jednotlivých volnočasových zařízení. Návštěvnost zájmových útvarů předškoláků i školáků jsem sjednotila do jednoho grafu.

Graf č. 23: Návštěvnost volnočasových zařízení u předškoláků a školáků

Zdroj: vlastní výzkum

Ve výše uvedeném grafu lze vidět, jaká volnočasová zařízení preferují rodiče při volbě zájmového útvaru. Rodiče předškoláků nejčastěji volili možnost „v rámci MŠ“ a „sportovní kluby“. U školáků rodiče volili ve druhém kole dotazníkového šetření nejčastěji odpověď „v rámci ZŠ“ a „sportovní kluby“.

4. Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru.

1. dotazník – 14. otázka: Z jakého důvodu jste dítě přihlásil/a do zájmového útvaru?

2. dotazník – 13. otázka: Z jakého důvodu jste dítě přihlásil/a do zájmového útvaru?

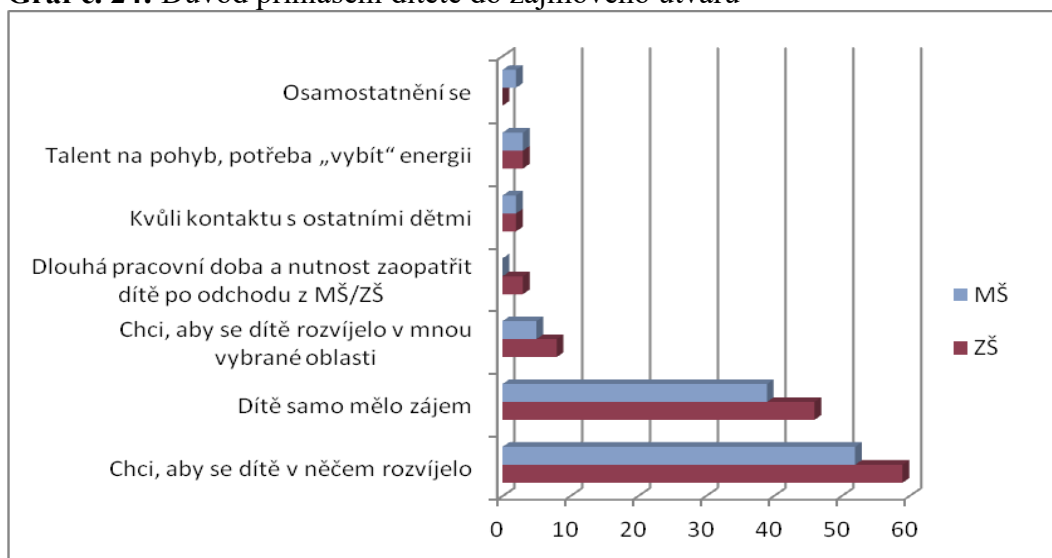
V následující tabulce jsou zaznačeny důvody, proč se rodiče rozhodli své dítě do zájmového útvaru přihlásit. Rodiče mohli zvolit více odpovědí.

Tabulka č. 30: Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru

Možnost odpovědi	Počet odpovědí		Procenta	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
Chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo	52	59	50,5 %	48,8 %
Dítě samo mělo zájem	39	46	37,9 %	38 %
Chci, aby se dítě rozvíjelo v mnou vybrané oblasti	5	8	4,9 %	6,6 %
Dlouhá pracovní doba a nutnost zaopatřit dítě po odchodu z MŠ/ZŠ	0	3	0 %	2,5 %
Kvůli kontaktu s ostatními dětmi	2	2	1,9 %	1,7 %
Talent na pohyb, potřeba „vybít“ energii	3	3	2,9 %	2,5 %
Osamostatnění se	2	0	1,9 %	0 %
Celkem	103	121	100 %	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Díky možnosti zvolit více odpovědí, se počty odpovědí opět navýšily. V tomto případě zvolilo 88 rodičů předškoláků dohromady 103 možností a 88 rodičů školáků celkem 121 možností. Plný počet procent (100 %) tentokrát počítám z těchto vyšších počtů odpovědí. Procentuální výsledky ukazují, že 50,5 % rodičů přihlásilo své dítě do zájmového útvaru z důvodu, že chce, aby se v něčem rozvíjelo. Další nejčastější odpovědí bylo (37,9 %), že dítě mělo samo zájem. Podobně vypadají i výsledky z druhého dotazníkového šetření. Odpověď „chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo“ zvolilo 48,8 % rodičů školáků. Druhá nejčastější odpověď byla opět „dítě samo mělo zájem“, kdy tuto možnost zvolilo 38 % rodičů školáků. K těmto výsledkům jsem vytvořila následující graf č. 24.

Graf č. 24: Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 24 znázorňuje, kolik rodičů a jaký důvod je vedl k tomu, aby dítě přihlásili do zájmového útvaru. Nejčastěji rodiče odpovídali, že dítě přihlásili do kroužku proto, že chtějí, aby se dítě v něčem rozvíjelo a protože mělo dítě o kroužek zájem.

5. Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru.

1. dotazník – 15. otázka: Z jakého důvodu jste dítě nepřihlásil/a do zájmového útvaru?

2. dotazník – 14. otázka: Z jakého důvodu jste dítě nepřihlásil/a do zájmového útvaru?

Tabulka níže zaznamenává, proč rodiče své dítě do zájmového útvaru nepřihlásili. Respondenti opět mohli zvolit více možností.

Tabulka č. 31: Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru

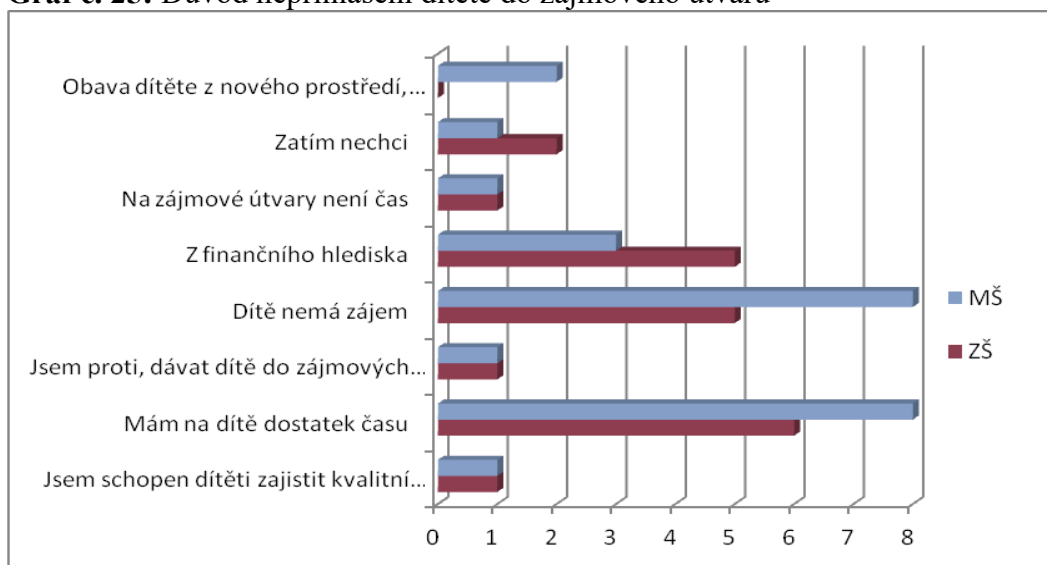
Možnost odpovědi	Počet odpovědí		Procenta	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
Jsem schopen dítěti zajistit kvalitní rozvoj ve vybrané oblasti sám	1	1	1,1 %	1,1 %
Mám na dítě dostatek času	8	6	9,1 %	6,8 %
Jsem proti, dávat dítě do zájmových útvarů	1	1	1,1 %	1,1 %
Dítě nemá zájem	8	5	9,1 %	5,7 %
Z finančního hlediska	3	5	3,4 %	5,7 %
Na zájmové útvary není čas	1	1	1,1 %	1,1 %
Zatím nechci	1	2	1,1 %	2,3 %
Obava dítěte z nového prostředí, stydlivost	2	0	2,3 %	0 %
Celkem	25	21	100 %	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Jak jsem již napsala, respondenti mohli u této otázky zvolit více odpovědí. Za plný počet procent (100%) považuji celkový počet odpovědí jednotlivě za MŠ a ZŠ. Z výše vyhodnocených dat můžu říci, že 22 rodičů dětí, které v roli předškoláka nenavštěvovaly žádný kroužek, zvolili dohromady 25 odpovědí. Mezi jejich nejčastější odpovědi patří, že dítě nepřihlásili do kroužku, jelikož mají na něj dostatek času nebo že dítě nemá o kroužek zájem. Z předchozích vyhodnocených dat lze také usoudit, že 17 rodičů, kteří své dítě v 1. ročníku základní školy nepřihlásili do žádného zájmového útvaru, zvolilo celkem 21 odpovědí. Nejvíce rodičů školáků zvolilo, že mají na dítě dostatek času.

Níže přidávám graf, pojící se k tabulce č. 30.

Graf č. 25: Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru

Zdroj: vlastní výzkum

Výše uvedený graf č. 25 zaznamenává odpovědi na otázku, proč rodiče své dítě nepřihlásili do zájmového útvaru. Nejčtenějšími odpověďmi u dítěte MŠ bylo, že na něj rodiče mají dostatek času nebo že dítě nemá zájem. Tyto dvě odpovědi se i u dítěte ze ZŠ objevovaly nejčastěji.

6. Názor rodiče na nabídku volnočasových aktivit.

1. dotazník – 16. otázka: Myslím si, že pro mé dítě je nabídka volnočasových aktivit dostatečná.

2. dotazník – 16. otázka: Myslím si, že pro mé dítě je nabídka volnočasových aktivit dostatečná.

Do tabulky č. 20 jsem zaznačila odpovědi respondentů na výše uvedené otázky. Rodiče se měli při odpovědi zamyslet, zda je podle nich nabídka volnočasových aktivit pro jejich dítě dostatečná.

Tabulka č. 32: Nabídka volnočasových aktivit pro děti

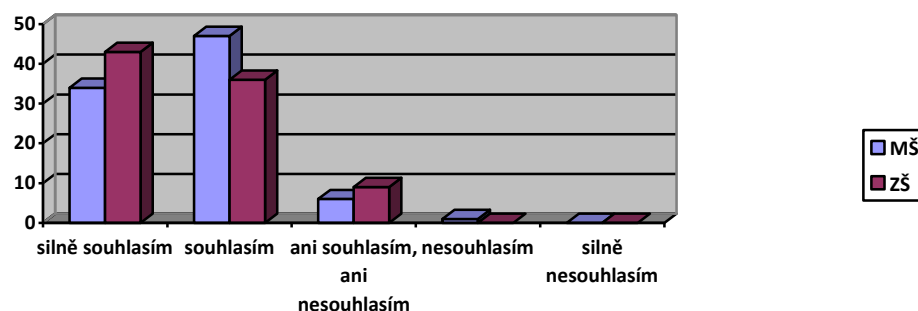
Hodnota	Možnost odpovědi	Počet odpovědí	
		MŠ	ZŠ
5	silně souhlasím	34	43
4	souhlasím	47	36
3	ani souhlasím, ani nesouhlasím	6	9
2	nesouhlasím	1	0
1	silně nesouhlasím	0	0
	Celkem	88	88

Zdroj: vlastní výzkum

Z odpovědí vyplývá, že 34 rodičů předškoláků souhlasí s tím, že nabídka volnočasových aktivit je dostatečná a 43 rodičů školáků s volnočasovou nabídkou silně souhlasí.

Následně přidávám graf pro lepší představu o názoru rodičů na volnočasovou nabídku.

Graf č. 26: Spokojenost s volnočasovou nabídkou

Zdroj: vlastní výzkum

Rodiče dětí navštěvující poslední rok mateřskou školu volili nejčastěji odpověď „souhlasím“, rodiče školáků volili nejčastěji odpověď „silně souhlasím“.

7. Názor na nabídku volnočasových aktivit pro děvčata a chlapce.

1. dotazník – 17. otázka: Vnímáte, že pro děvčata a chlapce je nabídka volnočasových aktivit odlišná?

2. dotazník – 17. otázka: Vnímáte, že pro děvčata a chlapce je nabídka volnočasových aktivit odlišná?

Rodiče odpovídali, zda si myslí, že je odlišnost v nabídce volnočasových aktivit pro děvčata a chlapce. Rodiče předškoláků si v 56 případech myslí, že v nabídce odlišnost není, 17 rodičů zvolilo odpověď „ano“ a zbývajících 15 zvolilo odpověď „nevím“.

Po nástupu dítěte do základního vzdělávání mají rodiče na nabídku volnočasových aktivit téměř stejný názor. Odpověď „ne“ zvolilo 52 respondentů, 18 rodičů vidí v nabídce rozdíl a zbývajících 18 odpovídajících zvolilo odpověď „nevím“.

Tabulka č. 33: Názor na volnočasovou nabídku pro děti

Volnočasová nabídka pro děvčata a chlapce je odlišná	Počet odpovědí		Procenta	
	MŠ	ZŠ	MŠ	ZŠ
Ano	17	18	19,3 %	20,5 %
Ne	56	52	63,6 %	59,1 %
Nevím	15	18	17 %	20,5 %
Celkem	88	88	100 %	100 %

Zdroj: vlastní výzkum

Jestliže převedu výsledky na procenta, zjišťuji, že 63,6 % rodičů předškolních dětí a 59,1% rodičů školáků, nevidí v nabídce pro děvčata a chlapce rozdíl.

8. Dostupnost volnočasových aktivit v rámci místa a financí.

1. dotazník – 18. otázka: Zvolená volnočasová aktivita je pro nás dostupná z hlediska místa/financí.

2. dotazník – 15. otázka: Zvolená volnočasová aktivita je pro nás dostupná z hlediska místa/financí.

Rodiče, kteří své dítě přihlásili do některého zájmového útvaru, odpovídali, zda je pro ně zvolená volnočasová aktivita dostupná ze dvou hledisek.

Tabulka č. 34: Dostupnost zvolené volnočasové aktivity

Možnosti odpovědi	Počet odpovědí		Možnosti odpovědi	Počet odpovědí	
Z hlediska místa (hodnota)	MŠ	ZŠ	Z hlediska financí (hodnota)	MŠ	ZŠ
5	41	52	5	17	28
4	13	14	4	23	22
3	10	7	3	23	21
2	0	1	2	2	2
1	2	0	1	1	1
Celkem	66	74	Celkem	66	74

Zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska místa je pro 41 rodičů předškoláků zvolená aktivita dítěte velice dobře dostupná. Taktéž hodnotí hledisko i rodiče předškoláků, z nichž 52 zvolilo stejnou odpověď.

Z hlediska financí již nebyla nevyšší hodnota (5) rodiči předškoláků zvolena nejčastěji. Rodiče předškoláků zvolili ve 23 případech hodnotu 4 a 3. Rodiče školáků zvolili ve 28 případech hodnotu 5, lze tedy konstatovat, že pro tyto rodiče je po finanční stránce vybraná aktivita velice dobře zvládnutelná.

V následující kapitole shrnu výsledky výzkumné části práce a navážu diskuzi.

6 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE

V poslední kapitole mé diplomové práce nejprve shrnu nejdůležitější výsledky výzkumu a poté věnuji text diskuzi, ve které porovnám vlastní výsledky s výsledky ostatních prací.

Cílem výzkumu práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?“.

Změna ve způsobu trávení volného času byla zkoumána z hlediska:

1. aktivit a trávení času dítěte,
2. trávení času rodičů s dítětem,
3. návštěv zájmových útvarů dítětem.

Obecná hypotéza, která se vázala k hlavní výzkumné otázce, zněla: „Způsob trávení volného času je rozdílný u dětí navštěvujících poslední rok mateřskou školu a u dětí navštěvujících 1. třídu základní školy“.

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky bylo potřeba odpovědět na tři vedlejší výzkumné otázky, a to testováním vedlejších hypotéz, které zněly:

VH1: Aktivity a trávení času se u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu.

VH2a: Rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu tráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy.

VH2b: Rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu hodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy.

VH3: Děti v 1. ročníku základní školy navštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy.

Metodou použitou pro **sběr dat** bylo dotazníkové šetření. Výzkumný soubor jsem získala celkem na 12 mateřských školách v Ostravě a okolí. Celkově se výzkumu zúčastnilo 88 respondentů, což byli rodiče dětí, které navštěvovaly posledním rokem mateřskou školu a následně prvním rokem školu základní. Výzkum se týkal 52 chlapců a 36 děvčat. Chlapci tvořili 59,1 % a děvčata 40,9 %.

V následujícím textu zopakuji a shrnu nejdůležitější získaná data a výsledky, týkající se jednotlivých hypotéz. Každou hypotézu vyhodnotím zvlášť.

První vedlejší hypotéza se vázala na vedlejší výzkumnou otázku, která zněla: „Jak se liší aktivity a trávení času u dětí před vstupem do 1. třídy a po vstupu do základní školy?“. Z hlediska aktivit a trávení času lze prohlásit, že aktivity a trávení času se u dítěte mohou lišit v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu. První hypotézu mohu přijmout, avšak pouze z pohledu aktivity, kdy si jeden z rodičů hraje s dítětem doma po příchodu ze vzdělávací instituce. Z hlediska ostatních aktivit (dítě si hraje doma s hračkami nebo se sourozencem/ci; dítě se dívá na televizi; dítě hraje na tabletu; dítě jde ven s rodiči; dítě jde s rodiči na výlet; dítě jde do kroužku) hypotézu nepřijímám, jelikož po statistickém vyhodnocení jsem v daných aktivitách neshledala statisticky významný rozdíl mezi dětmi navštěvujícími MŠ a dětmi navštěvujícími 1. ročník ZŠ.

Dalšími zajímavými výsledky, které výzkum přinesl, byly informace týkající se příchodu a odchodu dětí z MŠ a ZŠ. Nejčastěji přicházeli předškoláci do mateřské školy v 8:00 hodin, tuto možnost zvolilo 28,4 % rodičů. Nejvíce odcházely děti (29,5 %) domů ze vzdělávací instituce v 15:30 hodin. U školáků se čas příchodu a odchodu ze základní školy příliš nelišil. Nejčastěji (27,3 %) školáci docházejí do školní družiny v 7:25 – 7:30 hodin ráno. Ve školní družině po vyučování zůstává většina školáků, kteří nejčastěji odcházejí v 15:00 hodin. Tuto možnost zvolilo 21,6 % rodičů.

Mezi další výsledky, vztahující se k prvnímu hledisku vyhodnocování, patří popis běžného dne dítěte v pracovním týdnu a o víkendu. Rodiče odpovídali v obou případech téměř shodně a lze prohlásit, že rodiče s dítětem v roli předškoláka i školáka dodržují skoro stejný rozvrh aktivit. Poslední zajímavou informací vztahující se k první výzkumné otázce, je názor rodiče na změnu volného času dítěte vlivem nástupu do základní školy. Díky odpovědím z dotazníků jsem se dozvěděla, že 54 rodičů (61,36 %) vidí ve volném čase změnu. Zbývajících 34 respondentů (38,64 %) odpovědělo, že změnu nevnímá. Z odpovědí vyplývá, že změnu rodiče zaznamenali například v tom, že přibyla příprava do školy, zvýšila se nabídka volnočasových aktivit, nebo že si jejich dítě méně hraje.

Druhou vedlejší hypotézu jsem rozdělila na dvě části. Obě se pojily na vedlejší výzkumnou otázku „Jak se liší společně trávený čas rodičů s dítětem před vstupem do základní školy a po vstupu do základní školy?“. Hypotézu VH2a jsem musela odmítnout, jelikož jsem pomocí statistického vyhodnocení zjistila, že rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu netráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy. Tento výsledek jsem zjistila pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční

tabulku. U všech aktivit, které jsem zahrnula v dotazníku, jsem nemohla odmítnout nulovou hypotézu. Společnými aktivitami rodičů s dítětem, díky kterým jsem došla k tomuto závěru, byly: společné výlety, návštěva příbuzných, společné sportovní aktivity, společné procházky, společné hraní s hračkami doma a společné sledování televize.

Hypotézu VH2b bylo rovněž nutno odmítnout. Pomocí otázky v dotaznících, která se týkala spokojenosti rodičů se společně tráveným volným časem s dítětem, a následně jejího statistického vyhodnocení jsem zjistila, že rodiče dětí navštěvujících mateřskou školu nehodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dětí navštěvujících 1. ročník základní školy.

Třetí, poslední **hypotéza** se vztahovala k vedlejší otázce „V čem se liší návštěvnost zájmových útvarů dětí před vstupem do základní školy a po nástupu do základní školy?“. V této oblasti jsem zjistila, že děti v 1. ročníku základní školy nenavštěvují statisticky významně více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy. Tuto skutečnost jsem ověřila opět pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku. Třetí hypotézu tedy musím rovněž odmítnout.

Návštěvy zájmových útvarů se týkalo několik otázek v dotaznících. Nyní popíšu nejzajímavější získané informace. U předškoláků preferují rodiče zájmové útvary převážně sportovního zaměření. To stejné platí i u školáků, přičemž hojně jsou využívány také vzdělávací zájmové útvary. Další získanou informací bylo, jaká volnočasová zařízení nejčastěji děti z výzkumu navštěvují. Rodiče předškoláků v nejvíce případech zvolili možnost „v rámci MŠ“ (30 %) a „sportovní kluby“ (24,4 %). Stejně odpovídali i rodiče ve druhém dotazníkovém šetření, kdy možnost „v rámci ZŠ“ zvolilo 29,4 % respondentů a 23,9 % vybralo odpověď „sportovní kluby“. Další nejpočetnější odpovědí bylo „DDM/SVČ“. Toto volnočasové zařízení zvolilo v odpovědích 18,9 % rodičů předškoláků a 21,1 % rodičů školáků. Nejméně byly zvoleny odpovědi skaut, fara, u školáků i soukromá výuka.

Rodiče dále odpovídali, z jakého důvodu dítě do kroužku přihlásili. Nejvíce se objevovala odpověď „chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo“, kterou zvolilo 52 respondentů v prvním kole dotazníkového šetření a 59 respondentů ve druhém kole šetření. Druhou nejčastější odpovědí v obou případech bylo, že dítě samo mělo o zájmový útvar zájem.

Rodiče, kteří své dítě nepřihlásili do žádného zájmového útvaru, také odpovídali, z jakého důvodu se takto rozhodli. Nejvíce respondentů volilo odpověď „mám na dítě dostatek

času“, což zvolilo 8 rodičů předškoláků a 6 rodičů školáků. Druhá nejfrekventovanější odpověď „dítě nemá zájem“ se týkala 8 předškoláků a 5 školáků.

Nyní text zaměřím na **diskuzi**, ve které porovnáím vlastní výsledky práce s výsledky jiných prací a odbornou literaturou.

Na oblast volného času je zaměřeno poměrně dost výzkumů a odborné literatury, které však neodpovídají problematice, jímž se věnuje tato diplomová práce. Práce se většinou týkají jiných oblastí volného času, než na jakou jsem se zaměřila v mé práci.

Jak jsem již v textu práce zmínila, nejpodobnější téma zpracovala Bačáková (2017). V práci se zabývá tím, jakým způsobem tráví rodina předškolního dítěte nejčastěji společný volný čas. Z výsledků této práce na téma „Volný čas v rodině s dítětem předškolního věku“ se dozvídám, že nejčastěji rodina tráví společný volný čas tak, že hrají doma hry, provozují sportovní aktivity, společně odpočívají nebo si společně prohlížejí a čtou knihy. Autorka práce dále uvádí, že nejoblíbenější činností předškolního dítěte je hra nebo také hraní na tabletu či chytrém telefonu. Při porovnání výsledků obou výzkumů zjišťuji, že respondenti z mé diplomové práce také poměrně často volili odpovědi, že si s dítětem hrají doma s hračkami, což nejčastěji provozují rodiče s dětmi z MŠ i ZŠ denně nebo několikrát za týden. Odpověď, že rodiče s dítětem realizují sportovní aktivity, byla respondenty rovněž často zvolena. Sportovní aktivity provozují rodiny nejvíce několikrát za měsíc nebo několikrát za týden.

Další výzkum, který se podobal tématem práce, realizovala Sedmerová (2012). Ve své práci s názvem „Volný čas rodiny s dítětem předškolního věku“ zjišťovala způsob trávení volného času rodiny s dítětem předškolního věku a faktory, které tuto skutečnost ovlivňují. Z výsledků této práce mohu usoudit, že rodiny tráví volný čas při různých aktivitách, ať už jsou to pohybové nebo kreativní činnosti. Dále autorka zjistila, že finanční prostředky mají značný vliv na možnosti trávení volného času v jednotlivých rodinách. Posledním výsledkem, který uvedu, je, že nejčastěji tráví předškolní děti svůj volný čas s matkou nebo také že většina dětí, zapojených do tohoto výzkumného šetření, navštěvuje alespoň jednou týdně jeden zájmový útvar, ty pak jsou převážně zaměřeny na pohybovou aktivitu. Výsledky výzkumu mé diplomové práce dokazují podobná fakta. Děti v roli předškoláka navštěvují nejčastěji jeden zájmový útvar, přičemž rodiče volí nejvíce kroužky sportovního zaměření. Děti v roli školáka navštěvují také nejvíce kroužky sportovního nebo vzdělávacího charakteru.

Při vyhledávání, zda se odborná literatura věnuje stejnému tématu, jsem zjistila, že se volnému času nebo dětem předškolního či mladšího školního věku, věnují pouze obecně. Mohu konstatovat, že odborná literatura, ze které jsem v práci čerpala, se převážně věnuje volnému času dětí, které již navštěvují základní školu. O volném čase dětí předškolního věku se v publikacích příliš nepíše.

ZÁVĚR

Vztah k předškolním dětem mě přivedl k výběru tématu diplomové práce s názvem „Změny volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy“.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zhodnotit, jak se změní volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy.

Teoretická část byla rozdělena na tři hlavní kapitoly. První kapitola *Dítě* pojednává o dítěti a jeho potřebách, také o dítěti v roli předškoláka a školáka a jeho motorickém, psychickém a sociálním vývoji. Na závěr první kapitoly jsem popsala školní zralost a školní připravenost. Celou tuto kapitolu jsem rozdělila do čtyř podkapitol. Ve druhé kapitole *Volný čas* jsem se zabývala pojmem volný čas, vysvětlila jsem pozitivní a negativní pojetí volného času, funkce volného času a popsala možnosti trávení volného času, kdy jsem specifikovala jednotlivá volnočasová zařízení. Nakonec jsem věnovala text hře a zájmové činnosti. Poslední kapitola teoretické části s názvem *Rodina* se týkala vymezení pojmu rodina, dále funkcí rodiny, výchovných stylů a postojů a v neposlední řadě charakteristiky současné české rodiny a volnému času v rodině.

Hlavním cílem výzkumné části práce bylo odpovědět na otázku: Jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy?

Výzkumnou část jsem rozdělila do tří kapitol. V první kapitole *Metodologie výzkumu* jsem popsala výzkumný cíl, dílčí cíle výzkumu a také cílovou skupinu. Předmětem výzkumu byl volný čas předškoláků a školáků, objektem výzkumu byli rodiče těchto dětí. Prostřednictvím kvantitativní výzkumné strategie jsem se pokusila zjistit, jak se změní způsob trávení volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy. Dále jsem formulovala jednotlivé výzkumné otázky a hypotézy, které jsem převedla do měřitelné podoby, tedy provedla operacionalizaci hypotéz. Jako metodu sběru dat jsem použila dotazníkové šetření. Na závěr kapitoly jsem popsala etické zásady výzkumu, výzkumný vzorek

a průběh realizace výzkumu. Zdrojem informací mi byla odborná literatura a realizace výzkumu.

Druhá kapitola *Analýza a interpretace dat* obsahuje vyhodnocení získaných dat, které jsem rozdělila do tří podkapitol. První podkapitola byla věnována aktivitám a trávení volného času dítěte, do jejíž oblasti spadala hypotéza VH1: Aktivity a trávení času se

u dítěte liší v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu. Díky získaným datům, která jsem statisticky vyhodnotila, jsem mohla tuto hypotézu přijmout. Aktivita a trávení času se u dítěte mohou lišit v závislosti na tom, zda navštěvuje mateřskou školu nebo základní školu. Tato skutečnost se potvrdila z pohledu aktivity, kdy si jeden z rodičů hraje s dítětem doma po příchodu ze vzdělávací instituce.

Druhá podkapitola byla zaměřena na trávení času rodičů s dítětem. K této části se vztahovaly hypotézy VH2a a VH2b. Hypotézu VH2a: Rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu tráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy, bylo nutno odmítnout – došla jsem k závěru, že rodiče s dítětem navštěvujícím mateřskou školu netráví čas rozdílně než s dítětem navštěvujícím 1. ročník základní školy. Díky statistickému vyhodnocení získaných dat pomocí testu nezávislosti chí-kvadrátu pro kontingenční tabulku, jsem musela odmítnout i hypotézu VH2b, která zněla: Rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu hodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy. Po odmítnutí této hypotézy lze prohlásit, že rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu nehodnotí společně trávený volný čas s dítětem z hlediska spokojenosti jinak než rodiče dítěte navštěvujícího 1. ročník základní školy.

V poslední podkapitole, která vyhodnocovala získaná data, jsem se zaměřila na oblast návštěv zájmových útvarů dítětem. Zde se pojila poslední hypotéza VH3: Děti v 1. ročníku základní školy navštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy. I tentokrát jsem hypotézu zamítla a mohu říci, že děti v 1. ročníku základní školy nenavštěvují více zájmových útvarů než děti v posledním roce mateřské školy.

V poslední kapitole výzkumné části *Shrnutí výsledků a diskuze*, jsem shrnula a popsala podrobně výsledky výzkumu, vyhodnotila hypotézy a porovnávala vlastní výsledky s výsledky ostatních prací a odborné literatury.

Po vyhodnocení získaných dat jsem zjistila, že volný čas a jeho způsob trávení se u dětí po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy moc nezmění. Děti v roli školáka nejsou příliš přehlcovány zájmovými útvary, což hodnotím kladně, neboť se tak dítě může lépe adaptovat na novou situaci – povinné základní vzdělávání.

Myslím si, že volný čas je důležitá součást života jedince v každém věku, a proto by si zasloužil pozornost i v době předškolního věku. Výsledky práce mohou posloužit rodičům, pedagogům nebo širší veřejnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

TIŠTĚNÉ ZDROJE:

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-614-4.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80251-2569-4.

ČECH Tomáš. *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, 2007. ISBN 978-80-86633-97-8.

ČÍŽKOVÁ Jitka. *Vývojová psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2004

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-123-6.

EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3545-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2816-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HUDECOVÁ, A. – BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. *Sociální práca s rodinou*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela. 2009. ISBN 978-80-8083-845-4.

- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- KIMPLOVÁ, Tereza. *Psychologie rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2006.
- KIMPLOVÁ, Tereza. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.
- KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. Praha: Mladá fronta, 2003. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1020-1.
- KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, Blahoslav a kol. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.
- KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.
- LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují: [potřeba otevřené budoucnosti, mateřská a otcovská identita, jistota namísto úzkosti, problém týrání dětí]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672720.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.
- NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-281-5.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-392-7.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- SPOUSTA, Vladimír a kol. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: (Úvod do studia pedagogiky volného času): [Určeno pro stud. fak. pedagog. MU v Brně]*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-x.
- SPOUSTA, Vladimír a kol. *Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0603-3.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-2440629-2.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.

TOMÁŠOVÁ, Alexandra. *Mateřskou školou ke školní připravenosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7464-231-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0841-3.

VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-48-3.

VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-86768-73-1.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

INTERNETOVÉ ZDROJE:

ČSU. *Český statistický úřad*. [online], ©2017. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

GAVORA, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online], ©2018. [cit. 2018-03-20]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-223-2951-4. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk>

MŠMT. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online], ©2013 – 2018. [cit. 2018-31-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
DDM	dům dětí a mládeže
HVO	hlavní výzkumná otázka
kol.	kolektiv
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SPC	speciálně pedagogické centrum
SVČ	středisko volného času
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaná
VH	vedlejší hypotéza
VVO	vedlejší výzkumná otázka
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola
0H	nulová hypotéza

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1** Nejčastěji provozované volnočasové aktivit rodin
- Tabulka č. 2** Počet chlapců a dívek ve výzkumu
- Tabulka č. 3** Čas, ve který dítě dochází do vzdělávací instituce (MŠ)
- Tabulka č. 4** Čas, ve který dítě dochází do vzdělávací instituce (ZŠ)
- Tabulka č. 5** Čas, ve kterém dítě chodí běžně spát
- Tabulka č. 6** Čas, ve kterém se dítě probouzí
- Tabulka č. 7** Nejčastější aktivity po příchodu domů z MŠ a ZŠ
- Tabulka č. 8** Kontingenční tabulka – dítě si hraje doma s hračkami/se sourozenci
- Tabulka č. 9** Kontingenční tabulka – dítě se dívá na televizi
- Tabulka č. 10** Kontingenční tabulka – dítě hraje na tabletu
- Tabulka č. 11** Kontingenční tabulka – jeden z rodičů si s dítětem doma hraje
- Tabulka č. 12** Kontingenční tabulka – dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády
- Tabulka č. 13** Kontingenční tabulka - dítě jde ven s rodiči
- Tabulka č. 14** Kontingenční tabulka – dítě jde s rodiči na výlet
- Tabulka č. 15** Kontingenční tabulka – dítě jde do kroužku
- Tabulka č. 16** Příprava do školy
- Tabulka č. 17** Názor na změnu volného času dítěte
- Tabulka č. 18** Běžné aktivity rodičů s dítětem
- Tabulka č. 19** Kontingenční tabulka – společné výlety

Tabulka č. 20	Kontingenční tabulka – návštěva příbuzných
Tabulka č. 21	Kontingenční tabulka – společné sportovní aktivity
Tabulka č. 22	Kontingenční tabulka – společné procházky
Tabulka č. 23	Kontingenční tabulka – společné hraní s hračkami doma
Tabulka č. 24	Kontingenční tabulka – společné sledování televize
Tabulka č. 25	Spokojenost rodičů
Tabulka č. 26	Kontingenční tabulka – spokojenost rodičů
Tabulka č. 27	Počet kroužků, které dítě navštěvuje
Tabulka č. 28	Kontingenční tabulka – počet kroužků
Tabulka č. 29	Volnočasová zařízení a instituce
Tabulka č. 30	Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru
Tabulka č. 31	Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru
Tabulka č. 32	Nabídka volnočasových aktivit pro děti
Tabulka č. 33	Názor na volnočasovou nabídku pro děti
Tabulka č. 34	Dostupnost zvolené volnočasové aktivity

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1** Podíl živě narozených dětí mimo manželství podle věku matky v letech 2005, 2010 a 2015
- Graf č. 2** Sňatky a rozvody v letech 1950 – 2016
- Graf č. 3** Aktivita 1 - dítě si hraje s hračkami/se sourozenci
- Graf č. 4** Aktivita 2 – dítě se dívá na televizi
- Graf č. 5** Aktivita 3 – dítě hraje na tabletu
- Graf č. 6** Aktivita 4 – jeden z rodičů si s dítětem hraje doma
- Graf č. 7** Aktivita 5 – dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády
- Graf č. 8** Aktivita 6 – dítě jde ven s rodiči (např. procházka, zmrzlina, prolézačky)
- Graf č. 9** Aktivita 7 – dítě jde s rodiči na výlet
- Graf č. 10** Aktivita 8 – dítě jde do kroužku
- Graf č. 11** Aktivita 9 – dítě jde spát
- Graf č. 12** Aktivita 10 – dítě si píše úkoly a připravuje se na další den ve škole
- Graf č. 13** Společná aktivita 1 – společné výlety
- Graf č. 14** Společná aktivita 2 – návštěva příbuzných
- Graf č. 15** Společná aktivita 3 – společné sportovní aktivity
- Graf č. 16** Společná aktivita 4 – společné procházky
- Graf č. 17** Společná aktivita 5 – společné hraní s hračkami doma
- Graf č. 18** Společná aktivita 6 – společné sledování televize
- Graf č. 19** Společná aktivita 7 – příprava na vyučování

- Graf č. 20** Společná aktivita 8 – jiná možnost
- Graf č. 21** Spokojenost se společně tráveným volným časem
- Graf č. 22** Návštěvnost zájmových útvarů
- Graf č. 23** Návštěvnost volnočasových zařízení u předškoláků a školáků
- Graf č. 24** Důvod přihlášení dítěte do zájmového útvaru
- Graf č. 25** Důvod nepřihlášení dítěte do zájmového útvaru
- Graf č. 26** Spokojenost s volnočasovou nabídkou

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1   Vzor dotazníku č. 1

Příloha č. 2   Vzor dotazníku č. 2

Příloha č. 1

Vzor dotazníku č. 1

Vážená maminko, vážený tatínku,

jmenuji se Helena Dvořáková a jsem studentkou magisterského studia oboru Řízení volnočasových aktivit na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Dovoluji si Vás oslovit s prosbou o vyplnění dotazníku, který slouží pro účely mé diplomové práce. Mým záměrem je **zjistit, jak se změní volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy**. Tyto údaje chci zjistit pomocí dotazníku, který právě čtete a pomocí druhého dotazníku, který bych Vám přibližně v říjnu zaslala na Vaši e-mailovou adresu. Vyplnění obou dotazníků je pro výzkum zásadní.

V tomto dotazníku je vymezen „**volný čas**“ jako čas, který můžeme trávit tak, jak sami chceme, do kterého nespadá uspokojování biologických potřeb a plnění povinností.

Dotazník je zcela anonymní, obsahuje 18 otázek na 7 stranách.

Předem Vám mockrát děkuji za Váš čas a ochotu.

Vaše e-mailová adresa:.....

1. Jakého pohlaví je vaše dítě? *(vhodnou odpověď zakroužkujte)*

- chlapec
- děvče

2. Uveďte, v kolik hodin Vaše dítě běžně dochází do vzdělávací instituce (MŠ)? *(vhodnou odpověď zakroužkujte)*

- v 6:45 hodin
- v 7:00 hodin
- v 7:30 hodin
- v 8:00 hodin
- v 8:30 hodin
- v 9:00 hodin
- jiná odpověď (uveďte):

3. V kolik hodin je Vaše dítě běžně ze vzdělávací instituce vyzvedáváno? Uveďte. *(vhodnou odpověď zakroužkujte)*

- v 12:00 hodin
- v 12:15 hodin
- v 14:30 hodin
- v 14:45 hodin
- v 15:00 hodin
- v 15:30 hodin
- v 16:00 hodin
- v 16:30 hodin
- jiná odpověď (uveďte):

4. V kolik hodin chodí Vaše dítě běžně spát? Uveďte. *(vhodnou odpověď zakroužkujte)*

- v 19:00 hodin
- v 19:30 hodin
- v 20:00 hodin
- v 20:30 hodin
- v 21:00 hodin
- v 21:30 hodin
- v 22:00 hodin
- jiná odpověď (uveďte):

5. V kolik hodin se Vaše dítě běžně probouzí? *(vhodnou odpověď zakroužkujte)*

- v 5:00 hodin
- v 5:30 hodin
- v 6:00 hodin
- v 6:30 hodin
- v 7:00 hodin
- v 7:30 hodin
- v 8:00 hodin
- v 8:30 hodin

- jiná odpověď (uved'te):

6. Jakou aktivitu nejčastěji dělá Vaše dítě po příchodu ze vzdělávací instituce? (Vaši odpověď zaznamenejte křížkem do odpovídajícího pole)

AKTIVITA DÍTĚTE	ČETNOST AKTIVITY				
	Nikdy	Výjimečně (několikrát za rok)	Občas (několikrát za měsíc)	Často (několikrát za týden)	Denně
Dítě si hraje doma s hračkami / se sourozenci					
Dítě se dívá na televizi					
Dítě hraje na tabletu					
Jeden z rodičů si s dítětem doma hraje					
Dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády					
Dítě jde ven s rodiči (např. procházka, zmrzlina, prolézačky)					
Dítě jde s rodiči na výlet					
Dítě jde do kroužku					
Dítě jde spát					
Jiná možnost (doplňte)*					

*Jiná možnost (doplňte):

7. Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte v průběhu týdne? (otevřená odpověď, popište v bodech)

8. Jaké aktivity běžně společně s dítětem provozujete? (Vaši odpověď zaznamenejte křížkem do odpovídajícího pole)

SPOLEČNÉ AKTIVITY	ČETNOST AKTIVIT				
	Nikdy	Výjimečně (několikrát za rok)	Občas (několikrát za měsíc)	Často (několikrát za týden)	Denně
Společné výlety*					
Návštěva příbuzných					
Společné sportovní aktivity**					
Společné procházky					
Společné hraní s hračkami doma					
Společné sledování televize					
Jiná možnost***					

* Uveďte, o jaký typ výletů jde.

Společné výlety:

**Uveďte, o jaké sportovní aktivity jde.

Společné sportovní aktivity:

***Uveďte jinou možnost.

Jiná možnost:

9. Jsem spokojen/a s množstvím času, který trávím se svým dítětem. Odpovězte a uveďte důvod Vaší odpovědi. (do volného pole napište křížek, 5 = nejvíce, 1 = nejméně)

5	4	3	2	1
silně souhlasím	souhlasím	ani souhlasím, ani nesouhlasím	nesouhlasím	silně nesouhlasím

Důvod odpovědi:

10. Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte o víkendu? (*otevřená odpověď, popište v bodech*)

11. Navštěvuje Vaše dítě některý zájmový útvar (kroužek)? (*vhodnou odpověď zakroužkujte*)

- ano, dítě navštěvuje 1 kroužek
- ano, dítě navštěvuje 2 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 3 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 4 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 5 kroužků
- ano, dítě navštěvuje 6 kroužků
- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uveďte):

Typ kroužku: (*vhodnou odpověď dopište*)

- 1. kroužek =
- 2. kroužek =
- 3. kroužek =
- 4. kroužek =
- 5. kroužek =
- 6. kroužek =
- jiná odpověď (uveďte):

12. Kolikrát v týdnu navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar a jak dlouho trvá? (*vhodnou odpověď dopište do mezer v textu*)

- dítě navštěvuje 1. kroužek ..... týdně, od .....do.....hodin
- dítě navštěvuje 2. kroužek ..... týdně, od .....do.....hodin
- dítě navštěvuje 3. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 4. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 5 kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin

- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uveďte):

13. V jakém zařízení navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar? *(vhodnou odpověď zakroužkujte, lze označit i více možností)*

- DDM (Dům dětí a mládeže) / SVČ (Středisko volného času)
- ZUŠ (Základní umělecká škola)
- Sokol
- Skaut
- V rámci vzdělávací instituce (MŠ – mateřská škola)
- Jiný organizace (uveďte):

14. Z jakého důvodu jste dítě přihlásil/a do zájmového útvaru? *(vhodnou odpověď zakroužkujte, lze označit i více možností)*

- chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo
- dítě samo mělo zájem
- chci, aby se dítě rozvíjelo v mnou vybrané oblasti
- dlouhá pracovní doba a nutnost zaopatřit dítě v době po odchodu z MŠ
- jiná odpověď (uveďte):

15. Z jakého důvodu jste dítě **nepřihlásil/a** do zájmového útvaru? *(lze označit i více možností, pokud dítě kroužek navštěvuje – nevyplňujte)*

- jsem schopen dítěti zajistit kvalitní rozvoj ve vybrané oblasti i sám
- mám na dítě dostatek času
- jsem proti, dávat dítě do zájmových útvarů
- dítě nemá zájem
- z finančního hlediska
- jiná odpověď (uveďte):

16. Myslím si, že pro mé dítě je nabídka volnočasových aktivit dostatečná. (do volného pole napište křížek, 5 = nejvíce, 1 = nejméně)

5	4	3	2	1
silně souhlasím	souhlasím	ani souhlasím, ani nesouhlasím	nesouhlasím	silně nesouhlasím

17. Vnímáte, že pro děvčata a chlapce je nabídka volnočasových aktivit odlišná? (vhodnou odpověď zakroužkujte)

- ano
- ne
- nevím

18. Zvolená volnočasová aktivita je pro nás dostupná z hlediska místa/financí. (vhodnou odpověď zakroužkujte, 5 = nejvíce souhlasím, 1 = nesouhlasím)

- z hlediska místa   5   4   3   2   1
- z hlediska financí   5   4   3   2   1
- jiná odpověď (uveďte):

Příloha č. 2

Vzor dotazníku č. 2

Vážená maminko, vážený tatínku,

jmenuji se Helena Dvořáková a jsem studentkou magisterského studia oboru Řízení volnočasových aktivit na Univerzitě Palackého v Olomouci.

V červnu jste mi byl/a ochotný/á vyplnit dotazník k mé diplomové práci a proto se na Vás obracím ještě jednou. Mým cílem je zjistit, **jak se změní volný čas dítěte po nástupu z mateřské školy do 1. třídy základní školy (ZŠ).**

Dotazník je anonymní, obsahuje 20 otázek a vyplnění Vám zabere přibližně 5 minut.

E-mailová adresa slouží pouze pro spárování s předešlým dotazníkem.

Předem mockrát děkuji za Váš čas a ochotu.

Vaše e-mailová adresa:.....

1. Jakého pohlaví je vaše dítě?

- chlapec
- děvče

2. V kolik hodin chodí Vaše dítě běžně spát? Uveďte.

- v 19:00 hodin
- v 19:30 hodin
- v 20:00 hodin
- v 20:30 hodin
- v 21:00 hodin
- v 21:30 hodin
- v 22:00 hodin
- jiná odpověď (uveďte):

3. V kolik hodin se Vaše dítě běžně probouzí?

- v 5:00 hodin
- v 5:30 hodin
- v 6:00 hodin
- v 6:30 hodin
- v 7:00 hodin
- v 7:30 hodin
- v 8:00 hodin
- v 8:30 hodin
- jiná odpověď (uved'te):

4. V kolik hodin Vaše dítě odvádíte/chodí do školy či školní družiny a v kolik hodin odchází domů?

- dítě odvádím/chodí do ZŠ v ..... hodin (*doplňte*)
- dítě odvádím/odchází ze ZŠ v ..... hodin (*doplňte*)
- jiná odpověď (*uved'te*):

5. Jakou aktivitu nejčastěji dělá Vaše dítě po příchodu ze vzdělávací instituce?

AKTIVITA DÍTĚTE	ČETNOST AKTIVITY				
	Nikdy	Výjimečně (několikrát za rok)	Občas (několikrát za měsíc)	Často (několikrát za týden)	Denně
Dítě si hraje doma s hračkami / se sourozenci					
Dítě se dívá na televizi					
Dítě hraje na tabletu					
Jeden z rodičů si s dítětem doma hraje					
Dítě jde ven se sourozencem/ci nebo s kamarády					
Dítě jde ven s rodiči (např. procházka,					

zmrzlina, prolézačky)					
Dítě jde s rodiči na výlet					
Dítě jde do kroužku					
Dítě jde spát					
Dítě si píše úkoly a připravuje se na další den ve škole					
Jiná možnost (doplňte)*					

*Jiná možnost (doplňte):

6. Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte v průběhu týdne? (popište v bodech)

7. Jaké aktivity běžně společně s dítětem provozujete?

SPOLEČNÉ AKTIVITY	ČETNOST AKTIVIT				
	Nikdy	Výjimečně (několikrát za rok)	Občas (několikrát za měsíc)	Často (několikrát za týden)	Denně
Společné výlety*					
Návštěva příbuzných					
Společné sportovní aktivity**					
Společné procházky					
Společné hraní s hračkami doma					
Společné sledování televize					
Příprava na vyučování					

Jiná možnost***					
-----------------	--	--	--	--	--

* Uveďte, o jaký typ výletů jde.

Společné výlety:

**Uveďte, o jaké sportovní aktivity jde.

Společné sportovní aktivity:

***Uveďte jinou možnost.

Jiná možnost:

8. Jak vypadá běžný den Vašeho dítěte o víkendu? *(popište v bodech)*

9. Jsem spokojen/a s množstvím času, který trávím se svým dítětem. Odpovězte a uveďte důvod Vaší odpovědi. *(do volného pole napište křížek, 5 = nejvíce, 1 = nejméně)*

5	4	3	2	1
silně souhlasím	souhlasím	ani souhlasím, ani nesouhlasím	nesouhlasím	silně nesouhlasím

Důvod odpovědi:

10. Navštěvuje Vaše dítě některý zájmový útvar (kroužek)?

- ano, dítě navštěvuje 1 kroužek
- ano, dítě navštěvuje 2 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 3 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 4 kroužky
- ano, dítě navštěvuje 5 kroužků
- ano, dítě navštěvuje 6 kroužků
- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uveďte):

Typ kroužku: *(vyplňte pouze pokud jej Vaše dítě navštěvuje)*

- 1. kroužek =
- 2. kroužek =
- 3. kroužek =
- 4. kroužek =
- 5. kroužek =
- 6. kroužek =
- jiná odpověď (uved'te):

11. Kolikrát v týdnu navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar a jak dlouho trvá? *(vyplňte pouze pokud jej Vaše dítě navštěvuje)*

- dítě navštěvuje 1. kroužek ..... týdně, od .....do.....hodin
- dítě navštěvuje 2. kroužek ..... týdně, od .....do.....hodin
- dítě navštěvuje 3. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 4. kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- dítě navštěvuje 5 kroužek ..... týdně, od..... do.....hodin
- ne, dítě nenavštěvuje žádný kroužek
- jiná odpověď (uved'te):

12. V jakém zařízení navštěvuje Vaše dítě zájmový útvar? *(vhodnou odpověď zakroužkujte, lze označit i více možností)*

- DDM (Dům dětí a mládeže) / SVČ (Středisko volného času)
- ZUŠ (Základní umělecká škola)
- Sokol
- Skaut
- V rámci vzdělávací instituce (Základní škola, Školní družina)
- Jiný organizace (uved'te):

13. Z jakého důvodu jste dítě přihlásil/a do zájmového útvaru? *(vhodnou odpověď zakroužkujte, lze označit i více možností, vyplňte pouze pokud jej Vaše dítě navštěvuje)*

- chci, aby se dítě v něčem rozvíjelo
- dítě samo mělo zájem
- chci, aby se dítě rozvíjelo v mnou vybrané oblasti
- dlouhá pracovní doba a nutnost zaopatřit dítě v době po odchodu ze ZŠ
- jiná odpověď (uveďte):

14. Z jakého důvodu jste dítě **nepřihlásil/a** do zájmového útvaru? *(lze označit i více možností, vyplňte pouze pokud jej Vaše dítě nenavštěvuje)*

- jsem schopen dítěti zajistit kvalitní rozvoj ve vybrané oblasti i sám
- mám na dítě dostatek času
- jsem proti, dávat dítě do zájmových útvarů
- dítě nemá zájem
- z finančního hlediska
- jiná odpověď (uveďte):

15. Zvolená volnočasová aktivita je pro nás dostupná z hlediska místa/financí. *(vhodnou odpověď zakroužkujte, 5= nejvíce souhlasím, 1= nesouhlasím)*

- z hlediska místa   5   4   3   2   1
- z hlediska financí   5   4   3   2   1
- jiná odpověď (uveďte):

16. Myslím si, že pro mé dítě je nabídka volnočasových aktivit dostatečná. *(do volného pole napište křížek, 5 = nejvíce, 1 = nejméně)*

5	4	3	2	1
silně souhlasím	souhlasím	ani souhlasím, ani nesouhlasím	nesouhlasím	silně nesouhlasím

17. Vnímáte, že pro děvčata a chlapce je nabídka volnočasových aktivit odlišná? (*vhodnou odpověď zakroužkujte*)

- ano
- ne
- nevím

18. Kolik času věnujete denně se svým dítětem přípravě do školy v průběhu týdne?

- 20 minut
- 30 minut
- 45 minut
- 1 hodinu
- 1,5 hodiny
- jiná možnost (*uved'te*):

19. Kolik času věnujete se svým dítětem přípravě do školy celkem o víkendu?

- 20 minut
- 30 minut
- 45 minut
- 1 hodinu
- 1,5 hodiny
- jiná možnost (*uved'te*):

20. Vnímáte, že se volný čas Vašeho dítěte po nástupu z mateřské školy do základní školy změnil?

- ano (*doplňte v čem*):
- ne
- jiná odpověď:

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Helena Dvořáková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Změny volného času dítěte vlivem nástupu do 1. třídy základní školy
Název práce v angličtině:	Changes in the leisure time of a child due to the start of the first class in the elementary school
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou, jak se změní volný čas dítěte po nástupu do 1. třídy základní školy. Teoretická část je zaměřena na dítě a jeho potřeby. Dále popisují vývoj předškoláka, školáka a také školní zralost a školní připravenost. Pozornost je věnována i volnému času, volnočasovým zařízením, hře a zájmové činnosti. Na závěr teoretické části jsem definovala současnou českou rodinu, její funkce, výchovné styly a postoje. Ve výzkumné části jsem vymezila cíle výzkumu, otázky, výzkumnou strategii a hypotézy. Poté jsem popsala metodu sběru dat, výzkumný vzorek a průběh výzkumu. Nakonec jsem analyzovala a interpretovala získaná data a vyhodnotila výzkum.
Klíčová slova:	Dítě, volný čas, zájmová činnost, rodina, mateřská škola, základní škola
Anotace práce v angličtině:	This diploma thesis engages to how the leisure time of a child will change after starting the first class of an elementary school. The theoretical part of the diploma thesis is focused on the child and its needs. The next part is about development of preschool child, schoolchild and then about child's maturity for school and its school readiness. My attention is also devoted to the leisure time, leisure institutions, game playing and leisure activities. At the end of the theoretical part I define today's Czech family, its function, approach to education and its attitudes. In the research part I define targets of research, questions to respondents, strategy of research and hypotheses. Then I describe method of data collecting, case study research and research progress. In the end I analyse, present and assess the gained data and the research.
Klíčová slova v angličtině:	Child, leisure time, leisure activity, family, kindergarten, elementary school
Přílohy vázané v práci:	2 přílohy - dotazníky
Rozsah práce:	121
Jazyk práce:	Český jazyk